

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**матеріали
науково-практичних конференцій
здобувачів вищої освіти
за результатами проходження
виробничих практик**

***«Сучасний стан і перспективи
вдосконалення практичної підготовки
здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів»***

Випуск 16

Полтава – 2024

УДК 378.147.88 : 33
ББК 74.58 : 65

Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів: Збірник доповідей науково-практичних конференцій студентів за результатами проходження виробничих та технологічних практик. 2024. Випуск 16. Полтава : ПДАУ, 2024. 151 с.

Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради факультету обліку та фінансів від 20 березня 2024 р., протокол № 7.

Редакційна колегія:

Безкровний Олександр – декан факультету обліку та фінансів;

Лега Ольга – заступник декана факультету обліку та фінансів;

Краснікова Оксана – доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування;

Приходько Сергій – доцент гуманітарних і соціальних дисциплін.

У збірнику подано матеріали досліджень, виголошених на науково-практичних конференціях студентів за результатами виробничих практик по спеціальностях факультету «Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів». У публікаціях висвітлено досвід практичної роботи суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема аграрних підприємств, бюджетних закладів, фінансово-кредитних установ, банків, страхових компаній, політичних організацій тощо залежно тематичної спрямованості та видів виробничих практик, які проходять здобувачів вищої освіти за освітньо-професійними програмами: облік і оподаткування, фінанси, банківська справа та страхування, політологія першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів.

Зміст

ст.

СЕКЦІЯ 1. ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА ОБЛІК І ОПОДАТКУВАННЯ

<i>Батура Владислав, Михайленко Василь</i>	
Інформаційне забезпечення процесу постачання (на прикладі ФГ «Бабич В. Г.»).....	7
<i>Бережна Дар'я, Сосна Ігор</i>	
Оцінка необоротних активів.....	10
<i>Береза Анастасія, Кравцова Олена</i>	
Аналіз впливу собівартості на фінансові результати від реалізації сільськогосподарської продукції.....	13
<i>Верезуб Олександр</i>	
Формування векторів управління витратами підприємств аграрного сектору.....	16
<i>Волков Артем, Сазонов Михайло</i>	
Склад та особливості подання фінансової звітності – 2023.....	18
<i>Глум Дмитро, Іванов Владислав</i>	
Підходи щодо визначення сутності виробничих витрат.....	21
<i>Горбань Анастасія</i>	
Оптимізація управління пасивами через бухгалтерський облік: стратегії збалансованого управління фінансовими ресурсами.....	24
<i>Дорошенко Карина, Колотій Вікторія</i>	
Бухгалтерський та управлінський облік виробничих запасів.....	27
<i>Жолобецький Анатолій</i>	
Система внутрішньогосподарського контролю: сутність та призначення.....	30
<i>Захарченко Олексій</i>	
Організація бухгалтерського обліку фінансових результатів фермерських господарств.....	33
<i>Зіневич Станіслав, Козлов Сергій</i>	
Теоретичні аспекти управління фінансовою стійкістю.....	36
<i>Кіяниця Єлизавета, Ярошенко Аделіна, Олексенко Анна</i>	
Роль бухгалтерського обліку у прийнятті управлінських рішень.....	39
<i>Коробка Олександр</i>	
Сучасні проблеми підприємств у контексті нарахування зносу (амортизації) необоротних активів.....	42

<i>Курочка Світлана, Тітенко Костянтин</i>	
Вплив матеріальних витрат на собівартість продукції.....	45
<i>Кучинський Андрій</i>	
Облік витрат: теоретичні основи та класифікація.....	48
<i>Литвиненко Сергій</i>	
Термінологічні передумови ідентифікації та визнання витрат операційної діяльності підприємства.....	50
<i>Логвиненко Олександр, Волков Артем</i>	
Аналіз динаміки валюти баласу та його структурних змін.....	53
<i>Макаренко Сергій, Іванов Владислав</i>	
Інвентаризація, як складова внутрішньогосподарського контролю....	57
<i>Науменко Василь, Сазонов Михайло</i>	
Практичні аспекти аналізу майнового стану підприємства.....	59
<i>Нестеренко Владислав, Рябко Сергій</i>	
Операційна діяльність підприємства: підходи до визначення сутності.....	62
<i>Нестеренко Владислав, Ремізанцев Михайло</i>	
Точка беззбитковості: сутність та порядок розрахунку.....	65
<i>Омельченко Геннадій, Шрамковська Інна</i>	
Класифікація витрат на оплату праці.....	68
<i>Пархоменко Сніжана</i>	
Дуальна освіта – перший досвід.....	70
<i>Пискун Єлизавета, Мірошніченко Єлизавета</i>	
Взаємозв'язок між управлінським обліком та внутрішньогосподарською звітністю.....	73
<i>Поліщук Ольга</i>	
Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства.....	76
<i>Поспехова Кристина</i>	
Алгоритм закриття виробничих рахунків на підприємствах агробізнесу.....	79
<i>Поспехова Кристина</i>	
Нормативні передумови розрахунку та обліку собівартості сільськогосподарської продукції.....	82
<i>Савченко Анна</i>	
Податкові аспекти обліку процесу реалізації сільськогосподарської продукції (на прикладі ФГ «Дорош А. В.»).....	85

<i>Сизьон Ігор, Черевань Олексій</i>	
Обліковий супровід операцій з виділу частки статутного капіталу підприємства.....	88
<i>Сіренко Ігор</i>	
Можливості аналізу кредиторської заборгованості.....	91
<i>Ставицька Влада, Гудим Аліна</i>	
Облік ліквідації основних засобів комерційного підприємства під час воєнного стану в Україні.....	94
<i>Тітенко Костянтин, Литвиненко Сергій</i>	
Аудит продукції сільськогосподарського виробництва: теоретичні аспекти.....	97
<i>Турченко Аліна</i>	
Внутрішньогосподарський контроль за формуванням витрат і собівартості сільськогосподарської продукції.....	100
<i>Удовченко Юрій, Воронцов Олександр</i>	
Теоретичні аспекти переоцінки запасів.....	103
<i>Фадєєв Юрій</i>	
Визнання, класифікація та окремі аспекти обліку дебіторської заборгованості у суб'єктів господарювання.....	105
<i>Хоменко Анастасія</i>	
Податковий облік і податкова звітність на досліджуваному підприємстві.....	108
<i>Ярошенко Сергій</i>	
Практичні аспекти документування та обліку операцій з ПДВ у відокремлених підрозділах підприємства.....	111
СЕКЦІЯ 2. ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ	
<i>Левчук Артем</i>	
Оцінка фінансового стану та результатів діяльності АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	114
<i>Момоход Ольга</i>	
Ризики фінансової безпеки страхового ринку України в умовах війни.....	116
<i>Потапенко Богдана</i>	
Державні закупівлі за системою тендерів БМФ «Укргазпромбуд»....	118
<i>Слепцова Наталія</i>	
Аналіз swift переказів АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	121

<i>Щедрик Ярослав</i>	
Проблеми фінансового забезпечення бюджетних установ в умовах війни.....	123
<i>Яшина Каріна</i>	
Аналіз кредитних операцій АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	125
СЕКЦІЯ 3. ПОЛІТОЛОГІЯ	
<i>Алексеев Олексій</i>	
Політичні партії сучасного суспільства.....	127
<i>Кузнецов Едуард</i>	
Міжнародні організації у системі міжнародних відносин.....	130
<i>Оби́фіст Володимир</i>	
Політичний лідер у демократичній системі.....	133
<i>Омельченко Анастасія.</i>	
Особливості сучасного етапу розвитку політичних партій України...	136
<i>Плахота Дмитро</i>	
Громадські організації сучасності: види діяльності та напрями вдосконалення.....	139
<i>Саєнко Микита</i>	
Принципи забезпечення легітимності в умовах сучасної політики....	142
СЕКЦІЯ 4. ГЕРМАНСЬКИ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ (ПЕРЕКЛАД ВКЛЮЧНО) – ПЕРША АНГЛІЙСЬКА	
<i>Бойко Ярослав</i>	
Українсько-англійський переклад ділової документації: проблеми та вирішення.....	145
<i>Кошаріна Аліна</i>	
Виробнича практика як важлива складова професійної підготовки перекладача.....	148
<i>Радченко Руслан</i>	
Способи трансформації, труднощі та їх подолання в процесі послідовного перекладу.....	151

Секція 1. Освітньо-професійна програма Облік і оподаткування

Батура Владислав, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Михайленко Василь, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Лега Ольга, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ ПОСТАЧАННЯ (НА ПРИКЛАДІ ФГ «БАБИЧ В. Г.»)

Процес закупівлі (постачання) для ФГ «Бабич В. Г.» означає надання необхідних для його діяльності засобів, таких як паливо, запасні частини, матеріали сільськогосподарського призначення та інші матеріальні активи, відповідно до угод або договорів, укладених для матеріально-технічного забезпечення ФГ «Бабич В. Г.».

Для здійснення діяльності підприємство придбає паливо: А-95, А-92 та газ бутан-пропан. Для обліку використовують рахунок 203, мінеральні добрива, засоби захисту рослин.

Для проведення поточного ремонту ФГ «Бабич В. Г.» придбає будівельні матеріали – рахунок 205.

Крім того, підприємство придбає запасні частини (акумулятори, шини, тормозні колодки, ремінь, помпа) і тд, для цього використовується рахунок 207.

Для працівників, у ФГ «Бабич В. Г.» придбається захисний одяг: робочі халати, комбінезони, куртки, рукавички тощо. Крім того, підприємство закуповує відра, віники, полотенця, совки і т.д. Для цього використовується рахунок 22, оскільки все обліковується як МШП.

Для отримання послуг з електропостачання у ФГ «Бабич В. Г.» заключено договір з АТ «Полтаваобленерго», водопостачання – КП ПОР «Полтававодоканал», тепла енергія – Полтавське обласне КВП теплового господарства «Полтаватеплоенерго». Списання отриманих послуг списуються на відповідні рахунки витрат – 91, 92, 93 і т.д.

Крім того, ФГ «Бабич В. Г.» може отримувати безліч дрібних послуг по ремонту техніки, комп'ютерів, заправки картриджів, чистки картриджів, поточному ремонту автотранспорту і т.д.

Основними завданнями обліку придбання матеріальних ресурсів ФГ «Бабич В. Г.» є визначення точної та своєчасної кількості придбаних ресурсів, облік надходження матеріальних цінностей на підприємство, облік розрахунків з постачальниками щодо придбаних активів та з підрядниками щодо транспортно-заготівельних витрат, визначення фактичної собівартості придбаних матеріальних ресурсів тощо.

Виходячи із цього, можна сказати, що основними об'єктами бухгалтерського обліку в процесі постачання ФГ «Бабич В. Г.» є об'єкти, що зазначені

на рис. 1.

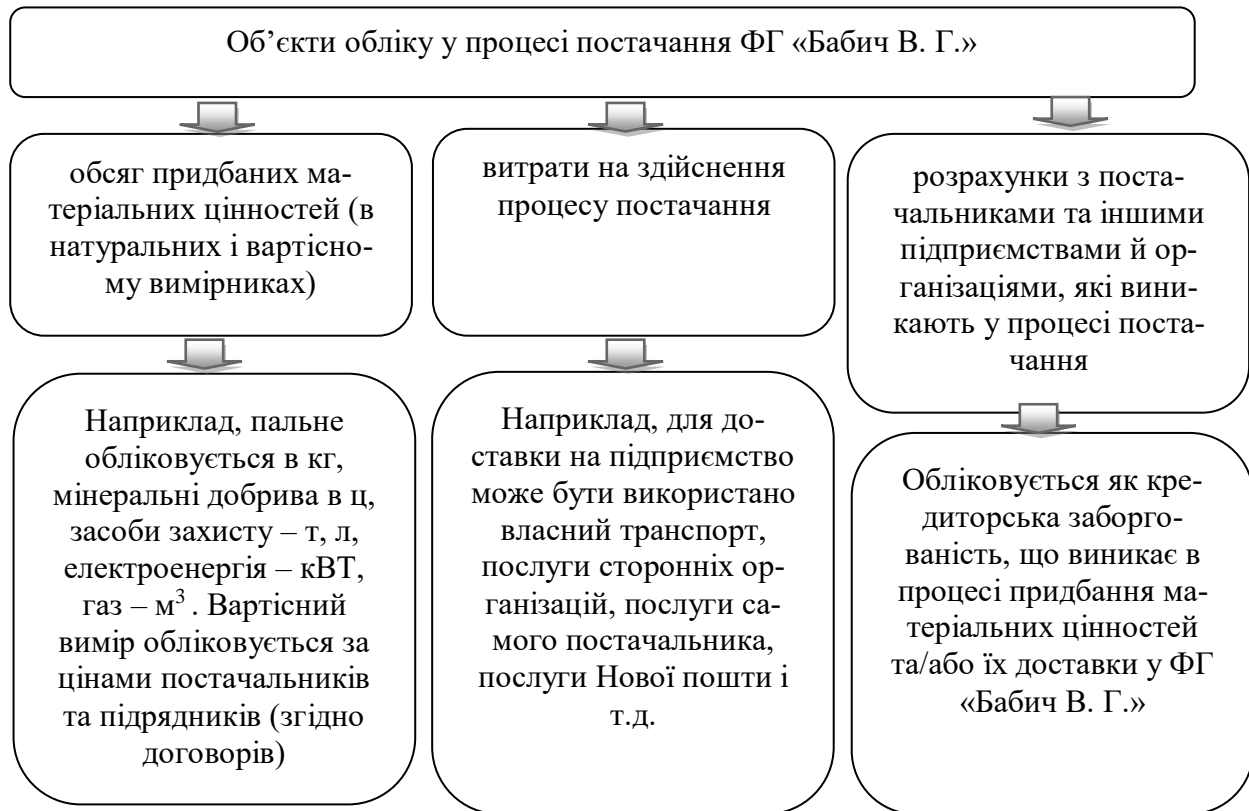

Рис. 1. Об'єкти обліку у процесі постачання

Взаємини з постачальниками та підрядниками на ресурсів ФГ «Бабич В. Г.» оформляються на підставі угод, які укладаються в письмовій формі. Основним таким документом – є договір купівлі- продажу.

На рис. 2 сформовано складові розрахунків з постачальниками та підрядниками та схему взаємовідносин між ФГ «Бабич В. Г.» та контрагентами в процесі постачання.

Отже, ФГ «Бабич В. Г.» вступає у взаємовідносини на основі договору, який укладає між собою та контрагентом. В договорі визначається предмет (об'єкт розрахунків) – товари, роботи, послуги; та порядок здійснення розрахунків, тобто їх форма (готівкова, безготівкова, натуральна), час проведення (попередня або наступна).

Наступні документи залежать від господарських операцій.

Придбання:

а) перша подія – передоплата: Договір – Рахунок-фактура, отриманий ФГ «Бабич В. Г.» від постачальника – Податкова накладна, отримана ФГ «Бабич В. Г.» від постачальника для підтвердження права на податковий кредит – Платіжне доручення (формує ФГ «Бабич В. Г.» обслуговуючому банку в інтернет-банкінгу для перерахування суми згідно рахунку-фактури) – Виписка банку (можна переслати постачальнику для підтвердження оплати) – Прибуткова накладна (є підставою для оприбуткування матеріальних цінностей, закриття 644 рахунку по ПК та закриття авансових платежів);

б) перша подія – післяоплата: Договір – Рахунок-фактура, отриманий

ФГ «Бабич В. Г.» від постачальника – Податкова накладна, отримана ФГ «Бабич В. Г.» від постачальника для підтвердження права на податковий кредит – Прибуткова накладна (є підставою для оприбуткування матеріальних цінностей) - Платіжне доручення – Виписка банку.

Рис. 2. Складові розрахунків з постачальниками та підрядниками

Розрахунки з постачальниками ФГ «Бабич В. Г.» також фіксуються на основі документування та складання звітності.

Отже:

- синтетичний та аналітичний облік товарної кредиторської заборгованості у ФГ «Бабич В. Г.» ведуть згідно чинних норм законодавства України;
- своєчасні та правильні записи на рахунках бухгалтерського обліку господарських операцій, пов'язаних з виникненням та погашенням заборгованості, дають змогу накопичувати інформацію, необхідну для складання фінансової звітності.

Бережна Дар'я, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Сосна Ігор, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Прийдак Тетяна, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

ОЦІНКА НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

Ефективність управління підприємством своїми необоротними активами залежить від об'єктивності висновків за результатами аналізу та управління достовірною інформацією про операції з цими активами, які свідчать про те, в які види активів вкладено кошти і наскільки обґрунтовано використовуються інвестиції, а також від реальності розроблених організаційно-технічних заходів.

Оцінка необоротних активів – це грошове вираження первісної вартості об'єктів, які згодом будуть прийняті в бухгалтерському обліку в якості основних засобів, в тому числі земельних ділянок і об'єктів природо-користування, продуктивної і робочої худоби, а також нематеріальних активів [1].

Як свідчить практика оцінки та обліку, у більшості європейських країн в основу первісної облікової ціни при уведенні в дію основних засобів покладено фактичні витрати на придбання, будівництво, включаючи транспортування, монтаж й інші витрати з їх доведення до експлуатаційного стану. Розглянемо декілька прикладів.

Так, наприклад, тільки в Нідерландах і Великобританії дозволено ставити на облік такі активи за ринковою ціною, дооцінювати чи уцінювати їхню вартість у момент придбання.

В той же час згідно законодавчих норм Бельгії до балансу включають нововведені об'єкти за нижчим значенням показників первісної чи ринкової вартості (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика оцінки основних засобів в обліку європейських країн

Оцінка Країна	За первісною вартістю	За поточною ринковою вартістю	За нижчим значенням первісної чи ринкової вартості
Бельгія	+		+
Данія	+		
Франція	+		
Німеччина	+		
Греція	+		
Італія	+		
Люксембург	+		
Нідерланди	+	+	
Португалія	+		
Іспанія	+		
Швеція	+		
Великобританія	+	+	
Україна	+	+	

Розрізняють такі терміни визначення вартості необоротних активів: первісна, ліквідаційна, переоцінена, залишкова рис. 1.

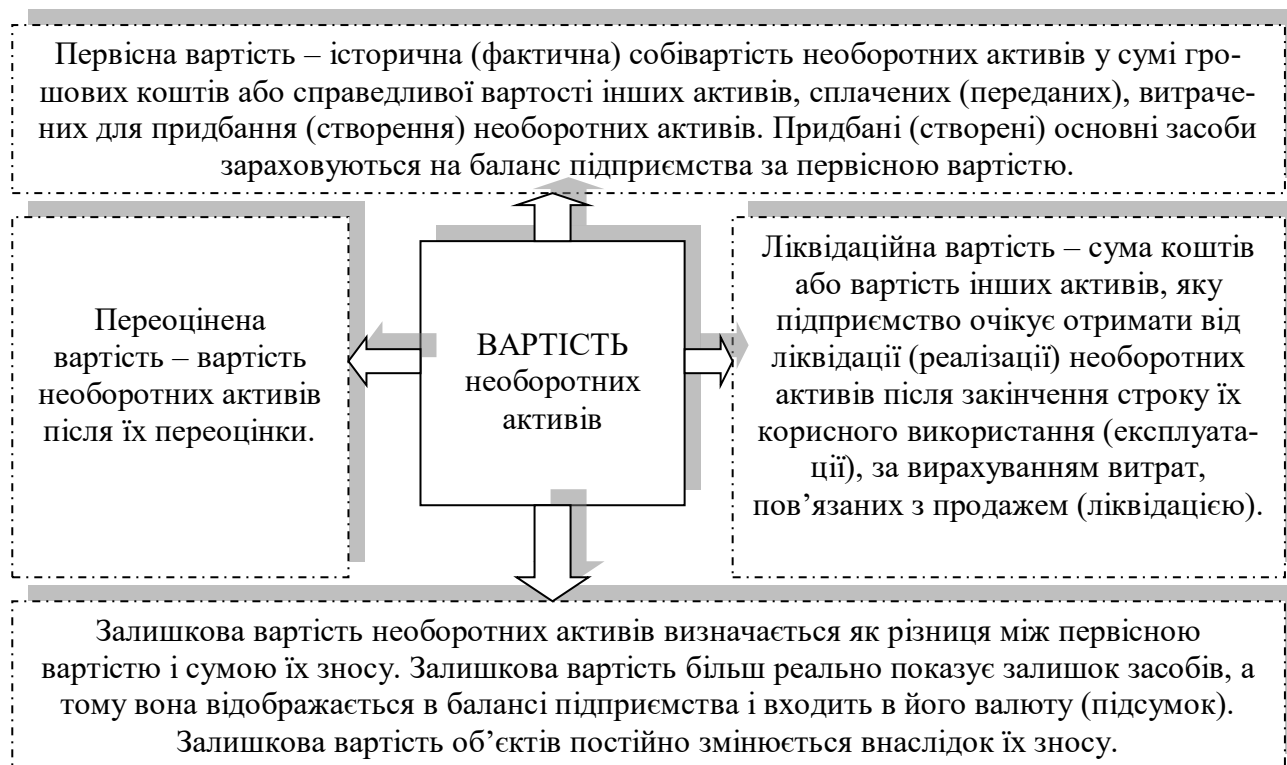

Рис. 1. Терміни визначення вартості необоротних активів

Під справедливою вартістю необоротного активу розуміють вартість конкретного об'єкту необоротного активу, який може бути отримано в операціях обміну між проінформованими, зацікавленими та незалежними сторонами. Варто зазначити, що незважаючи на деякі недоліки, оцінка основних засобів за справедливою вартістю залишається обов'язковою відповідно до національних та міжнародних стандартів (табл. 2).

Таблиця 2

Випадки оцінювання основних засобів за справедливою вартістю

Випадок застосування справедливої вартості	МСБО 16	НП(С)БО7
Безоплатне отримання основних засобів	-	п. 10
Внесення основних засобів до статутного капіталу	-	п. 10
Отримання об'єкта основних засобів в обмін на подібний об'єкт, якщо залишкова вартість переданого об'єкта перевищує його справедливую вартість	п. 24	п. 12
Обмін об'єкта основного за особу (або частковий обмін на неподібний актив)	п. 24	п. 13
При застосуванні моделі переоцінки для визначення переоціненої вартості	п. 31	п. 17

Отже, оцінка необоротного активу – це специфічна форма ціни, яка використовується для правильного визначення їх загальної вартості, складу та структури, величини амортизаційних відрахувань, собівартості продукції, а та-

кож прибутку й рентабельності роботи підприємства

Обираючи метод оцінки основних засобів суб'єкт господарювання повинен враховувати як переваги так і недоліки в їх застосуванні (табл. 3).

Таблиця 3

Переваги і недоліки методів оцінки первісного придбання

Переваги	Недоліки
Історична собівартість	
<ul style="list-style-type: none"> - простота використання; - високий рівень об'єктивності та надійності; - позбавляє систему обліку від прогнозних та ймовірних показників.	<ul style="list-style-type: none"> - неможливість адекватного відображення прибутку та вартості активів; - неможливість відобразити цінність активу на основі понесених витрат; - суперечність із принципом обачності.
Справедлива вартість	
<ul style="list-style-type: none"> - призводить до підвищення надійності, змістовності та повноти звітної інформації; - є ефективнішою основою для оцінки майбутніх грошових потоків; - дозволяє порівнювати показники звітності різних підприємств.	<ul style="list-style-type: none"> - має умовний характер; - відображає не реальні угоди, а певну умовну суму, що могла б бути отримана; - потребує додаткових витрат.

У випадку, коли необоротні активи вибувають з експлуатації, їх відображають в балансі за нижчою з двох оцінок – за балансовою вартістю або чистою вартістю реалізації.

Список використаних джерел

1. Зубар Г. В. Переоцінка основних засобів: чи обов'язково потрібно робити і як саме. Бухгалтер & закон. 2018. № 216-27. URL: <http://bz.ligazakon.ua/ua/magazine/900432>.
2. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку основних засобів, затверджені наказом Мінфіну № 56 від 30 вер. 2003 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.
3. Національне положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Мінфіну України № 73 від 07 лют. 2013 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>.
4. Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Мінфіну України № 92 від 27 квіт. 2000 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.

Береза Анастасія, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Кравцова Олена, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Лега Ольга, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

АНАЛІЗ ВПЛИВУ СОБІВАРТОСТІ НА ФІНАНСОВІ РЕЗУЛЬТАТИ ВІД РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Фінансові результати ТОВ «СК-АГРО» та його подальший розвиток значною мірою залежать від таких об'єктів, як витрати. Витрати є основним показником діяльності ТОВ «СК-АГРО» та обмежують розмір прибутку. Визначаючи мінімальну ціну на продукцію, витрати впливають на конкурентоспроможність підприємства.

Важливим напрямом забезпечення впливу витрат на фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств є використання їх собівартості як фінансового показника. Використання цінової стратегії (політики) як інструменту реалізації обраних варіантів цінової стратегії (політики). Підвищення ціни реалізації та зменшення обсягу продажів може генерувати додатковий прибуток. І навпаки, додатковий прибуток може бути отриманий при зниженні ціни продажу та збільшенні обсягу продажу.

За допомогою способу абсолютних різниць визначимо вплив факторів на зміну суми прибутку від реалізації технічних культур у 2022 р. порівняно з 2020 р (табл. 1). На зміну фінансового результату від реалізації продукції впливають три фактори: обсяг реалізації; середня ціна реалізації; повна собівартість одиниці реалізованої продукції.

Таблиця 1

Факторний аналіз фінансових результатів від реалізації продукції сільськогосподарського призначення ТОВ «СК-АГРО» за 2020 - 2022 рр.

Показники	Роки					
	2020		2022		2022	
	Пшениця озима		Кукурудза на зерно		Соняшник	
1. Обсяг реалізації, ц	125755	196813	84576	370089	63055	38252
2. Виручка від реалізації, тис. грн	59925,40	143001,60	40955,70	210071,90	49963,20	66717,20
3. Повна собівартість, тис. грн	36495	47944,6	27954,3	123366	29620,3	36626,3
4. Прибуток, тис. грн	23430,4	95057	13001,4	86705,9	20342,9	30090,9
У розрахунку на 1 ц реалізованої продукції:						
5. повна собівартість, грн	290,21	243,60	330,52	333,34	469,75	957,50
6. середня ціна, грн	476,52	726,59	484,25	567,63	792,37	1744,15
7. прибуток, грн	186,32	482,98	153,72	234,28	322,62	786,65
8. Загальна зміна	×	+58675,40	×	+16464,70	×	-76321,20

Показники	Роки					
	2020	2022	2020	2022	2020	2022
	Пшениця озима		Кукурудза на зерно		Соняшник	
прибутку порівняно із 2020 р, тис. грн						
в т.ч. за рахунок зміни:						
8.1. обсягу реалізації	×	+41339,55	×	+36354,07	×	-74298,15
8.2. собівартості 1 ц	×	+6646,23	×	-3745,81	×	-5031,48
8.3. ціни реалізації 1 ц	×	+10689,62	×	-16143,56	×	+3008,43

Факторний аналіз фінансових результатів від реалізації сільгосппродукції ТОВ «СК-АГРО» показав:

- зростання суми загального прибутку від реалізації зернових ТОВ «СК-АГРО» у 2022 році проти 2020 року – по пшениці – на 58 млн 675,4 тис. грн, кукурудзі на зерно – на 16 млн 464,7 тис. грн, тоді як реалізація соняшнику є прибутковою, але загальна сума прибутку проти 2020 року знизилася на 76 млн 321,2 тис. грн.;

- вплив факторів різнився. Наприклад, по зернових культурах ТОВ «СК-АГРО» кількість реалізованої продукції зросла, відповідно і прибуток зріс за рахунок зростання обсягу відповідно по пшениці на 41 млн 339,55 тис. грн, кукурудзи на зерно – на 36 млн 354,07 тис. грн; обсяг реалізації соняшнику зменшився, що стало причиною зниження прибутку на 74 млн 298,15 тис. грн;

- собівартість 1 ц реалізації пшениці ТОВ «СК-АГРО» зменшилася проти 2020 року, що і стало причиною зростання загальної суми прибутку на 6 млн 646,23 тис. грн, по інших двох аналізованих культурах, собівартість 1 ц реалізації зросла, а так як зростання собівартості зменшує прибуток, то його сума по кукурудзі на зерно за рахунок цього знизилася на 3 млн 745,81 тис. грн та 5 млн 31,48 тис. грн.

- фактор ціни на сьогодні є визначальним, адже попит низький, канали реалізації обмежені, в результаті ціни занижені, витрати не покриваються. Але навіть в цих умовах досліджуване підприємство - ТОВ «СК-АГРО», маючи розвинену інфраструктуру та постійних покупців, реалізувало продукцію по ціні, вищій проти 2020 року.

Основними резервами зниження виробничих витрат для ТОВ «СК-АГРО» є збільшення обсягів виробництва за рахунок більш ефективного використання виробничих потужностей підприємства, зниження виробничих витрат за рахунок підвищення продуктивності праці, економії у використанні сировини, матеріалів, електроенергії, обладнання, а також недопущення невиробничих витрат (що на сьогодні у військовий стан досить важко).

Збільшення ж обсягів виробництва та зниження виробничих витрат для ТОВ «СК-АГРО» може бути досягнуто за рахунок підвищення врожайності,

що, в свою чергу, може бути досягнуто за рахунок збільшення витрат на гектар.

Список використаних джерел:

1. Єгорова О. В., Дорогань-Писаренко Л. О., Литвин О. Ю, Аналіз господарської діяльності: навч. посіб. Полтава : РВВД ПДАА, 2016. 308 с.
2. Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз господарської діяльності: підручник; за ред. Л. М. Кіндрацької К. : КНЕУ, 2016. 629 с.
3. Свиноус І.В., Гнатишина Л.Б., Гаврик О.Ю., Черепенчук Т.Я. Організаційні підходи до удосконалення обліково-аналітичної системи в сільськогосподарських підприємствах. *Інноваційна економіка*. 2023. № 1. С. 88-93. URL: <http://www.inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1018/1110> (дата звернення 01.03.2024).

ФОРМУВАННЯ ВЕКТОРІВ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Формування векторів управління витратами підприємств аграрного сектору є актуальною проблемою в контексті сучасних викликів, які стоять перед сільськогосподарськими підприємствами. Аграрний сектор відіграє ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки, економічного розвитку та соціальної стабільності. Однак, зростаюча конкуренція, зміни кліматичних умов, коливання цін на ринку та інші фактори створюють потребу для підприємств аграрного сектору в ефективному управлінні витратами і забезпеченні їхньої конкурентоспроможності та стійкості.

Одним з ключових аспектів формування векторів управління витратами є аналіз та класифікація витрат на підприємстві. Це важливий етап, що передбачає систематичне визначення та облік усіх видів витрат, їхню структуру та джерела формування. Класифікація витрат дозволяє підприємствам отримати чітке уявлення про основні складові їхніх витратних позицій, визначити пріоритетні напрями оптимізації та раціоналізації витрат. На основі аналізу витратних позицій формується стратегія управління витратами. Ця стратегія інтегрує в себе визначення цілей та завдань управління витратами, вибір оптимальних методів та інструментів контролю витрат, а також розроблення оперативних планів дій з мінімізації витрат та збільшення їхньої ефективності.

Важливим елементом управління витратами є впровадження системи бюджетування та контролю витрат. Бюджетування дозволяє планувати та розподіляти ресурси на підприємстві відповідно до стратегічних цілей та завдань [1]. Впровадження системи бюджетування та контролю витрат є ключовим етапом у стратегічному управлінні фінансами суб'єкта господарювання. Цей процес передбачає систематичне планування та контроль витрат з метою ефективного використання ресурсів та досягнення стратегічних цілей підприємства. Запровадження такої системи уможливорює підприємствам забезпечити фінансову стабільність, підвищити ефективність використання ресурсів та забезпечити збалансований фінансовий результат.

Перший крок у впровадженні системи бюджетування та контролю витрат – це оперативне планування бюджету. На цьому етапі визначаються стратегічні та тактичні цілі підприємства, ресурси, необхідні для їх досягнення, а також способи їхнього використання. Бюджет складається з різних складових, таких як витрати на заробітну плату, матеріали, обладнання, маркетинг, дослідження та розвиток тощо. Кожна складова бюджету деталізується і відповідає стратегічним цілям підприємства.

Після складання бюджету необхідно встановити систему контролю витрат. Це включає в себе постійний моніторинг фінансових показників та порівняння їх з запланованими значеннями. Контроль витрат дозволяє вчасно виявляти відхилення від бюджетних показників та розробляти стратегії для їх

корекції. Зокрема, якщо витрати на матеріали перевищують заплановані значення, можуть бути вжиті заходи з оптимізації закупівель або пошуку альтернативних постачальників.

Важливою частиною системи контролю витрат є аналіз результатів та виявлення причин відхилень. Підприємства повинні аналізувати фінансові показники, щоб визначити ефективність використання ресурсів та виявити можливість їхньої оптимізації. Власне, за допомогою аналізу можна виявити непродуктивні витрати або сферу, де можна здійснити збільшення ефективності. Успішне впровадження системи бюджетування та контролю витрат вимагає від підприємства великої уваги до деталей та систематичного підходу до аналізу фінансових процесів. Це важливий елемент стратегічного управління, який дозволяє підприємствам досягати стабільності та успішно конкурувати на ринку.

Контроль витрат забезпечує постійний моніторинг витратних процесів, ідентифікацію відхилень від запланованих показників та вчасну корекцію дій. Крім того, важливою складовою системи управління витратами є застосування сучасних інформаційних технологій. Впровадження автоматизованих систем обліку й аналізу дає можливість збільшити швидкість та точність оброблення інформації про витрати, а також полегшує ухвалення управлінських рішень.

Отже, формування векторів управління витратами підприємств аграрного сектору є складним та багатограним процесом, який передбачає комплексний аналіз, стратегічне планування та систематичне впровадження ефективних методів та інструментів управління. Однак, враховуючи важливість цього процесу для забезпечення стабільності та розвитку аграрного сектору, підприємства повинні приділяти цій проблемі належну увагу та ресурси.

Аналіз і класифікація витрат є ключовим етапом у формуванні стратегії управління витратами, що дозволяє підприємствам раціонально розподіляти ресурси та визначати пріоритети у оптимізації витрат. Впровадження системи бюджетування та контролю витрат стає важливим інструментом у стратегічному управлінні фінансами, допомагаючи забезпечити фінансову стабільність та ефективне використання ресурсів. Крім того, застосування сучасних інформаційних технологій у процесі управління витратами сприяє підвищенню ефективності та точності управлінських рішень. Такий комплексний підхід до управління витратами сприяє забезпеченню конкурентоспроможності та стійкості підприємств аграрного сектору у сучасних умовах економічного середовища.

Список використаних джерел:

1. Москаленко В.А. Управління витратами в підприємствах агропромислового комплексу. Економіка і суспільство. Випуск № 19. 2018. С. 527-532. URL: DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-80>. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2018-19-80>

Волков Артем, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Сазонов Михайло, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Канцедал Наталія, завідувач, професор кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент

СКЛАД ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОДАННЯ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ – 2023

Фінансова звітність буває двох видів: повна і скорочена. Які форми у складі річного комплексу фінзвітності повинно подавати підприємство, залежить від того, до якої категорії (мікро-, мале, середнє, велике) воно належить.

Так, повну фінансову звітність подають усі підприємства, які застосовують НП(С)БО, крім бюджетних установ і підприємств, що подають скорочену фінзвітність. Її склад визначений п. 1 розд. II НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Скорочену за показниками фінансову звітність подають відповідно до ч. 3 ст. 11 Закону «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] та п. 2 Порядку № 419 [3]:

Крім МСФЗ-зобов'язаних підприємств.

- мікропідприємства;
- малі підприємства;
- непідприємницькі товариства;
- представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності.

У свою чергу, скорочена фінансова звітність поділяється ще на два види: фінансова звітність малого підприємства (форми № 1-м і № 2-м) і фінансова звітність мікропідприємства (форми № 1-мс і № 2-мс). Відповідні форми і порядок їх складання наведено в НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність».

Слід зауважити, що наразі всі єдиноподатники-юрособи (за ставками 3 і 5 %, як, власне, і за ставкою 2 % та сільгоспЄП) повинні звітувати залежно від своєї бухгалтерської категорії, а не за фактом перебування на спрощеній системі. Оскільки Закон «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] не виділяє єдиноподатників в окрему класифікаційну групу підприємств.

Склад фінзвітності-2023 для різних суб'єктів господарювання наведено в табл. 1 [3].

Таблиця 1

Склад річної фінансової звітності

Суб'єкти господарювання	Склад річної фінансової звітності
Малі підприємства	Фінансова звітність малого підприємства: 1) форма № 1-м «Баланс»; 2) форма № 2-м «Звіт про фінансові результати»
Представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності	
Мікропідприємства	Фінансова звітність мікропідприємства: 1) форма № 1-мс «Баланс»;

Суб'єкти господарювання	Склад річної фінансової звітності
	2) форма № 2-мс «Звіт про фінансові результати»
Непідприємницькі товариства*	
Інші підприємства, які застосовують НП(С)БО	Повний комплект фінзвітності: 1) форма № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)»; 2) форма № 2 «Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)»; 3) форма № 3 «Звіт про рух грошових коштів (за прямим методом)» або форма № 3-н «Звіт про рух грошових коштів (за непрямим методом)»; 4) форма № 4 «Звіт про власний капітал»; 5) форма № 5 «Примітки до річної фінансової звітності»; 6) форма № 6 «Додаток до приміток до річної фінансової звітності «Інформація за сегментами»
Підприємства, що звітують за МСФЗ	Звітність за МСФЗ: – за таксономією - для подання до ЦЗФЗ. У складі таксономії подається також аудиторський звіт і звіт про управління; – за нацформами - для подання до органів статистики і податківцям**
<p>* Варто відмітити, що податківці абсолютно не обґрунтовано хочуть бачити разом зі звітом про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації повний комплект фінзвітності. Винятки - випадки, коли це бюджетна установа, мікро- або мале підприємство.</p> <p>** Що стосується приміток до фінзвітності, то до статистики їх не подають, оскільки немає окремої форми для МСФЗ. А податківцям подають окремо від інших форм фінзвітності за допомогою режиму «Листування з ДПС» особистої частини Електронного кабінету</p>	

Зауважимо, що підприємствам, які застосовують НП(С)БО 25, надана можливість вибору. Так, п. 2 розд. II НП(С)БО 1 дозволяє таким підприємствам самостійно визначати доцільність складання повноформатної фінзвітності, наведеної у НП(С)БО 1. Тобто вони самі вирішують, за якою формою фінзвітності (скороченою або повною) їм звітувати. Проте вибирати між формами «м» та «мс» і навпаки не можна. Тобто, наприклад, мікропідприємство не може складати форми № 1-м і № 2-м. Хоча може звітувати у повному форматі. Разом із річною фінзвітністю за 2023 рік великі та середні підприємства зобов'язані подати ще й Звіт про управління (консолідований Звіт про управління). Його форму підприємства розробляють самостійно – нормативними документами вона не встановлена. Методичні рекомендації зі складання такого Звіту затверджені наказом Мінфіну від 07.12.2018 № 982. Середні підприємства мають право не відображати в такому Звіті нефінансову інформацію (ч. 7 ст. 11 Закону про бухоблік, абзац восьмий п. 2 Порядку № 419).

Крім того, суб'єкти господарювання, які провадять діяльність у видобувних галузях або здійснюють заготівлю деревини і при цьому становлять суспільний інтерес, повинні подавати Звіт про платежі на користь держави (консолідований Звіт про платежі на користь держави).

Подавати такі нефінансові звіти до податкових органів не вимагається.

Зупинимося на форматі, у якому потрібно звітувати та на відповідних

інституціях.

1. Органи статистики. З 1 січня 2024 року набув чинності Закон України «Про офіційну статистику» від 16.08.2023 № 2524-ІХ. Відповідно до ч. 4 ст. 10 цього Закону статистична та фінансова звітність подаються респондентами виключно в електронній формі. Про це повідомив Держстат на офіційному сайті.

Подати таку звітність до статистики в електронній формі можна за допомогою безкоштовного онлайн-сервісу «Кабінет респондента». Доступ в систему є цілодобовим і не потребує інсталяції будь-яких програм.

2. Органи Державної податкової служби. За приписами п. 49.3 ПКУ прибуткову декларацію (а отже, і фінансову звітність) можна подати до податкової за власним вибором в один із таких способів: 1) особисто платником податків або уповноваженою на це особою; 2) надіслати поштою з повідомленням про вручення та з описом вкладення; 3) засобами електронного зв'язку в електронній формі.

Проте платники податків, що належать до великих та середніх підприємств, права вибору не мають. Вони зобов'язані подавати податкові декларації виключно в електронній формі (п. 49.4 ПКУ).

А оскільки малі і мікропідприємства повинні до статистики подавати фінзвітність в електронному форматі, то їм немає сенсу звітувати до податкової в інший спосіб.

Надсилати фінансову звітність можна в режимі «Введення звітності» приватної частини (особистого кабінету) Електронного кабінету. Вхід до Електронного кабінету здійснюється через офіційний вебпортал ДПСУ.

При формуванні фінансової звітності платник самостійно встановлює фільтр за параметрами: «рік», «період», «тип форми» та обирає необхідну форму фінансової звітності за звітний період, щодо якого здійснюється звітування. В наступному вікні обирає «стан документа» (звітний документ/новий звітний документ/уточнюючий документ) та відповідний територіальний орган ДПС: «регіон», «район».

Отже, на підставі проведеного дослідження можна зробити наступний висновок: повну фінансову звітність подають усі підприємства, які застосовують НП(С)БО, крім бюджетних установ і підприємств, що подають скорочену фінансову звітність. З 1 січня 2024 року статистичну та фінансову звітність подають до органів Держстату виключно в електронній формі.

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. Про затвердження Порядку подання фінансової звітності Постанова Кабінету Міністрів України; Перелік, Порядок, Довідка, Форма типового документа від 28.02.2000 № 419. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/419-2000-%D0%BF#Text>
3. Войтенко Т. Фінансова звітність за 2024 рік: хто, кому, коли та як подає? *Податки & бухоблік*, № 11, Лютий, 2024. URL: [Фінансова звітність за 2024 рік: хто, кому, коли та як подає?. Податки & бухоблік, № 11, Лютий, 2024 | Factor](#)

Глум Дмитро, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Іванов Владислав, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Лега Ольга, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

ПІДХОДИ ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ВИРОБНИЧИХ ВИТРАТ

Будь-яка діяльність, особливо виробнича, вимагає витрат ресурсів. Рівень операційних витрат має значний вплив на операційну ефективність та конкурентоспроможність підприємств. Тому управління витратами є важливою функцією господарського механізму кожного підприємства [1].

Особливого значення питання управління витратами набуває для вітчизняних підприємств, які наразі проходять складний адаптаційний етап у зв'язку з військовою агресією російської федерації [2].

Тому в умовах самостійної прибутковості основним завданням підприємств є отримання прибутку, достатнього для відтворювального процесу. Основною умовою збільшення прибутку підприємства є зниження витрат на виробництво та реалізацію продукції, зокрема виробничої собівартості.

Ефективне використання ресурсів підприємства неможливе без цілеспрямованого впливу на формування витрат, контролю за їх рівнем та забезпечення економічного стимулювання зниження витрат, що є сутністю управління витратами. Здатність ефективно управляти витратами та максимізувати їх ефективність є вирішальним елементом стабільності управління підприємством [3].

Вартість ресурсів вважається витратами (зокрема, трудові ресурси у вигляді матеріальних активів, основні засоби у вигляді амортизації, робочого часу, заробітної плати і т.д.).

Якщо діяльність суб'єкта приносить дохід, то здійснюється виробництво продукту (може бути виражений у вартісному вираженні і в натуральній формі), а також продаж продукту (вартість, в натуральній формі, може бути виражена умовно), отже, собівартість виробництва являє собою сукупність скорочення спожитої життя і робочої сили і служить вартістю коштів і мети праці [4].

У процесі розкриття економічної сутності собівартості продукції бажано взяти за основу змістовні особливості виробництва як явища з подвійними характеристиками. По-перше, ресурси споживаються в процесі виробництва. По-друге, здійснюється процес створення нового продукту.

Позиція по формуванню сутності витрат показана на рис. 1.

В процесі узагальнення існуючих підходів щодо визначення сутності виробничих витрат, можна сформулювати висновок, що вони представляють плату за можливість здійснення процесу виробництва (зокрема плата за використання ресурсів, послуг, робіт та ін.), що змінюється в залежності від умов його здійснення, дозволяючи досягнення поставлених цілей (основною з яких в ринкових умовах є максимізація прибутку).

У процесі сільськогосподарського виробництва одночасно діють природ-

ні фактори, що особливо характерно для сільського господарства, а виробництво тісно пов'язане з організмами – рослинами і тваринами. У цій галузі діяльність неможлива без використання землі, сонця, води та інших факторів навколишнього середовища.

Рис. 1. Підходи щодо визначення сутності виробничих витрат

Для здійснення сільськогосподарського виробництва використовуються ресурси, які можуть бути сформовані в окремі групи (рис. 2). Ступінь корисності виробленої продукції для споживачів, наявність конкуренції, вплив факторів виробництва на ціну залежать від ринкових регуляторів ціноутворення факторів виробництва.

Їх поєднання за допомогою природних факторів і діяльності людини забезпечує контрольований процес біологічної трансформації. В результаті цього перетворення виходять сільськогосподарські продукти або біологічні активи. У цьому випадку результатом управлінської дії є зниження витрат (абсолютне або відносне), яке розраховується з урахуванням змін обсягу продукції, що випускається у відповідних підрозділах.

Тобто майже всі обґрунтування управлінських рішень з точки зору розвитку підприємства засновані на величині виробничих витрат. Вартісні характеристики виробничого процесу формуються на основі собівартості продукції, яка виступає в якості вартісного представлення ресурсів, витрачених на виробництво.

В результаті виробництва ресурси перетворюються в витрати, тому для того, щоб достовірно визначити собівартість виробленого продукту, необхідно враховувати його собівартість виробництва. Такий підхід до визначення сутності собівартості продукції в економічному сенсі рекомендується використовувати в якості основи для визначення її поняття в бухгалтерських термінах. Тому рекомендується визначити собівартість продукції, яка формує рівень собівартості виробництва продукту, в якості вартісної основи для ресурсів, споживаних при виробництві продукту.

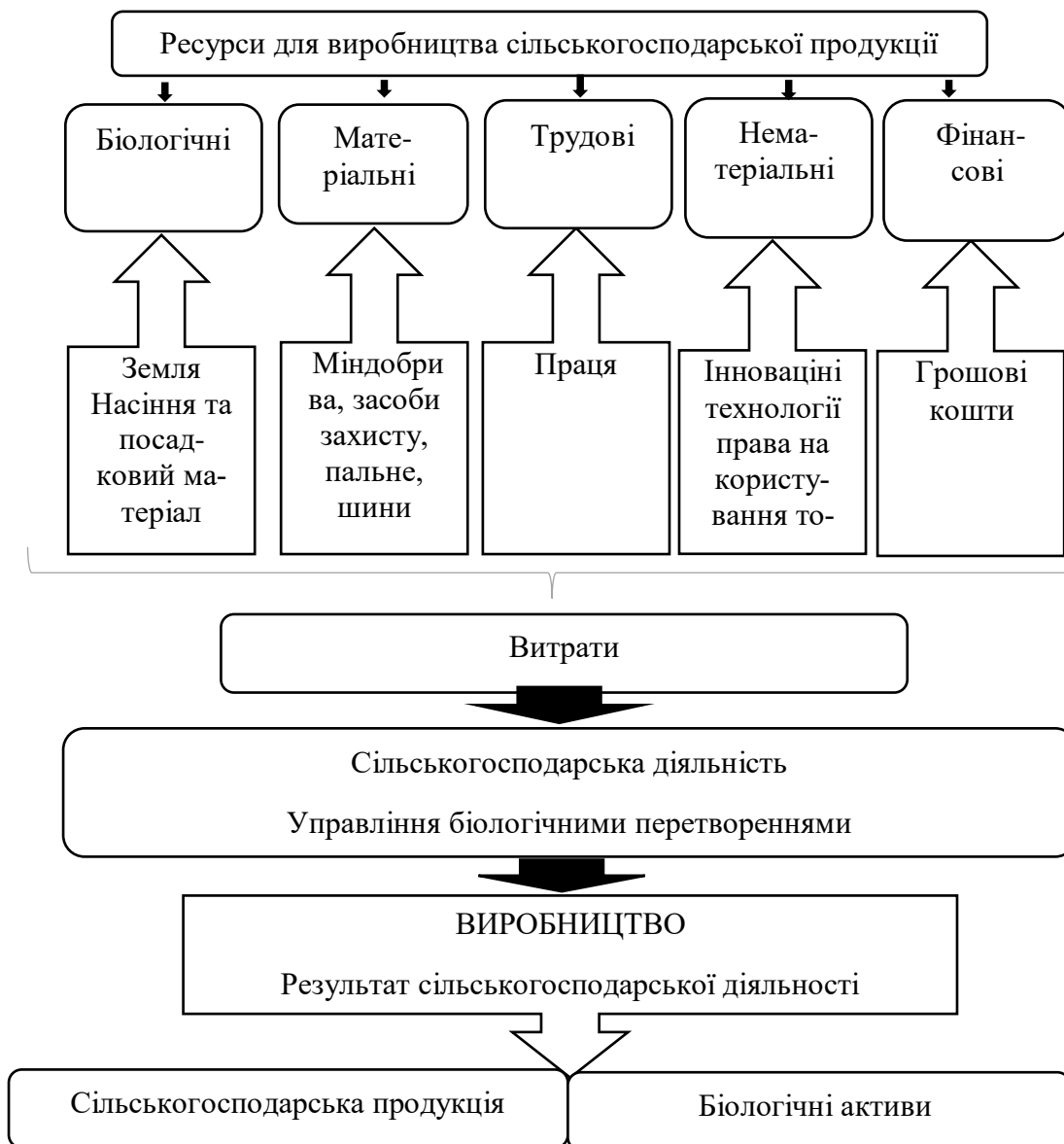

Рис. 2. Визначення сутності поняття «витрати сільськогосподарської діяльності»

Список використаних джерел:

1. Іщенко Я. П. Правове забезпечення обліку витрат на виробництво сільськогосподарської продукції в Україні. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики* : зб. наук. пр. ВНАУ. Вінниця : ВНАУ, 2019. № 8. С. 120-130.
2. Вплив війни на українське сільське господарство. URL: <https://kse.ua/ua/war-impacts-on-ukrainian-agriculture/> (дата звернення 29.02.2024).
3. Кравченко О.В., Леоненко К.О. Проблеми організації обліку витрат виробництва. *Інфраструктура ринку*. 2016. Випуск 25. С. 841-846. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2018/25_2018_ukr/139.pdf (дата звернення 29.02.2024).
4. Пристемський О. Методи оцінки та порядок визначення справедливої вартості біологічних активів та сільськогосподарської продукції. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2021. № 7. С. 164-170. URL: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.7.19> (дата звернення 29.02.2024).

Горбань Анастасія, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Бакалавр»

Мокієнко Тетяна, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

ОПТИМІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ПАСИВАМИ ЧЕРЕЗ БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК: СТРАТЕГІЇ ЗБАЛАНСОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ

Вивчення та розробка стратегій оптимізації управління пасивами підприємства з використанням інструментів бухгалтерського обліку. Основна увага зосереджується на збалансованому підході до управління фінансовими ресурсами з метою досягнення фінансової стабільності та оптимального використання активів компанії.

Оптимізація управління пасивами через бухгалтерський облік: стратегії збалансованого управління фінансовими ресурсами є актуальною в сучасному бізнес-середовищі з кількох причин:

- ефективне управління пасивами є ключовим аспектом фінансової стратегії будь-якої компанії. Відповідне використання бухгалтерського обліку дозволяє підприємствам оптимізувати свої фінансові ресурси та забезпечити стабільність фінансового стану.

- в умовах постійних змін у ринковому середовищі підприємствам потрібно постійно адаптуватися та шукати ефективні стратегії управління фінансами. Використання збалансованого підходу до управління пасивами дозволяє забезпечити гнучкість і конкурентоспроможність бізнесу.

- високий рівень конкуренції на ринку змушує компанії шукати нові шляхи для оптимізації своїх фінансових процесів. Впровадження стратегій збалансованого управління фінансовими ресурсами через бухгалтерський облік може забезпечити підприємствам перевагу перед конкурентами.

Оптимізація управління пасивами через бухгалтерський облік - це процес підвищення ефективності управління фінансовими ресурсами компанії за допомогою аналізу, планування та контролю за пасивами. Ця стратегія включає в себе ретельний облік та аналіз фінансових операцій, створення оптимальної структури пасивів, виявлення та управління ризиками, а також впровадження внутрішньої контрольної системи. Завдяки бухгалтерському обліку, підприємство може ефективно розподіляти свої фінансові ресурси, зменшувати витрати, оптимізувати відносини з кредиторами та забезпечувати фінансову стабільність.

Одним із способів управління пасивами є їх реструктуризація. Підготовці заходів по реструктуризації пасивів повинен передувати аналіз можливостей впливу на є чи інший джерело. Зокрема, підприємство має досить широкі можливості реструктуризації джерел власних коштів. Що ж стосується позикових і залучених, то тут у суб'єкта господарської діяльності вельми обмежена ступінь свободи.

Досить простим і ефективним заходом реструктуризації пасивів є збільшення статутного капіталу. Позитивний результат вона свідомо може принести в разі збільшення статутного капіталу одно пропорційно усіма вкладниками без

залучення нових учасників. При цьому підприємство отримує додаткові фінансові ресурси, що дають йому можливість розраховуватися з кредиторами, придбати нове обладнання, освоїти нові технології без збільшення своїх зобов'язань.

Однією з найгостріших проблем є реструктуризація кредиторської заборгованості підприємства. Це в першу чергу, заборгованість по кредитах банків; постачальникам і підрядникам; за векселями; перед персоналом; позабюджетним фондом; перед бюджетом.

Щодо реструктуризації інших видів заборгованостей нормативної бази практично не існує. Підприємства змушені, тому вирішувати свої проблеми в індивідуальному порядку. Зокрема, можливе вирішення шляхом проведення так званих взаємозаліків. У найпростішому варіанті взаємозаліки здійснюються між підприємством і його дебіторами і кредиторами, що мають прямі фінансові відносини.

Таким чином, ефективне рішення проблеми реструктуризації активів і пасивів підприємства може бути знайдено на шляху проведення своєрідних комплексних «бінарних» заходів, що тягнуть за собою одночасно зміна структури як активів, так і пасивів.

Таблиця 1

Заходи щодо оптимізації управління пасивами

Заходи та підходи	Характеристика
Диверсифікація інвестицій	Розподіл фінансових ресурсів між різними видами активів для зменшення ризику та максимізації потенційного доходу.
Оптимізація структури капіталу	Балансування між власним та залученим капіталом для забезпечення ефективного використання фінансових ресурсів та зниження витрат на фінансування.
Управління ризиками	Аналіз, оцінка та управління різноманітними фінансовими ризиками, такими як кредитний ризик, валютний ризик, процентний ризик тощо.
Ефективне управління ліквідністю	Забезпечення належного рівня ліквідності для оплати поточних зобов'язань та фінансових потреб підприємства.
Створення резервів	Акумуляція фінансових ресурсів для покриття непередбачуваних витрат або фінансових потреб у майбутньому.
Моніторинг та аналіз	Постійний аналіз фінансової діяльності для виявлення можливостей для покращення та реагування на зміни у фінансовому середовищі.
Раціональне використання кредитних ресурсів	Максимізація використання кредитів та позик для фінансування проектів з високою доходністю та мінімізація зайвих витрат на погашення боргів.

Ці стратегії допомагають підприємствам забезпечити оптимальне використання їхніх фінансових ресурсів та досягти стабільності та стійкості у фінансовій діяльності.

Результати дослідження показали, що впровадження стратегій збалансова-

ного управління фінансовими ресурсами через бухгалтерський облік сприяє оптимізації управління пасивами підприємства. Зокрема, використання цих стратегій дозволяє досягти більшої ефективності в управлінні фінансовими зобов'язаннями, збалансувати структуру пасивів, знизити фінансові ризики та підвищити фінансову стійкість компанії. Такий підхід сприяє покращенню фінансового стану підприємства та підвищенню його конкурентоспроможності на ринку.

Список використаних джерел:

1. Дорохова Л. М., Куровська Н. О. Стратегічні напрями удосконалення управління фінансовими ресурсами аграрних підприємств. *Продуктивність агропромислового виробництва: економічні науки*. 2014. № 25. С. 8 - 13.
2. Сігайов А. О., Приходько В. Е. Удосконалення механізму управління фінансовими ресурсами підприємства. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2017. № 5. С. 57 - 61.
3. Фінанси підприємств у схемах і таблицях [Текст] : практикум : у 2 ч. / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України» ; [уклад. Л. Л. Гриценко, О. В. Дейнека, І. М. Крайніков]. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2012. Ч. 2. 212 с.

Дорошенко Карина, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Колотій Вікторія, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Мокієнко Тетяна, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ТА УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК ВИРОБНИЧИХ ЗАПАСІВ

Запаси, як один із видів активів суб'єкта господарювання, підлягають бухгалтерському обліку та управлінському контролю. Для підвищення ефективності управління запасами важливо визначити, яку інформацію необхідно мати для бухгалтерського та управлінського обліку запасів, в які терміни отримувати цю інформацію, у якій формі її представляти, і кому цю інформацію надавати. Ми провели аналіз основних аспектів регулювання бухгалтерського та управлінського обліку запасів.

Наприклад, бухгалтерський облік запасів регулюється на законодавчому рівні, має стандартні форми документів для обліку руху запасів та включає звітність, що містить інформацію про запаси. Управлінський облік запасів відіграє важливу роль у плануванні та управлінні запасами і залежить від кваліфікації управлінського персоналу та досвіду облікових працівників.

Організація та методологія управлінського обліку визначається самостійно суб'єктом господарювання. Для ефективного управління запасами важливо встановити критерії необхідності інформації про запаси, операції обліку та процедури відповідно до планування, надходження, використання та визначення залишків запасів на початок та кінець звітного періоду.

Для цього пропонується розділити процес обліку запасів на етапи та визначити процедури обліку на кожному етапі. Узагальнюючи проведені дослідження, важливо забезпечити належне інформаційне забезпечення управління запасами в бухгалтерському та управлінському обліку (табл. 1).

Узагальнюючи проведені дослідження щодо інформаційного забезпечення управління виробничими запасами у бухгалтерському та управлінському обліку необхідно [1]:

- визначити послідовність операцій, процедур;
- визначити напрямки формування корисної та достовірної інформації про стан виробничих запасів;
- визначити документальне забезпечення інформаційних потоків;
- розробити графіки документообігу;
- розробити внутрішню звітність з управлінського обліку виробничих запасів;

врахувати основні механізми формування та передачі інформації для прийняття управлінських рішень.

Для ефективної організації бухгалтерського та управлінського обліку виробничих запасів важливим є чіткий розподіл господарських операцій та облікових процедур між цими видами обліку. Розглядаємо доцільним розподіл господарських операцій та процедур за такими етапами: організаційний, пла-

нування, надходження, використання, відображення у звітності з урахуванням інформаційного забезпечення.

Таблиця 1

Процедури бухгалтерського та управлінського обліку виробничих запасів на виготовлення готової продукції [1]

Основні етапи обліку	Процедури	
	Бухгалтерський облік	Управлінський облік
Планування виробничих запасів		складання бюджетів: реалізації готової продукції; виробництва готової продукції; придбання виробничих запасів; планування графіків поставок виробничих запасів; контроль, аналіз поставок виробничих запасів; корегування поставок за необхідністю
Надходження виробничих запасів	отримання та оплата рахунків-фактур; визнання отриманих запасів активами; оприбуткування запасів; визначення первісної оцінки запасів; організація синтетичного, аналітичного, складського обліку отриманих запасів	організація контролю достовірності отриманих запасів; організація контролю графіків поставок запасів; контроль якості отриманих запасів; організація контролю і аналізу забезпеченості виробничого процесу виготовлення готової продукції виробничими запасами
Використання протягом звітного періоду	облік руху і оцінка запасів; визначення фактичних виробничих запасів на виготовлення готової продукції; облік браку виробництва готової продукції; організація документального забезпечення відпуску, списання виробничих запасів на виробництво готової продукції; інформаційне забезпечення управлінського персоналу для прийняття управлінських рішень; організація контролю синтетичного та аналітичного обліку виробничих запасів; визначення залишків виробничих запасів протягом звітного періоду; збір і обробка оперативної інформації для потреб управлінського персоналу	контроль ефективності і раціональності використання виробничих запасів; аналіз планових і фактичних даних використання виробничих запасів; контроль і аналіз якості запасів на брак у виробництві; контроль забезпеченості виробничими запасами безперебійного процесу виготовлення готової продукції; визначення необхідної оперативної інформації отримання, аналіз і прийняття управлінських рішень
Звітність	Баланс. Звіт про фінансові результати. Примітки до фінансової звітності.	Внутрішні форми звітності встановлюються суб'єктом господарювання

Відсутність методологічного забезпечення управлінського обліку ускладнює його організацію на підприємстві. На великих підприємствах управлінський облік має свій досвід, зокрема: сформовані центри відповідальності, налагоджена система документообігу та внутрішньої звітності. Тому запропоновані підходи до організації управлінського обліку можуть бути цікавими для середнього бізнесу.

Бухгалтерський та управлінський облік виробничих запасів тісно пов'язані між собою через рахунки обліку, документальне забезпечення господарських операцій, обмін інформацією про результати операцій та визначення фінансових результатів. Для покращення співпраці між ними важливо створити відповідні внутрішні документи, які забезпечать обмін корисною та достовірною інформацією. Також важливо розробити графіки документообігу, визначити відповідальних за створення та обробку документів. Це сприятиме раціональній організації обліку виробничих запасів, зменшить час на їх підготовку і підвищить ефективність використання цих запасів [2].

Необхідно відзначити, що під час управлінського обліку проводяться планові розрахункові процедури для визначення забезпеченості та використання виробничих запасів. Потім заплановані показники передаються в бухгалтерію, тобто інформаційне забезпечення починається з управлінського обліку. На цьому етапі необхідно визначити перелік, форму, зміст, строки надання, та відповідальних за документальне забезпечення бухгалтерського обліку плановими показниками.

Управління виробничими затратами починається зі складання бюджетів виробництва готової продукції, бюджетів виробничих запасів, і графіків поставок виробничих запасів. Бухгалтерський облік виробничих запасів починається з моменту отримання рахунків-фактур, їх оплати, та оприбуткування виробничих запасів. Контроль надходження виробничих запасів здійснює управлінський облік на підставі інформації бухгалтерського обліку.

Для контролю та аналізу поставок виробничих запасів доцільно відображати необхідну інформацію для управлінського обліку у відповідній відомості, мета якої - забезпечення достовірною інформацією управлінський облік про фактичні надходження виробничих запасів на виготовлення готової продукції, первісну вартість отриманих виробничих запасів, яка включає не тільки ціну запасів, а й додаткові витрати, що включаються до первісної вартості та залежать від дій та рішень управлінського персоналу.

Список використаних джерел:

1. Подмешальська Ю.В., Скирдова О. Ю. Бухгалтерський облік та управлінський облік виробничих запасів. *Інвестиції : практика та досвід*. 2021. № 21. С. 93 – 99.
2. Полянська О. А., Чебанюк О. М., Кондрич О. В. Управлінський облік товарних запасів: напрями удосконалення методики. *Економіка та суспільство*. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. 2018. № 19. С. 1325 – 1333.
3. Роева О. С. Розвиток управлінського обліку запасів в інформаційному забезпеченні інноваційної діяльності. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2020. вип. 5(38). С. 273 – 283.

СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ: СУТНІСТЬ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ

У сучасних умовах розвитку ринкових відносин, внутрішньогосподарський контроль набуває особливої важливості для суб'єктів господарювання. Зростання конкуренції й потреба у ефективному управлінні ресурсами вимагають впровадження системи внутрішньогосподарського контролю для забезпечення розвитку методів обліку та аналізу, автоматизованих систем оброблення інформації, теорії зворотного зв'язку та відповідної підготовки кадрів для управління [1]. Наразі багато вчених визнають внутрішньогосподарський контроль як складову процесу управління, проте деякі його теоретичні аспекти залишаються недостатньо вивченими, що ускладнює його практичне впровадження.

Термін «контроль» має французьке походження, що означає перевірку або спостереження з метою протидії небажаному. У цьому контексті, внутрішньогосподарський контроль розглядається як система постійного спостереження за ефективністю використання активів, легітимністю господарських операцій та збереженням цінностей. Важливим елементом системи внутрішньогосподарського контролю є стратегічне планування, внутрішні процедури, контрольні механізми, розподіл повноважень та постійний моніторинг за ресурсами та процесами. Ці складові допомагають забезпечити відповідність діяльності підприємства встановленим стандартам, уникнути можливих ризиків та збитків, покращити ефективність управління та досягнути стратегічних цілей.

Система внутрішньогосподарського контролю є необхідною передумовою для успішного функціонування підприємств у сучасних умовах бізнес-середовища. Її гнучкість та адаптивність до змін є ключовими для забезпечення ефективного управління та досягнення стратегічних цілей суб'єкта господарювання. Першочерговою метою системи внутрішньогосподарського контролю є забезпечення відповідності діяльності підприємства встановленим нормам, стандартам, політиці та процедурам [3]. Для досягнення цієї мети система внутрішньогосподарського контролю включає в себе різноманітні складові, такі як планування, організація, виконання та моніторинг контрольних заходів.

Основними елементами системи внутрішньогосподарського контролю є:

- стратегічне планування (визначення стратегічних цілей та завдань підприємства, розроблення оперативних планів дій для їх досягнення. Планування є основою системи контролю, оскільки воно визначає напрями та пріоритети діяльності підприємства);
- внутрішні процедури та політика підприємства (розроблення та впровадження внутрішніх процедур, облікової політики та стандартів, які регулюють різні аспекти діяльності підприємства. Ці документи визначають правила та процедури, за якими повинна здійснюватися діяльність підприємства, та допомагають уникнути можливих ризиків та конфліктів);
- контрольні механізми (впровадження системи контрольних заходів та ме-

ханізмів для перевірки виконання встановлених процедур та стандартів. Це може включати в себе автоматизовані системи моніторингу, аудиторські перевірки, внутрішні аудити та інші методи контролю);

- відповідальність та розподіл повноважень (визначення відповідальності за виконання різних функцій та завдань, а також розподіл повноважень між працівниками та підрозділами підприємства, що допомагає забезпечити ефективне управління та координацію діяльності всього підприємства);

- постійний моніторинг та аналіз (проведення постійного моніторингу та аналізу результатів діяльності підприємства з метою виявлення можливих ризиків, аномалій та недоліків. Це уможливорює вчасно вживати заходів для вирішення проблем та покращення ефективності діяльності).

Система внутрішньогосподарського контролю є невід'ємною частиною управління підприємством, яка допомагає забезпечити ефективну та стабільну роботу підприємства в умовах сучасного бізнес-середовища [2]. Її впровадження дозволяє зменшити ризики, оптимізувати процеси та забезпечити досягнення стратегічних цілей підприємства. У процесі розгляду системи внутрішньогосподарського контролю було виявлено, що ця система відіграє ключову роль у забезпеченні ефективного управління підприємством. Вона включає в себе різноманітні елементи, такі як стратегічне планування, внутрішні процедури та облікову політику, контрольні механізми, відповідальність та розподіл повноважень, а також постійний моніторинг та аналіз діяльності суб'єкта господарювання.

У результаті аналізу викладеного матеріалу можна зробити наступні висновки:

- внутрішньогосподарський контроль є ключовим елементом управління сучасними підприємствами в умовах ринкових відносин. Він спрямований на забезпечення відповідності діяльності підприємства встановленим нормам і стандартам, уникнення ризиків та збитків, а також підвищення ефективності управління та досягнення стратегічних цілей;

- ефективне впровадження системи внутрішньогосподарського контролю передбачає гнучкість та адаптивність до змін у внутрішніх і зовнішніх умовах підприємства. Це важливо для забезпечення успішного функціонування підприємства в умовах невизначеності;

- елементи системи внутрішньогосподарського контролю, такі як стратегічне планування, внутрішні процедури, контрольні механізми, розподіл повноважень та постійний моніторинг і аналіз, взаємодіють між собою для забезпечення ефективного управління підприємством.

Отже, необхідно враховувати, що успішне функціонування системи внутрішньогосподарського контролю потребує належного контролю за всіма її складовими та постійного вдосконалення відповідно до змін у бізнес-середовищі.

Відтак система внутрішньогосподарського контролю є необхідною передумовою для успішного функціонування підприємства в сучасних умовах бізнесу, а її ефективне впровадження сприяє підвищенню конкурентоспроможності та стабільності суб'єкта господарювання.

Список використаних джерел:

1. Михалків А. А., Косташ Т. В. Внутрішній контроль процесу господарювання: проблеми організації. *Економіка та держава*. 2020. № 1. С. 61–65. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.1.61.
2. Мулик Я. І. Методичні та організаційні підходи до системи внутрішнього контролю на підприємстві. *Агросвіт*. 2020. № 17-18. С. 28–38. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.17-18.28.
3. Савченко Р. О., Савченко Н. М., Дем'янюк І. В. Внутрішній контроль: проблеми та перспективи. *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7288>. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.9.51.

Захарченко Олексій, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Бакалавр»
 Лега Ольга, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

Базою проходження практики є фермерське господарство «Дорош А. В.» (далі ФГ «Дорош А. В.»), яке створено 29 жовтня 2018 р. в селищі Кошманівка Машівського (на сьогодні Полтавського) району Полтавської області, тобто діє 4 роки 11 місяців на сьогодні.

Кінцевими бенефіціарами є: Дорош Микола Васильович та Дорош Андрій Васильович з прямим вирішальним впливом та відсотком частки статутного капіталу по 50%.

Місцезнаходження ФГ «Дорош А. В.» підходить для вирощування сільськогосподарської продукції та продажу готової продукції. Кліматичні умови в регіоні підходять для розвитку галузі рослинництва. Логістичні умови в регіоні обумовлені наявністю важливої національної автомагістралі та близьким розташуванням районних центрів Карлівна, Машівка та м. Полтави.

Все це сприяє вирощуванню сільськогосподарських культур та подальшому продажу сільськогосподарської продукції оптовим та роздрібним торговцям.

Для здійснення діяльності досліджуваного ФГ «Дорош А. В.» в державному реєстрі зареєстровано наступні види діяльності відповідно до державного класифікатору: 01.11 - вирощування зернових, бобових і насіння олійних культур – для реалізації цього виду діяльності укладено договори оренди земельних ділянок з фізичними особами; 01.61 – допоміжна дільність у вирощуванні сільськогосподарських культур – для реалізації цього виду діяльності на ФГ «Дорош А. В.» є автомобільно-транспортний парк з відповідною технікою.

Окремі види сільськогосподарської техніки орендується ФГ «Дорош А. В.» у інших юридичних осіб; 29 46.21 – оптова торгівля зерном – для реалізації цього виду діяльності на ФГ «Дорош А. В.» є склади.

Бухгалтерський облік на ФГ «Дорош А. В.» побудовано зусиллями бухгалтера та його заступника. Якісні характеристики бухгалтерів ФГ «Дорош А. В.» узагальнено в табл. 1.

Таблиця 1

Якісний рівень працівників бухгалтерії ФГ «Дорош А. В.»

Працівник	Наявність вищої освіти	Фах	Досвід роботи, років	ІТ- навички	Підвищення кваліфікації
Бухгалтер	+, ПДАА, «Облік і аудит»	Економіст з бухгалтерського обліку	20	BAS - Бухгалтерія, Med.ос, інтернет-банкінг, Microsoft Excel	Доступ до бухгалтерських інтернет-порталів, онлайнвебінари
Заступник бухгалтера	+, ПДАА, «Облік і оподаткування»	Магістр обліку і оподаткування	6		

Облік на ФГ «Дорош А. В.» здійснюється в автоматизованому вигляді в програмі BAS: Бухгалтерія. Первинні документи складаються на місцях здійснення господарських операцій, дані з цих документів вносяться в комп'ютерну програму. Для формування і подання звітності бухгалтер ФГ «Дорош А. В.» використовує комп'ютерну програму Med.ос. Деякі розрахунки, зокрема, рівень відрядної оплати праці або премії, проводяться в комп'ютерній програмі Microsoft Excel. Зв'язок з банком, в якому відкрито поточний рахунок - АТ КБ «Приватбанк», організовано засобами інтернет-банкінгу.

Головним розпорядчим внутрішнім документом ФГ «Дорош А. В.» є Наказ про облікову політику, який було розроблено після реєстрації підприємства суб'єктом господарювання. Для кожного розроблено посадові інструкції. Для регулювання питань, пов'язаних з оплатою праці у ФГ «Дорош А. В.» розроблено і діє Положення про оплату праці. Питання, пов'язані з регулювання діяльності ФГ «Дорош А. В.», регулюються відповідними наказами керівника – Дороша Андрія Васильовича.

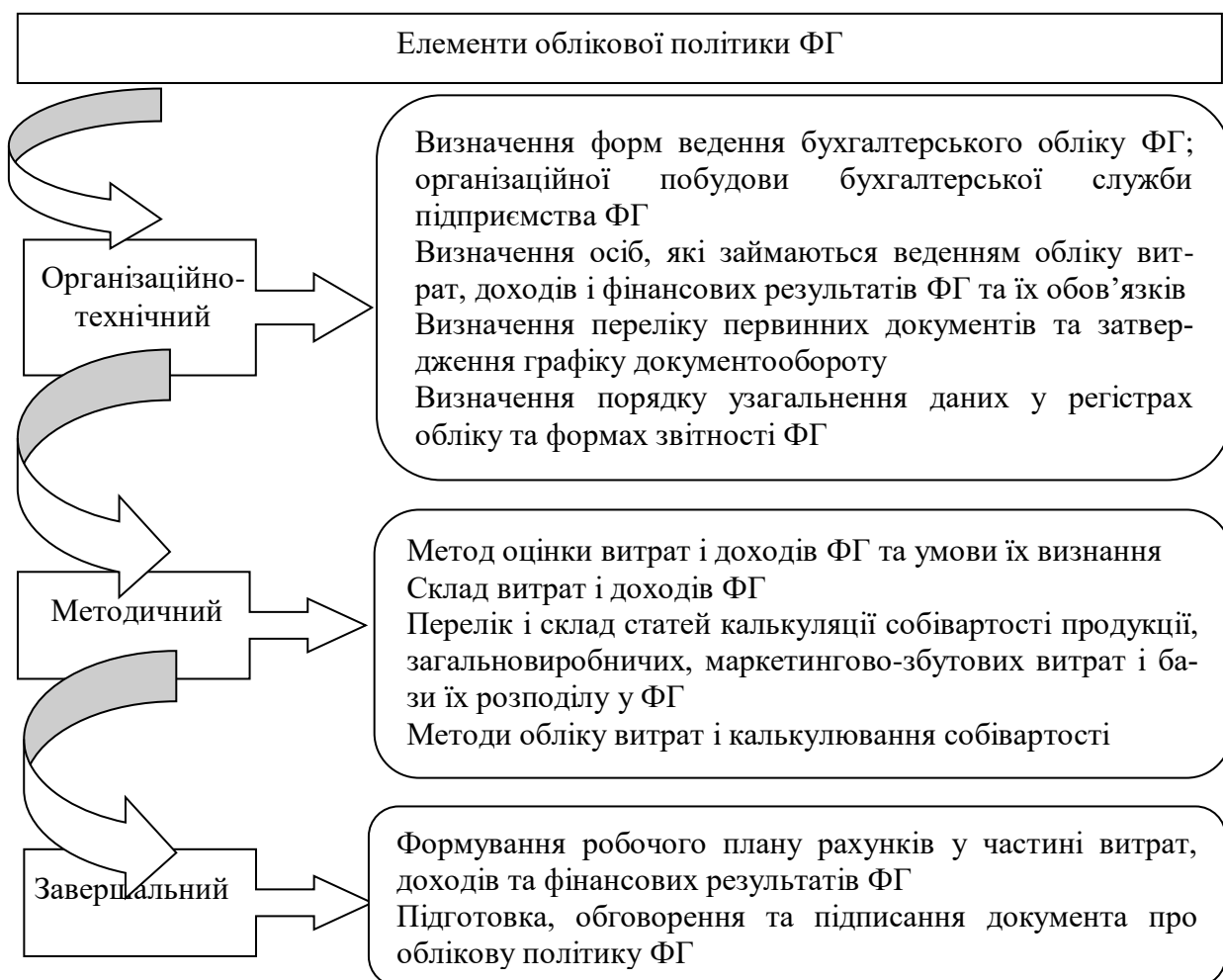

Рис. 1. Організаційна модель відображення в обліковій політиці витрат, доходів та фінансових результатів ФГ «Дорош А. В.»

Основні аспекти облікової політики ФГ «Дорош А. В.» визначають елементи наступним чином:

- щодо доходу: процедури оцінки ступеня завершеності операції з надання послуг; порядок оцінки ступеня завершеності операції з надання послуг;
- щодо витрат: порядок обліку та розподілу транспортно-заготівельних витрат; ведення окремого обліку транспортно-заготівельних витрат; ведення окремих субрахунків для обліку транспортно-заготівельних витрат; застосування класів 8 та/або 9 Плану рахунків; перелік та склад змінних та постійних загальновиробничих витрат, база їх розподілу, перелік і склад статей калькуляції виробничої собівартості продукції (робіт, послуг);
- підходи, пов'язані з результатами діяльності: періодичність включення до оцінки необоротних активів до складу нерозподіленого прибутку; порядок віднесення витрат на собівартість тощо.

З метою оптимізації процесу підготовки документації про облікову політику ФГ «Дорош А. В.» та надання повної, достовірної та своєчасної інформації для цілей управління пропонується сформулювати наступні етапи: організаційно-технічний, методичний та завершальний етапи (рис. 1).

В процесі дослідження ефективності формування та реалізації облікової політики підприємств частині обліку доходів, витрат і фінансових результатів представлено три взаємопов'язані складові облікової політики: організаційно-технічний етап, методичний етап і завершальний етап. Елементи облікової політики, описані по черзі, визначають порядок обліку доходів, витрат і результатів діяльності.

Список використаних джерел:

1. Бути фермером – цікаво, вигідно, перспективно URL: <https://lviv.dcz.gov.ua/novyna/buty-fermerom-cikavo-vygidno-perspektyvno> (дата звернення: 29.02.2024).
- Васильєва В. Г., Коновалова О. В., Січева К. В. Особливості організації обліку доходів і витрат у фермерських господарствах. *Економічний простір*. 2019. №148. С. 116 – 129. URL: <http://economicspace.pgasa.dp.ua/article/view/197003> (дата звернення: 29.02.2024).
3. Ватуля І. Д. Організація обліку у фермерських господарствах : навч. посіб. К. : ЦУЛ, 2009. С. 312.
4. Костецький Я.І. Удосконалення системи обліку у фермерських господарствах. <https://magazine.faaf.org.ua/udoskonalennya-sistemi-obliku-u-fermerskih-gospodarstvah.html> (дата звернення: 29.02.2024).

Зіневич Станіслав, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Козлов Сергій, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Яловега Людмила, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ СТІЙКІСТЮ

Фінансова стійкість є одним із важливих аспектів управління фінансами підприємств, який визначає їхню здатність витримати негативні впливи зовнішніх чинників та зберегти свою фінансову здатність в умовах різних економічних та фінансових коливань. Фінансова стійкість господарюючого суб'єкта є невід'ємною складовою ефективності його функціонування, а її забезпечення – одне із важливих завдань для господарюючого суб'єкта на стратегічному та тактичному рівні.

Теоретичні аспекти управління фінансовою стійкістю є об'єктом досліджень у галузі фінансів та економіки та спрямовані на вивчення та розуміння основних принципів, методів та інструментів, які допомагають підприємствам забезпечити стабільність фінансового стану та оптимальне використання ресурсів. Одним із ключових аспектів управління фінансовою стійкістю є аналіз фінансового стану підприємства. Цей процес передбачає оцінку фінансових показників, таких як ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість тощо, що дозволяє зрозуміти рівень фінансової стійкості підприємства та виявити можливі ризики та проблеми. Крім того, до теоретичних аспектів управління фінансовою стійкістю входить розробка стратегій і політик, спрямованих на забезпечення фінансової стабільності підприємства. Ці стратегії можуть включати диверсифікацію фінансових ресурсів, управління ризиками, оптимізацію структури капіталу та інші заходи, спрямовані на зменшення фінансових ризиків та забезпечення стійкості фінансового стану.

Дослідження теоретичних аспектів управління фінансовою стійкістю також охоплює вивчення впливу зовнішніх та внутрішніх чинників на фінансову стійкість підприємства, а також розробку методів та моделей для прогнозування та управління цією стійкістю в умовах нестабільності економічного середовища [1].

Фінансова стійкість підприємства є складною і багатогранною концепцією, що обумовлена впливом різних чинників на його фінансову діяльність та здатність забезпечити стійке функціонування в умовах змінного економічного середовища. Незважаючи на те, що забезпечення фінансової стійкості є важливим аспектом управління підприємством, нерідко виникає суперечність між стратегіями, спрямованими на забезпечення стабільності та розвиток підприємства.

Управління фінансовою стійкістю передбачає не лише максимізацію прибутку, але й урахування ризиків, пов'язаних із розширенням діяльності та залученням позикових коштів. Баланс між фінансовою стійкістю та можливостями росту є критичним аспектом управління, оскільки недоліки в цій області можуть призвести до негативних наслідків для підприємства.

Фінансові ризики, що виникають внаслідок цього балансу, можуть бути як систематичними, так і не систематичними. Найбільш небезпечним є ризик зниження фінансової стійкості підприємства, оскільки він може призвести до втрати можливості отримання прибутку або навіть до банкрутства. Цей ризик є не лише несистематичним, оскільки він прямо пов'язаний зі структурними рішеннями підприємства, але й частково може бути віднесений до систематичних, оскільки зміни на фінансовому ринку, такі як підвищення відсоткових ставок чи інфляція, можуть вплинути на фінансову стійкість підприємства.

Різноманітність підходів до фінансового менеджменту, ризик-менеджменту та фінансового аналізу відображається у спектрі критеріїв, які використовуються для визначення оптимальності фінансової стійкості підприємства. У контексті фінансового аналізу, підприємство розглядається як фінансово стійким, у разі коли його коефіцієнт автономії наближається до одиниці [2]. Відтак фінансову стійкість підприємства оцінюють за допомогою показників структури та джерел формування капіталу, стану оборотних та основних активів, прибутковості та ділової активності. Коефіцієнт автономії, як один із ключових показників фінансової стійкості, відображає здатність підприємства фінансувати свою діяльність за рахунок власних коштів. Його наближення до одиниці свідчить про високу фінансову самостійність підприємства, що є важливим фактором у забезпеченні стійкості в умовах зовнішніх фінансових труднощів. Поряд із коефіцієнтом автономії, у фінансовому аналізі використовують низку інших показників, таких як структура капіталу, рентабельність та ліквідність, для оцінки фінансового стану підприємства. Зокрема, аналіз структури капіталу дозволяє визначити рівень використання власних та позикових коштів, а рентабельність відображає ефективність використання цих ресурсів у генерації прибутку.

Такий комплексний підхід до фінансового аналізу дає можливість отримати більш повне уявлення про фінансову стійкість підприємства, оцінити його здатність до виживання та подальшого його розвитку в умовах невизначеності. Розгляд фінансової стійкості через призму різних показників дозволяє уникнути однобокого підходу та забезпечити більш об'єктивну оцінку фінансового стану підприємства. Щодо поглядів ризик-менеджменту та фінансового менеджменту, для забезпечення фінансової стійкості у довгостроковій перспективі рекомендується визначити конкретну мету формування структури капіталу, таку як мінімізація фінансового ризику, максимізація рентабельності або мінімізація середньозваженої вартості капіталу. На основі цієї мети обирається оптимальна структура капіталу, яка може значно відрізнятись від коефіцієнта фінансової автономії, наближеного до одиниці.

Управління ризиком зниження фінансової стійкості передбачає проведення аналізу фактичних показників фінансової стійкості, розроблення шляхів покращення фінансового стану, впровадження методів управління фінансовою стійкістю та контроль за реалізацією управлінських заходів з метою зменшення, ліквідації або диверсифікації ризиків втрати фінансової стійкості та аналіз попередніх помилок.

Управління ризиком зниження фінансової стійкості охоплює управління

вартістю та структурою капіталу, а також формування оптимального складу необоротних і оборотних активів.

Оптимізація структури капіталу включає наступні етапи: аналіз поточної структури капіталу підприємства; оцінка основних факторів, що впливають на цю структуру; оптимізація структури капіталу відповідно до вибраного критерію (максимізація фінансової рентабельності, мінімізація середньозваженої вартості капіталу, мінімізація фінансового ризику). Оптимальною вважається структура капіталу, що забезпечує найвищий рівень рентабельності власного капіталу з урахуванням ризику за залучення позикового капіталу, або мінімізує середньозважену вартість капіталу, або знижує рівень фінансового ризику. Варто відзначити, що одне і те ж підприємство може сформувати різну структуру капіталу в залежності від визначеної мети управління фінансовою стійкістю.

Формування оптимального складу оборотних і необоротних активів зводиться до врахування рівня маневреності активів при їх формуванні. Неоптимальна структура активів може призвести до структурного ризику підприємства.

На основі аспектів фінансового менеджменту, ризик-менеджменту та фінансового аналізу стосовно визначення оптимальності фінансової стійкості можна зробити наступні висновки:

- оптимальна структура капіталу визначається залежно від поставленої мети і цілей підприємства, таких як максимізація прибутковості, мінімізація ризиків або зниження вартості капіталу;
- формування оптимального складу активів передбачає врахування рівня маневреності активів для забезпечення фінансової стійкості підприємства;
- управління ризиком зниження фінансової стійкості вимагає системного аналізу, формування конкретних стратегій та заходів для забезпечення стійкості підприємства в умовах змінного економічного середовища.

Отже, ефективне управління фінансовою стійкістю підприємства вимагає комплексного підходу, системного аналізу та урахування різноманітних аспектів фінансового менеджменту та ризик-менеджменту.

Список використаних джерел:

1. Бланк И. А. Управление финансовыми рисками: учебник. Київ: Ника-Центр, 2005. 600 с.
2. Отенко І. П., Азаренков Г. Ф. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. 156 с.

Кіяниця Єлизавета, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Ярошенко Аделіна, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Олексенко Анна, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Мокієнко Тетяна, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

РОЛЬ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ У ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Для прийняття правильних та ефективних управлінських рішень у сфері ринкової економіки учасники економічних відносин повинні мати доступ до об'єктивної та достовірної інформації про фінансовий стан, майно та результати діяльності підприємства. Цю інформацію може надати лише бухгалтерський облік. Багато дослідників у цій галузі зауважують, що інформація, отримана через бухгалтерський облік, становить 80% економічної інформації. Професор М. С. Пушкар підкреслює, що "бухгалтерський облік є складовою загальної інформаційної системи, яка перетворює первинні дані, зафіксовані в документах, на продукт для управління. Цим продуктом є готова до використання інформація, яка має всі властивості товару" [4, с. 43].

Бухгалтерський облік - це процес виявлення, вимірювання, реєстрації, накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про господарську діяльність підприємства зовнішнім та внутрішнім користувачам для прийняття рішень [2].

Згідно Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства для прийняття управлінських рішень [3].

Основним джерелом інформації є дані бухгалтерського обліку, які систематизуються у фінансову звітність. Німецький вчений-економіст І. Ф. Шерр, підкреслюючи значення бухгалтерського обліку в управлінні господарською діяльністю, ще наприкінці XIX століття писав, що «бухгалтерський облік – непогрішний суддя минулого, необхідний керівник сучасного й надійний консультант майбутнього кожного підприємства» [1, с. 58].

Бухгалтерський облік виконує важливі функції в системі управління підприємством, які дозволяють приймати вірні управлінські рішення. Через виконання цих функцій можна оцінити ефективність організації обліку на конкретному підприємстві.

Функції бухгалтерського обліку включають контрольну, інформаційну, аналітичну та оцінюючу. Контрольна функція забезпечує дотримання контролю за всіма процесами в системі бухгалтерського обліку та їх відповідність вимогам законодавства. Інформаційна функція полягає у наданні інформації керівництву для планування, контролю та прийняття управлінських рішень. Аналітична функція забезпечує проведення економічного аналізу на основі да-

них бухгалтерського обліку та виправлення негативних тенденцій. Оцінююча функція виконує вартісне вимірювання об'єктів обліку для визначення фінансових результатів. Належне виконання всіх цих функцій дозволить приймати правильні управлінські рішення та ефективно функціонувати підприємству.

Бухгалтерський облік здійснюється шляхом документування всіх економічних процесів та сприяє контролю за раціональним використанням грошових і матеріальних ресурсів, запобігаючи непродуктивним витратам і порушенням договірної дисципліни. Він надає інформацію, яка допомагає оцінити поточну ситуацію, забезпечує контроль і визначає оптимальні напрямки розвитку підприємства.

Управлінські рішення для підвищення ефективності підприємства приймаються на основі бухгалтерського обліку, тобто зібраної інформації про його діяльність, що дозволяє реагувати на проблеми та покращувати діяльність, уникати негативного впливу на фінансові результати. Ця система є надійною основою для управління господарською діяльністю, дані з неї використовуються для ухвалення рішень, розробки бізнес-планів, маркетингу та вибору ринків.

Система бухгалтерського обліку включає різні елементи, такі як документування, інвентаризація, оцінка, калькуляція, рахунок, подвійний запис, баланс і інші форми звітності. Метод системи управлінського обліку класифікується за різними критеріями, зокрема:

- за напрямом застосування (фінансовий, статистичний, економічний, систематичний, кібернетичний);
- об'єктами обліку (за видами витрат, за центрами витрат, за розподілом витрат);
- за повнотою включення витрат у собівартість (за повною собівартістю продукції, за обмеженою собівартістю продукції);
- за терміном даних (дані про минуле, дані про теперішнє, дані про майбутнє);
- за собівартістю (директкостінг, стандарт-костінг).

Під час роботи бухгалтерської системи формується фінансова звітність, включаючи обов'язкові форми фінансової звітності: баланс, звіт про фінансові результати, звіт про рух грошових коштів, звіт про власний капітал та примітки до фінансової звітності. Ця звітність має ретроспективний характер і не завжди надає оперативну інформацію для прийняття своєчасних управлінських рішень. Вона орієнтована на зовнішніх і внутрішніх користувачів та підлягає оприлюдненню.

Система управлінського обліку, навпаки, породжує управлінську звітність, яка не регламентується законодавством, але є конференційною та оперативною. Таким чином, системи бухгалтерського та управлінського обліку мають забезпечувати повною, правдивою та неупередженою інформацією користувачів для прийняття управлінських рішень. Вони спрямовані на вирішення різних інформаційних завдань в управлінській діяльності, використовуючи різні об'єкти та методи. Процес прийняття управлінських рішень передбачає етапи: виявлення та аналіз проблеми, постановку цілей, виявлення альтернатив, оцінку альтернатив та вибір оптимальної альтернативи, прийняття управлінського рішення та

контроль. На кожному етапі потрібна відповідна інформація.

Список використаних джерел:

1. Лишиленко О. В. Бухгалтерський облік: навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2008. 624 с.
2. Любар О. О., Вацілова Н. В., Домбровська В. В. Бухгалтерський облік як основне джерело інформації про прийняття управлінських рішень. *Економіка і суспільство*. 2019. Вип. 20. С. 701–709.
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text> (дата звернення 23.03.2021 р.).
4. Пушкар М. С. Фінансовий облік : підручник. Тернопіль : Карт-бланш, 2010. 628 с.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ПІДПРИЄМСТВ У КОНТЕКСТІ НАРАХУВАННЯ ЗНОСУ (АМОРТИЗАЦІЇ) НЕОБОРОТНИХ АКТИВІВ

У контексті ринкової економіки підприємець має повну відповідальність за визначення інноваційної стратегії, яка включає в себе рішення щодо заміни зношеної техніки на нову аналогічного призначення, збереження діючого і модернізації застарілого обладнання, а також придбання нової техніки для заміни раніше експлуатованої або для впровадження зовсім нового обладнання, що не має аналогів ні у виробництві, ні в споживанні. Проте, зазвичай зацікавленість у заміні старого обладнання новим виникає тільки у випадку, якщо вартість нового обладнання на одиницю корисного ефекту нижча, або хоча б не вища від вартості старого, що може бути вигідним як для підприємця, так і для суспільства.

Перед сучасними підприємствами виникає низка складних проблем у контексті нарахування зносу (амортизації) необоротних активів, що є важливим аспектом їх фінансової та економічної діяльності. Однією з цих проблем є неоднозначність визначення ефективних методів та стратегій амортизації, які б забезпечували максимальну оптимізацію витрат на утримання необоротних активів при забезпеченні їх продуктивності та тривалості використання.

Додатковою проблемою є відсутність однозначних нормативно-правових актів, які б визначали чіткі методики розрахунку амортизації для різних видів необоротних активів, що може призвести до різних інтерпретацій та недоліків у фінансовому звітності підприємств. Крім того, зростаюча швидкість технологічних змін і швидкість фізичного зносу обладнання створюють додаткові виклики для визначення оптимальних термінів амортизації, що відповідали б реальному стану та продуктивності активів.

Необхідність адаптації підприємств до нових економічних та технологічних умов також породжує проблему вибору оптимального балансу між реінвестуванням прибутку у модернізацію та заміну активів та утриманням стабільної фінансової позиції підприємства.

Недоліками амортизаційної політики є наступні аспекти:

- нав'язування несумісних із реальними потребами підприємств методів амортизації, що може призвести до недооцінки або переоцінки ступеня зносу активів та, відповідно, до викривлення інформації у фінансовій звітності;
- відсутність адекватних механізмів оцінки реального стану активів і потреб їх заміни або модернізації, що може призвести до невиправданої втрати чи перевищення витрат на амортизацію;
- непостійність нормативно-правового середовища, яка ускладнює прогнозування та планування амортизаційних витрат та стратегій розвитку підприємства;
- відсутність механізмів стимулювання підприємств до впровадження новітніх технологій та модернізації активів через амортизаційні політики, що

може спричинити втрату конкурентоспроможності на ринку;

- нездатність амортизаційної політики відобразити динаміку зміни цін на ресурси та обладнання, що може призвести до заниження чи завищення вартості амортизаційних витрат в порівнянні з реальними показниками.

Необхідність удосконалення методів обліку та аналізу амортизаційних процесів для забезпечення більш точної та об'єктивної оцінки ефективності використання необоротних активів підприємства. Відсутність механізму об'єктивної й своєчасної переоцінки основних засобів. Інформаційний масив даних, що необхідний для розрахунку амортизації можна побачити в таких первинних документах, як: Акт приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів, Акт приймання-здачі відремонтованих, реконструйованих та модернізованих об'єктів та Інвентарна картка обліку основних засобів. Жоден із вищезазначених документів не містить у собі реквізитів, які б показували інформацію щодо джерела отримання основних засобів, оскільки саме шлях надходження визначає складові первісної вартості об'єктів, яка одним з основних показників при нарахуванні амортизації.

Питання амортизації активів є найбільш складним та суперечливим і водночас актуальним питанням. Адже в реальному житті на сільськогосподарських підприємствах сутність амортизації не розглядається наскільки серйозно як це було б потрібно. Наразі у сільськогосподарських підприємствах, здебільшого, застосовується прямолінійний метод. Зрозуміло, що прямолінійний метод – це найпростіший спосіб нарахування амортизації, проте він не на всі 100 % підходить для сільськогосподарського підприємства. Даний спосіб не враховує залежності суми нарахованого зносу і виробничої потужності основних засобів у різні роки експлуатації, а також моральне старіння цих активів. Такий метод буде більш оптимальним для будівель, споруд, нерухомих об'єктів, але не для виробничих машин.

Оскільки у процесі науково-технічного прогресу, важливу роль відіграє автоматизація об'єктів обліку, то для забезпечення ефективного та правильного її нарахування повинні виконуватися наступні задачі:

- облік і контроль об'єктів основних засобів за місцями зберігання та класифікаційними групами;
- облік і контроль за правильністю та своєчасністю відображення руху основних засобів (надходження, вибуття, переміщення);
- облік амортизації основних засобів і контроль за правильністю її нарахування й відображення;
- облік витрат на ремонт, модернізацію основних засобів і контроль раціонального використання грошових коштів щодо даних цілей;
- облік переоцінки основних засобів (дооцінка, уцінка);
- облік операційної та фінансової оренди основних засобів;
- виявлення морально застарілих основних засобів.

Отже, основними елементами формування амортизаційної політики, які мають бути реалізовані на підприємстві, є:

- вибір методу амортизації (підприємства мають вибирати оптимальний метод нарахування амортизації відповідно до своїх потреб і характеристик не-

оборотних активів. Метод може бути прямолінійним, прискореним, а також іншими, залежно від особливостей активів та галузі діяльності підприємства);

- визначення нормативного строку амортизації (важливий етап, на якому встановлюються реалістичні терміни, за які активи втрачають свою вартість через знос або моральне старіння);

- врахування юридичних та податкових вимог (підприємства повинні дотримуватися відповідних нормативно-правових актів, які регулюють процес амортизації, а також забезпечити відповідність податковим вимогам);

- аналіз економічних показників (вирішальним етапом у формуванні амортизаційної політики є аналіз фінансових показників та розрахунків впливу амортизаційних витрат на фінансовий результат підприємства);

- планування ремонтних та заміно-модернізаційних робіт (підприємства повинні враховувати потреби у ремонті та заміні активів при формуванні амортизаційної політики для забезпечення стійкості та ефективності їхньої діяльності).

Список використаних джерел:

1. Бабяк Н. Теоретичні засади формування амортизаційної політики підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. Серія «Економічні науки». 2022. № 1. Т. 2. С. 203–209.

2. Брік С. В., Пинтя Г.К. Нові підходи до обліку основних засобів та ефективність обліку основних засобів в сучасних умовах. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2016. Вип. 13 (1185). С. 76–78.

3. Григоревська О. О., Джугля А. Ю. Вплив облікової політики щодо необоротних активів на величину амортизаційних відрахувань. *Бухгалтерський облік, аналіз та аудит*. 2016. Вип. 2. С. 304–308.

4. Касич А. О., Телешун А. А. Проблеми обліку основних засобів в сільськогосподарському господарстві. *Фінансовий простір*. 2016. Вип. 3 (23). С. 89–93.

Курочка Світлана, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Тітенко Костянтин, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Лега Ольга, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

ВПЛИВ МАТЕРІАЛЬНИХ ВИТРАТ НА СОБІВАРТІСТЬ ПРОДУКЦІЇ

В умовах невизначеності, спричинених, пер за все, військовим станом, конкурентоздатність аграрних підприємств залежить від нарощування матеріальних потужностей та розширення ринку збуту. Тому, аналіз матеріальних витрат, набуває особливої актуальності.

Використавши дані Державної статистики України, проаналізуємо частку вартості витрачених матеріальних цінностей у виробничій собівартості сільськогосподарської продукції (табл. 1).

Таблиця 1

Структура витрат усіх підприємств на виробництво продукції (робіт, послуг) сільського господарства у 2020 році*

Види витрат	Усі підприємства		У т.ч. фермерські господарства	
	млн.грн	у % до підсумку	млн.грн	у % до підсумку
Витрати – усього	441 529,6	100,0	76 567,4	100,0
Прямі матеріальні витрати – усього	245 959,8	55,7	44 138,4	57,6
у тому числі				
насіння та посадковий матеріал	35 749,1	8,1	8 076,6	10,5
корми	54 901,3	12,4	3 065,4	4,0
з них покупні	23 107,3	5,2	1 492,6	1,9
інша продукція сільського господарства	6 677,7	1,5	262,1	0,3
мінеральні добрива	60 290,1	13,7	14 805,8	19,3
пальне і мастильні матеріали	30 901,9	7,0	7 956,8	10,4
електроенергія	4 252,7	1,0	523,1	0,7
паливо й енергія	1 892,5	0,4	190,5	0,2
запасні частини, ремонтні та будівельні матеріали для ремонту	21 089,4	4,8	5 030,1	6,6
Прямі витрати на оплату праці	29 932,5	6,8	4 682,1	6,1
Інші прямі витрати	103 553,9	23,4	19 718,9	25,8
Загальновиробничі витрати	62 083,4	14,1	8 028,0	10,5

*побудовано на підставі [2]

Дані табл. 1 показують, що більшу частку у структурі виробничої собівартості займають матеріальні витрати – 55,7 %. Аналізуючи складові матеріальних витрат доцільно виокремити вартість мінеральних добрив – 13,7 %, що можна пояснити вартістю цих запасів та їх необхідним застосуванням для отримання високих урожаїв. Зокрема, у 2020 році сільськогосподарськими підприємствами придбано такі види мінеральних добрив: а) азотні (у тис. ц) - 36543,9: сульфат амонію - 3817,4, нітрат амонію - 916,6, карбамід (сечовина) - 6780,5, аміачна селітра - 12143,2, рідкі амонійні добрива - 160,5, аміачна вода - 1175,6, аміак синтетичний рідкий - 1709,5, КАС - 8963,0; б) фосфорні (у тис. ц) -

1228,5: суперфосфат гранульований з бором - 174,8, суперфосфат простий порошковидний - 129,5, суперфосфат подвійний гранульований - 480,4; в) фосфоритне борошно - 57,3 тис. ц; г) калійні (у тис. ц) - 1500,4: хлористий калій - 1135,0, сульфат калію - 144,7, калій сірчаноокислий - 4,6, сіль калійна - 2,7, калімагnezія гранульована - 60,1; д) комплексні (у тис. ц) - 13628,6: амофос - 1846,3, нітроамофоска - 4560,7, нітрофос - 219,8, тукосуміш - 1095,7, амофосфат - 236,5, кристалін - 18,2, азофоска - 958,7.

Висока вартість кормів супроводжується високою часткою їх вартості у виробничій собівартості продукції сільського господарства, для фермерських господарств ця частка є меншою, адже їх предметом діяльності в основному є галузь рослинництва (табл. 2).

Таблиця 2

Структура виробничої собівартості виробленої сільгосппродукції за основними видами в підприємствах у 2020 році, %*

Види продукції	Прямі матеріальні витрати	Прямі витрати на оплату праці	Інші прямі витрати та загально-виробничі витрати	Витрати – усього
Продукція рослинництва – усього	50,9	6,5	42,6	100,0
Культури зернові та зернобобові – усього	50,3	6,3	43,4	100,0
Боби сої	45,1	6,4	48,5	100,0
Насіння ріпаку й кользи	58,3	5,2	36,5	100,0
Насіння соняшнику	50,6	6,4	43,0	100,0
Буряк цукровий фабричний	57,0	5,3	37,7	100,0
Картопля	65,9	6,6	27,5	100,0
Культури овочеві відкритого ґрунту	51,8	15,0	33,2	100,0
Культури овочеві закритого ґрунту	52,1	19,2	28,7	100,0
Продукція тваринництва – усього	76,1	8,8	15,1	100,0
Вирощування на м'ясо – усього	80,6	6,7	12,7	100,0
у тому числі				
велика рогата худоба	70,1	14,2	15,7	100,0
свині	78,0	7,4	14,6	100,0
вівці	57,8	24,8	17,4	100,0
кози	64,6	12,8	22,6	100,0
птиця свійська	85,3	4,1	10,6	100,0
Вовна	64,4	22,4	13,2	100,0
Молоко	66,7	16,0	17,3	100,0
Яйця птиці	72,8	5,8	21,4	100,0
Мед натуральний	34,7	44,4	20,9	100,0

*побудовано на підставі [2]

Для всіх видів підприємств частка кормів склала у 2020 році 12,4 %. Розг-

лядаючи склад придбаних кормів за цей період зазначимо, що було придбано для виробничих потреб змішані комбікорми - 877,0 тис. ц, комбікормові суміші для ВРХ - 1033,7 тис. ц, для свиней - 2108,5 тис. ц, для птиці - 15640,7 тис. ц, також надавалися сіно - 335,3 тис. ц, силос - 3930,3 тис. ц, сінаж - 1346,5 тис. ц. Необхідно також зазначити про високі частки насіння (8,1 %) і пального (7,0), це ті види запасів, що життєво необхідні для виробничого процесу. У 2020 році було придбано насіння цукрових буряків - 655,9 т, однорічних та дворічних овочевих культур - відповідно 633,8 і 0,2 т, баштанних культур - 2,5 т, кормових буряків - 0,4 т. В розрізі нафтопродуктів - бензин моторний - 85,4 тис. т, дизельне паливо - 1301,3 тис. т, мазути - 3,3 тис. т, оливи і мастила - 179,2 тис. ц.

Отже у структурі виробничої собівартості як продукції рослинництва так і тваринництва (табл. 2 та рис. 1) переважає частка матеріальних витрат, відповідно 50,9 % та 76,1 %. Майже всі частки матеріальних витрат є більше 50 %, в рослинництві найбільша частка припадає на картоплю - 65,9 %, ріпак - 58,3 %, буряк - 57 %. У галузі тваринництва вся продукція матеріаломістка, найбільша частка припадає на вирощування м'яса птиці і яєць (85,3 та 72,8 %), найменша на мед - 34,7 %.

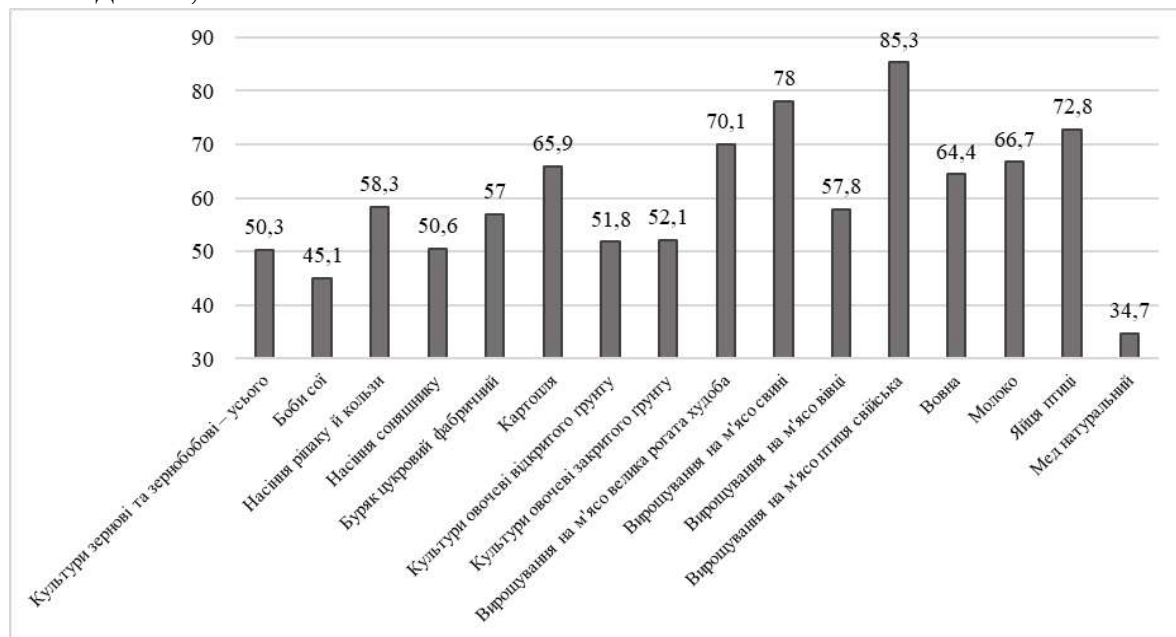

Рис. 1. Частка матеріальних витрат у виробничій собівартості продукції рослинництва та тваринництва в розрізі основних видів у 2020 р., %*

*побудовано на підставі [2]

Отже, матеріальні витрати є найбільш вагомою статтею калькуляції при визначенні собівартості продукції. Питання зменшення матеріаломісткості послуг та пошук резервів зниження собівартості, залишається актуальним питанням аграрних підприємств та потребує подальшого дослідження.

Список використаних джерел:

1. Рєва О. Є. Аналіз впливу матеріальних витрат на формування собівартості продукції, робіт або послуг підприємства. URL: <https://economics.kntu.kr.ua/pdf/33/21.pdf> (дата звернення 27.02.2024).
2. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення 27.02.2024).

ОБЛІК ВИТРАТ: ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

Формування нових економічних механізмів включає в себе перспективні підходи до вивчення окремих економічних категорій. Однією з яких є ліквідні активи, які є необхідними для здійснення господарської діяльності суб'єктів господарювання. Діяльність сільськогосподарських підприємств, насамперед, пов'язана з постійним рухом коштів, матеріалів та бізнес-процесів, що створюють товарно-грошові відносини в процесі кругообороту капіталу. Кожен операційний процес сільськогосподарського підприємства є економічно обґрунтованим та спрямованим на результат. Процес придбання полягає в залученні ресурсів до діяльності суб'єкта господарювання, а їх грошовий вираз відображається у витратах.

Згідно з НП(С)БО 1 витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення власниками) [3]. Облікове відображення виробничої діяльності залежить від характеру технологічних процесів та організації виробництва, а також від індивідуальних особливостей продукції (робіт, послуг). Виробництво певної продукції (робіт, послуг) різними технологічними методами вимагає відповідних методів обліку витрат, а поява додаткових виробничих витрат призводить до виникнення різних методів калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг). Більше того, основні витрати є невід'ємною частиною собівартості продукції (робіт, послуг), хоча вони можуть змінюватися та доповнюватися на різних етапах виробництва.

Сучасна економічна теорія пропонує різні підходи до розуміння витрат виробництва. Одним з основних підходів є їх визначення як затрат ресурсів, що виникають у процесі виробництва товарів або послуг. Згідно з цим підходом, витрати включають в себе витрати на робочу силу, матеріали, обладнання, енергію та інші ресурси, необхідні для здійснення виробничого процесу [2]. Цей підхід дозволяє аналізувати витрати як важливий чинник у формуванні вартості продукції та прийнятті рішень щодо їх оптимізації. Інший підхід полягає в розгляді витрат виробництва як вартісного показника, що відображає собою грошові витрати підприємства на виробництво продукції. За цим підходом, витрати вважаються елементом фінансової звітності та впливають на фінансові результати підприємства, такі як прибуток або збиток. Крім того, існують різні методи калькулювання собівартості продукції, які враховують різні аспекти витрат. Деякі з них підкреслюють важливість прямих витрат, таких як витрати на працю та матеріали, у формуванні собівартості, тоді як інші наголошують на значенні непрямих витрат, таких як витрати на адміністративне управління та загальновиробничі витрати. Відтак розуміння витрат виробництва включає в себе різноманітні підходи, які враховують їх роль у виробничому процесі, а також їх вплив на фінансові результати підприємства. Дослідження цієї теми

сприяє удосконаленню методів управління витратами та ухваленню ефективних управлінських рішень на підприємствах. Узагальнюючи вищевикладене, можна зауважити, що погляди вчених щодо змістового наповнення поняття «витрати» розділилися: одні вважають, що витрати є зменшенням ресурсів, тоді як інші вважають, що витрати мають вартісну оцінку. Проте, зазначимо, що не існує єдиного підходу до визначення категорії «витрати виробництва» [1]. Деякі вчені розглядають це поняття як частину операційного циклу підприємства, тоді як інші науковці розглядають його як вартісний показник, що впливає на отримання фінансових результатів. З нашого боку, ми вважаємо, що ці два підходи можна об'єднати в одне цілісне поняття, додавши, що витрати є одним із основних важелів впливу як на фінансовий результат, так і на можливість перспективи існування підприємства. Це означає, що добре сплановане та економічно обґрунтоване управління витратами підприємства є його управлінським обліком, спрямованим на підвищення ефективності підприємницької діяльності та досягнення стратегічних цілей.

Із цією метою, витрати підприємства класифікуються за різними категоріями. Перша основна категорія класифікації витрат – їх функціональне призначення. За цим підходом, витрати можуть бути поділені на такі групи: сировина та матеріали, праця, амортизація, енергія та витрати на управління. Кожна з цих категорій відображає конкретний аспект виробничого процесу та має свою унікальну роль у формуванні вартості продукції.

Друга категорія класифікації витрат базується на їх пов'язаності з конкретними видами продукції або послуг. У межах цього підходу витрати можуть бути поділені на прямі та непрямі. Прямі витрати безпосередньо пов'язані з конкретним виробництвом продукції або наданням послуг, такі як витрати на сировину та працю. Непрямі витрати, у свою чергу, не можуть бути безпосередньо призначені для конкретної продукції чи послуги, але вони необхідні для загального функціонування підприємства, наприклад, витрати на загальновиробничі витрати. Крім того, витрати також можуть бути класифіковані за їх часовою приналежністю. За цим підходом, витрати можна розділити на постійні та змінні. Постійні витрати залишаються сталими незалежно від зміни обсягу виробництва, тоді як змінні витрати змінюються пропорційно до зміни обсягу виробництва чи обсягу послуг.

Отже, класифікація витрат є важливим інструментом для аналізу та планування діяльності підприємства. Розуміння різних категорій витрат дозволяє ефективно керувати ресурсами та досягати стратегічних цілей бізнесу.

Список використаних джерел:

1. Бутинець Ф. Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу* : міжнар. зб. наук. праць. 2012. № 1 (22). С. 11–18.
2. Моссаковський В. Б., Бублик С. Я. Управлінський облік та його особливості у сільському господарстві. *Облік і фінанси АПК*. 2014. № 1 С. 129–138.
3. НП(С)БО 16 «Витрати»: Наказ Міністерства Фінансів України № 318 від 31 груд. 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.kiev.ua>. (дата звернення 05.03.2024).

*Литвиненко Сергій, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»
Канцедал Наталія, завідувач, професор кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент*

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА ВИЗНАННЯ ВИТРАТ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Основні підходи до обліку витрат підприємства мають бути розкриті через прийняття облікової політики підприємства, де розкриваються методологічні засади формування інформації, що слугує для складання фінансової звітності. Власне розуміння витрат є важливим питанням облікової методології, що не являє собою набір жорстко ustalених правил, а постійно трансформується [1].

Для більш повного розуміння поняття операційних витрат в бухгалтерському обліку використовують прийом класифікації, згідно якого виділяють їх дві ознаки:

1) економічний характер витрат (звідси походить поняття «витрати за елементами»);

2) спосіб віднесення на собівартість продукції (товарів, робіт, послуг).

Прийом групування витрат за елементами застосовують у випадку, якщо мова йде про виробництво і реалізацію загального обсягу випуску продукції. Таке групування відбувається з використанням документа, який називається кошторисом, в якому усі витрати групуються за ступенем їхньої економічної однорідності.

Порядок визнання витрат впливає з визначення сутності самого поняття витрат, що наводиться в п. 3 розд. I НП(С)БО 1 [2]:

Витрати – це зменшення економічних вигід у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками).

Витрати визнають за умови, якщо вони можуть бути достовірно оцінені. Таке правило наведене в п. 6 П(С)БО 16 [3].

В бухгалтерському обліку їх відображають у одночасно зі зменшенням активів (наприклад, коли здійснено реалізацію товарів) або збільшенням зобов'язань (наприклад, при нарахуванні заробітної плати працівникам).

Варто відмітити, що за п. 7 П(С)БО 16 визнання витрат відбувається у тому звітному періоді, в якому визнано дохід, для отримання якого вони здійснені. У випадку, якщо прямий зв'язок між доходами і витратами встановити неможливо, витрати відображають у тому звітному періоді, в якому вони були здійснені.

Якщо ж актив забезпечує отримання економічних вигід протягом кількох звітних періодів, то згідно п. 8. П(С)БО 16, витрати визнають шляхом систематичного розподілу його вартості між відповідними звітними періодами.

Водночас не визнають витратами:

1) платежі за договорами комісії, агентськими угодами та іншими анало-

гічними договорами на користь комітента, принципала тощо;

2) попередню (авансову) оплату запасів, робіт, послуг;

3) погашення отриманих позик;

4) інші зменшення активів або збільшення зобов'язань, що не відповідають ознакам визнання витрат;

5) витрати, які відображаються зменшенням власного капіталу відповідно до П(С)БО;

б) балансову вартість валюти.

Для більш ґрунтовного розуміння складу витрат використовують прийом класифікації, за допомогою якого визнані витрати розподіляють на групи: собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг); адміністративні витрати; витрати на збут; інші операційні витрати; фінансові витрати; інші витрати.

Важливо пам'ятати, що витрати, які не пов'язані безпосередньо з виготовленням продукції і не включаються до виробничої собівартості, є витратами періоду. У цьому контексті слід звернути увагу на важливу складову таких витрат – постійні нерозподілені загальновиробничі витрати. Також до витрат періоду відносять усі перелічені види витрат за винятком собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг).

Адміністративні витрати є загальногосподарськими витратами, що пов'язані з обслуговуванням та управлінням підприємством та обліковуються на рахунку 92. До них відносяться, зокрема: амортизація необоротних активів загальногосподарського призначення; запаси, що відносяться до адміністративних витрат; роботи, послуги власного виробництва для адміністративно-управлінських цілей; вартість використаних на адміністративні цілі грошових документів; службові відрядження адміністративного персоналу; витрати, що раніше обліковувалися як витрати майбутніх періодів (наприклад, передплата періодичних видань, авансові орендні платежі); забезпечення майбутніх виплат, пов'язаних з адміністративними витратами; інші адміністративні витрати, виконані сторонніми організаціями (наприклад, оплата послуг телефонного та поштового зв'язку, юридичних і аудиторських послуг); податки, збори, обов'язкові платежі (крім тих, які включають до виробничої собівартості продукції, робіт, послуг); заробітна плата працівників апарату управління підприємством та іншого загальногосподарського персоналу та інші.

Витрати на збут – це витрати, пов'язані з реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг). До них можна віднести всі перелічені вище витрати з поправкою на економічні поняття «збутові цілі», «реалізація» і для бухгалтерських цілей обліковувати на рахунку 93.

До інших операційних витрат відносять витрати операційної діяльності, які не є адміністративними витратами та витратами на збут і не включаються до собівартості реалізації продукції (робіт, послуг).

Вони обліковуються на відповідних субрахунках рахунка 94 «Інші витрати операційної діяльності». До них відносяться:

1) втрати від первісного визнання та від зміни вартості активів, які обліковуються за справедливою вартістю (дебет 940, кредит 23);

2) витрати на купівлю-продаж іноземної валюти (дебет 941, кредит 333,

334);

3) собівартість реалізованих виробничих запасів, що складається з їх облікової вартості, і витрат, пов'язаних з їх реалізацією (дебет 943, кредит 20, 22, 286);

4) віднесення безнадійної дебіторської заборгованості до резерву сумнівних боргів (дебет 944, кредит 38, 36, 37);

5) витрати від операційних курсових різниць (дебет 945, кредит 30, 31, 36, 37); втрати від знецінення запасів до складу витрат (дебет 946, кредит 20, 22, 26, 28);

6) нестачі та втрати від псування цінностей (дебет 947, кредит 20, 22, 26, 28);

7) штрафи, пені, неустойки (дебет 948, кредит 685);

8) витрати на утримання об'єктів соціально-культурного призначення (дебет 949, кредит 13, 20, 22, 661, 651, 63, 685).

Таким чином, порядок визнання й облікового відображення витрат операційної діяльності підприємства залежить від розуміння бухгалтерської термінології, що є вкрай важливим і актуальним на сьогодні [4], а також актуальних основ, закладених у нормативну базу бухгалтерського обліку.

Список використаних джерел:

1. Канцедал Н. А. Наукова інтерпретація методології обліку у працях корифеїв бухгалтерської думки. *Облік і фінанси*. 2018. № 2(80). С. 16.-23. URL: <http://www.afj.org.ua/ua/article/566/>

<http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/1221>

2. Вишневецький М. Нараховуємо податки, закриваємо дохідно-витратні рахунки, визначаємо фінрезультат. *Податки & Бухоблік*. 2023. № 101. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2023>

3. Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Мінфін України; Наказ, Положення від 31.12.1999 № 318 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00#Text>

4. Канцедал Н. А. Бухгалтерський облік цифрової епохи: розширення термінологічних кордонів. *Облік і фінанси*. 2019. № 1(83). С. 28.-34. URL: [https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1\(83\)-28-34](https://doi.org/10.33146/2307-9878-2019-1(83)-28-34) URL:

<http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/4904>

Логвиненко Олександр, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Волков Артем, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Лега Ольга, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ВАЛЮТИ БАЛАСУ ТА ЙОГО СТРУКТУРНИХ ЗМІН

Традиційно кожна компанія веде свою фінансово-господарську діяльність відповідно до свого статуту. Підприємство здійснює наступні види діяльності. Для цього вони використовують основні та оборотні засоби, нематеріальні активи, користуються певними коштами та здійснюють фінансові інвестиції. Для ефективного управління підприємством необхідно своєчасно надавати інформацію про наявність і рух активів та їх джерел. Також необхідно контролювати збереження засобів виробництва, досліджувати склад і цільове використання активів підприємства.

Для того, щоб мати можливість контролювати стан засобів та їх джерел, на кінець місяця складається бухгалтерський баланс - інструмент контролю, оскільки він дає змогу точно встановити економічний зміст господарських ресурсів, а також порядок їх формування та цілі, на які вони використовуються.

Дані державної статистики України дають можливість оцінити майновий стан підприємств України в динаміці та структурі. У табл. 1 представлено вартість майна та капіталу в розрізі розділі з виокремленням великих, середній та малих підприємств, за базовий взято 2013 р. (рік, коли відбулися зміни у складі елементів, статей та розділів балансу), звітним є 2022 – кризовий для економіки рік, рік війни.

Таблиця 1

Баланс вітчизняних підприємств в розрізі підприємств України за 2013 р., 2022 р., тис. грн.

Розділи Балансу	2013 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2013 р., +/-	Відносне відхилення, %
Необоротні активи	2639813169,3	5622236882,4	+2982423713,1	113,0
великі підприємства	1088994487,0	2637524825,0	+1548530338,0	142,2
середні підприємства	912957218,5	1594494381,7	-681537163,2	74,7
малі підприємства	637861463,8	1390217675,7	+752356211,9	117,9
Оборотні активи	3069041563,6	9024337965,	+5955296401,4	194,0
великі підприємства	958666795,9	2472629457,4	+1513962661,5	157,9
середні підприємства	1124884739,6	3361368609,8	+2236483870,2	198,8
малі підприємства	985490028,1	3190339897,8	+2204849869,7	223,7
Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	3420077,2	8078177,0	+4658099,8	136,2
великі підприємства	597363,0	1701465,0	+1104102,0	184,8
середні підприємства	1101831,1	1830021,9	-728190,8	66,1

Розділи Балансу	2013 р.	2022 р.	Відхилення 2022 р. до 2013 р., +/-	Відносне відхилення, %
малі підприємства	1720883,1	4546690,1	+2825807,0	164,2
Власний капітал	1950374877,8	3975952531,6	+2025577653,8	103,9
великі підприємства	828069037,5	2135158149,9	+1307089112,4	157,8
середні підприємства	642382730,0	1022015204,2	-379632474,2	59,1
малі підприємства	479923110,3	818779177,5	-338856067,2	70,6
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1070722135,4	1960179518,0	-889457382,6	83,1
великі підприємства	369787588,0	745104962,9	+375317374,9	101,5
середні підприємства	402082565,5	665591862,1	-263509296,6	65,5
малі підприємства	298851981,9	549482693,0	-250630711,1	83,9
Поточні зобов'язання і забезпечення	2689338170,9	8713997338,1	+6024659167,2	224,0
великі підприємства	850380260,4	2231504449,6	+1381124189,2	162,4
середні підприємства	994180458,3	3269082506,6	2274902048,3	228,8
малі підприємства	844777452,2	3213410381,9	+2368632929,7	280,4
Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групи вибуття та чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1839626,0	4523636,7	+2684010,7	145,9
великі підприємства	21760,0	88185,0	+66425,0	305,3
середні підприємства	298035,4	1003440,5	+705405,1	236,7
малі підприємства	1519830,6	3432011,2	+1912180,6	125,8
Баланс	5712274810,1	14654653024,4	+8942378214,3	156,5
великі підприємства	2048258645,9	5111855747,4	+3063597101,5	149,6
середні підприємства	2038943789,2	4957693013,4	+2918749224,2	143,2
малі підприємства	1625072375,0	4585104263,6	+2960031888,6	182,1

Отже, аналіз показників Балансу вітчизняних підприємств показав, що його валюта у 2022 році порівняно з 2013 роком зросла на 8942378,2 млн. грн, або на 156,5 %, у великих підприємств – на 149,6 %, середніх – на 143,2 %, малих – на 182,1 %. На це вказують і дані рис. 1.

В активах підприємств, вартість необоротних активів зросла за досліджуваний період на 113 %, у великих – на 142,2 %, малих 117,9 %, вартість цих активів у середніх підприємствах зменшилася на 74,7 %; вартість оборотних активів теж зростає, але більшими темпами, наприклад по всіх підприємствах їх вартість зросла на 194 %, у великих – на 157,9 %, середніх – 198,8 %, малих – на 223,7 %; вартість необоротних активів утримуваних для продажу зростає на 3420077,2 тис. грн до 8078177 тис. грн (на 4658099,8 тис. грн, або на 136,2 %).

У складі пасивів вартість власного капіталу зросла на 103,9 % за рахунок елементів власного капіталу великих підприємств (на 157,8 %), власний капітал

малих і середніх підприємств у 2022 році порівняно з 2013 роком зменшився відповідно на 70,6 % та 59,1 %, що свідчить про зростання їх залежності від кредиторів.

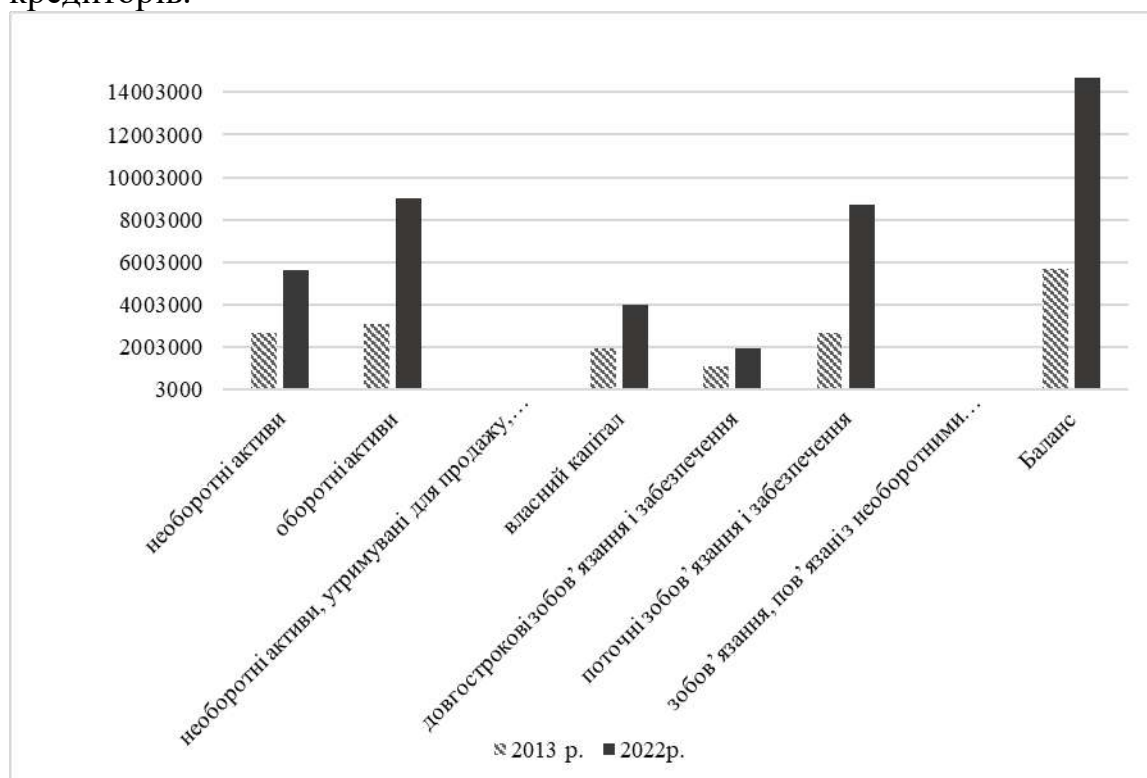

Рис. 1. Динаміка валюти балансу в розрізі розділів за 2013 та 2022 рр., млн. грн.

Сума довгострокових зобов'язань і забезпечень зменшилася у вітчизняних підприємств на 83,1 % за рахунок їх зниження у середніх підприємствах (на 65,5 %) та малих підприємствах (на 83,9 %), у великих підприємств сума зросла на 101,5 % (в основному за рахунок довгострокових кредитів банку). Оцінка динаміки поточних зобов'язань і забезпечень показала негативну тенденцію до зростання на 224 %, в т. ч. у великих підприємств – на 162,4 %, середніх – на 228,8 %, малих – на 280,4 %. Тобто, поточні зобов'язання погашаються не так інтенсивно, як довгострокові.

Аналіз структури складових Балансу (табл. 2) показала, що у структурі активів протягом досліджуваного періоду переважає частка оборотних активів (запаси, гроші, дебіторська заборгованість тощо), у 2013 році їх частка у майні склала 53,7 %, у 2022 році – 61,6 %. Це свідчить як про позитивну динаміку, оскільки частка оборотних активів зростає, а отже їх більша частка може пуститися в оборот, але також це є негативною тенденцією, оскільки якщо готова продукція лежить на складі та не реалізується, підприємства не отримують виручку і грошові кошти, і не можуть придбати матеріали для подальшого кругообігу. Негативним є також зростання дебіторської заборгованості, адже в умовах військового стану існує висока ймовірність, що підприємства, які були винні кошти, ліквідувалося, закрилося, збанкрутіла, знаходиться на окупованій території, пошкоджено і т.д.

У структурі джерел формування майна спостерігається негативна тенденція, адже частка власного капіталу є низькою, тобто самофінансування підпри-

ємств залишається на низькому рівні, та знижується. Якщо у 2013 році частка капіталу становила 34,1 % при нормативі 50 %, то у 2022 році 27,1 %.

Таблиця 2

Структура Балансу за 2013 та 2022 рр., %

Роки	Необоротні активи	Оборотні активи	Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	Власний капітал	Довгострокові зобов'язання	Поточні зобов'язання	зобов'язання, пов'язані з оборотними активами, утримуваними для продажу
2013	46,2	53,7	0,1	34,1	18,7	47,1	0,0
2014	45,3	54,6	0,1	24,7	22,7	52,6	0,0
2015	49,0	50,9	0,1	28,3	20,7	51,0	0,0
2016	42,2	57,8	0,1	24,5	17,0	58,5	0,0
2017	43,2	56,7	0,1	24,7	17,4	57,9	0,0
2018	42,1	57,8	0,1	24,9	16,2	58,9	0,0
2019	42,1	57,8	0,1	26,9	14,2	58,8	0,0
2020	41,9	58,0	0,1	26,3	15,1	58,5	0,0
2021	40,2	59,8	0,1	29,2	13,1	57,6	0,0
2022	38,4	61,6	0,1	27,1	13,4	59,5	0,0

Це негативно характеризує фінансовий стан підприємств, в умовах війни необхідно працювати більше на самофінансуванні, аніж бути у боргах. Частка поточних зобов'язань у джерелах формування зросла з 47,1 % у 2013 році до 59,5 % у 2022 році.

Структура довгострокових зобов'язань та забезпечень знизилася з 18,7 % у 2020 році до 13,4 % у 2022 році.

Частка необоротних активів, утримуваних для продажу та зобов'язань за ними є незначними, відповідно 0,1 % та 0 %.

Список використаних джерел:

1. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>. (дата звернення 27.02.2024).

Макаренко Сергій, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Іванов Владислав, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Яловега Людмила, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

ІНВЕНТАРИЗАЦІЯ, ЯК СКЛАДОВА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Внутрішньогосподарський контроль є важливою складовою функціонування будь-якого суб'єкта господарювання, незалежно від його розміру чи сфери діяльності. Він спрямований на забезпечення ефективного та раціонального управління ресурсами, запобігання виникненню ризиків та виявлення можливих неузгоджень в діяльності підприємства. Одним з ключових інструментів внутрішнього контролю є інвентаризація.

Інвентаризація – це систематичний підхід до перевірки та оцінки всіх матеріальних та фінансових активів підприємства. Цей процес передбачає фіксацію, класифікацію та кількісне визначення наявних ресурсів, що уможливорює уникнути втрат та недоречного використання ресурсів, а також запобігти шахрайству [1].

Насамперед, метою інвентаризації є забезпечення достовірності та точності обліку активів. Це досягається шляхом порівняння даних, що містяться в облікових системах, з реальною кількістю та станом матеріальних цінностей. Будь-які виявлені відмінності аналізуються та вирішуються, щоб уникнути подальших помилок у фінансовій звітності. Другою складовою мети проведення інвентаризації є виявлення можливих ризиків та недоліків у системі контролю. Під час процедури інвентаризації можуть бути виявлені такі проблеми, як недостачі, надлишки, порушення умов зберігання об'єктів або морального зносу матеріальних цінностей. Крім того, інвентаризація є ключовим елементом забезпечення внутрішнього контролю над операціями з оборотними активами, що дозволяє ефективно відстежувати рух товарів, зменшує ймовірність крадіжок та махінацій з обіговими коштами.

У ході проведення інвентаризації слід дотримуватися низки принципів, що формують підґрунтя інвентаризаційної роботи. До загальних принципів інвентаризації слід віднести принципи раптовості, всебічності, повноти охоплення об'єктів, гласності, ефективності, оперативності, економічності, об'єктивності, точності, своєчасності, плановості, співставленості, безперервності, доцільності. До спеціальних: обов'язковості, виховного впливу, оцінки результатів, дотримання матеріальної відповідальності, юридичного значення результатів, попередження порушень, документального відображення [2].

Процес інвентаризації доцільно розглядати за чотирма етапами [1].

I. У фазі підготовки визначаються параметри проведення інвентаризації, включаючи об'єкти, їх кількість та терміни, за винятком ситуацій, коли проведення інвентаризації є обов'язковим. У процесі планування інвентаризаційної діяльності бухгалтерія складає графік, який потім погоджується з керівником підприємства. Керівник підприємства підписує відповідний документ, що оформляє створення постійно діючої інвентаризаційної комісії.

II. Технологічно-документальний етап інвентаризації передбачає безпосередню перевірку наявності та стану матеріальних активів, правильності їх ідентифікації, а також створення інформаційної бази для перевірки облікових оцінок та визначення підстав для подальшого їх перегляду. На даному етапі використовується широкий спектр технічних методів інвентаризації, зокрема органолептичні, розрахунково-аналітичні та документальні прийоми.

III. На етапі порівняльно-аналітичного аналізу проводиться порівняння облікових даних щодо матеріальних активів із фактичними, які були виявлені під час перевірки. Далі, з метою виявлення результатів інвентаризації, бухгалтерія складає порівняльні відомості, у яких реєструються відмінності між даними інвентаризаційних описів та обліковими даними. Під час визначення попередніх результатів інвентаризації може бути встановлено наступне: відповідність між фактичними та обліковими даними; нестачу – коли фактичні залишки менші за облікові; надлишки – коли фактичні залишки перевищують облікові.

IV. На завершальному етапі, який є підсумковим, визначаються остаточні результати проведеної інвентаризації. Підсумки перевірки ретельно розглядаються та підтверджуються під час засідання інвентаризаційної комісії, яке має за мету затвердження отриманих результатів. Ці результати документуються у відповідному протоколі, де фіксується вся інформація, що стосується проведеної інвентаризації.

Протокол інвентаризаційної комісії підлягає розгляду та затвердженню керівником підприємства протягом п'яти днів. Усі ухвалені рішення набувають юридичної сили і є обов'язковими для виконання всіма працівниками підприємства. Всі виявлені відхилення регулюються шляхом складання висновків комісії з відповідними рекомендаціями. Матеріали інвентаризації передаються до бухгалтерії та є основою для відображення отриманих результатів у фінансовому обліку. Затверджені результати інвентаризації відображаються у бухгалтерському обліку підприємства у місяці завершення інвентаризації, але не пізніше кінця грудня звітного року.

Отже, узагальнюючи вищевикладене зауважимо, що інвентаризація, як складова внутрішньогосподарського контролю, є важливим інструментом управління ресурсами підприємства. Цей процес сприяє забезпеченню точності обліку матеріальних та фінансових активів, виявленню можливих ризиків та недоліків у системі контролю, а також запобіганню втратам і шахрайству. Результати інвентаризації надають керівництву підприємства об'єктивну інформацію для прийняття стратегічних рішень та вжиття необхідних заходів для покращення процесом управління активами. Дотримання процедур інвентаризації підвищує ефективність внутрішнього контролю, що в свою чергу сприяє стабільності та успішності підприємства на ринку.

Список використаних джерел:

1. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань. Наказ Міністерства фінансів України № 879 від 02 вер. 2014 р. *Верховна Рада України*. URL: zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14.
2. Олійник Т. О. Інвентаризація запасів як засіб контролю за достовірністю показників обліку. URL: <http://archive.nbu.gov.ua>.

Науменко Василь, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Сазонов Михайло, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Лега Ольга, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ МАЙНОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Аналіз майна підприємства має важливе значення, оскільки від його розміру та структури залежать обсяги діяльності, рівень платоспроможності та фінансової стійкості, а також розвиток суб'єкта господарювання. Аналіз літературних джерел [1] дозволяє стверджувати, що майновий стан підприємства характеризується використанням засобів (активів) та джерел їх формування (пасивів). Джерелом інформації для оцінки майнового стану є баланс підприємства. При аналізі активу і пасиву балансу визначають показники структури балансу, динаміки балансу і структурної динаміки балансу. Це: абсолютна величина статей балансу на початок і кінець періоду та зміна абсолютної величини; питома вага окремих статей у валюті балансу на початок і кінець періоду та зміна питомої ваги; зміна статей балансу на кінець періоду порівняно з відповідними значеннями на початок періоду (абсолютний приріст і темп приросту).

Проведемо аналіз майнового стану на підставі даних фінансової звітності КП «ЖЕО» Терешківської сільської ради.

Таблиця 1

Динаміка та структура майна КП «ЖЕО» Терешківської сільської ради за 2020 - 2022 рр. (станом на кінець року)

Види активів	2020 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	сума, тис. грн	у % до суми	у %
Майно – всього	59396,5	100	62254,2	100	+2857,7	+4,8
1. Необоротні активи	58671,4	98,8	60667	97,5	+1995,6	+3,4
1.1. Основні засоби	58593,5	98,6	60125,1	99,6	+1531,6	+2,6
2. Оборотні активи	725,1	1,2	1587,2	2,5	+862,1	У 2,2 р.
2.1. Запаси	26,5	0,0	116	0,2	+89,5	У 4,4 р.
2.1.1. Виробничі запаси	26,5	0,0	116	0,2	+89,5	У 4,4 р.
2.2. Поточна дебіторська заборгованість	650,2	1,1	1298,5	2,1	+648,3	+99,7
2.3. Грошові кошти	33,7	0,1	32,9	0,1	-0,8	-2,4
2.5 Інші оборотні активи	14,7	0,0	139,8	0,2	+125,1	У 9,5 р.

Аналіз майнового стану показав, що у 2022 році вартість майна КП «ЖЕО» Терешківської сільської ради порівняно з 2020 роком зросла на 2 млн. 857,7 тис. грн. або на 4,8%. Вартість необоротних активів, яка представлена основними засобами, збільшилась на 1 млн. 995,6 тис. грн. або на 3,4%.

Вартість оборотних активів КП «ЖЕО» Терешківської сільської ради збільшилась у 2022 році порівняно з 2020 роком на 862,1 тис. грн., або у 2,2

рази. Зростання відмічено у вартості запасів на 89,5 тис. грн., або у 4,4 рази, які представлені виробничими запасами. Збільшення відмічено по вартості поточної дебіторської заборгованості на 648,3 тис. грн., або на 99,7%. Зниження відмічено по вартості грошових коштів та поточних фінансових інвестицій на 0,8 тис. грн., або на 2,4%. Вартість інших оборотних активів збільшилась на 125,1 тис. грн., або у 9,5 рази. У структурі майна КП «ЖЕО» Терешківської сільської ради за 2020-2022 рр. переважає питома вага необоротних активів – 98,8%, 98,2% та 97,5%.

З урахуванням поділу видів майна за класифікаційними ознаками проаналізуємо склад, структуру та динаміку активів балансу КП «ЖЕО» Терешківської сільської ради, використавши форму № 1 «Баланс (Звіт про фінансовий стан)» табл. 3.10.

Отже, загальна вартість активів КП «ЖЕО» Терешківської сільської ради збільшилася на 2 млн. 858,1 тис. грн., або на 4,8%. Аналіз складу, структури та динаміки активів в розрізі класифікаційних ознак показав:

- за характером участі у господарському процесі та швидкості обороту активи поділяють на необоротні та оборотні, при цьому вартість необоротних зросла у 2022 році порівняно з 2020 роком на 1 млн. 996 тис. грн, або на 3,4%, оборотних зросла на 862,1 тис. грн. або у 2,2 рази. У структурі у 2020-2022 рр. переважала частка необоротних – 98,8%, 98,2% та 97,5%;

Таблиця 3.10

Склад, структуру та динаміку активів балансу КП «ЖЕО» Терешківської сільської ради за 2020 – 2022 рр. (станом на кінець року)

Вид майна (активів)	2020 р.		2022 р.		Відхилення (+;-) 2022 р. до 2020 р	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
За характером участі у господарському процесі та швидкості обороту						
Необоротні	58671	98,8	60667	97,5	+1996	+3,4
Оборотні	725,1	1,2	1587,2	2,5	+862,1	У 2,2 р.
Усього	59396,1	100	62254,2	100	+2858,1	+4,8
За формою функціонування						
Матеріальні	58663,6	98,8	60781,3	97,9	+2117,7	+3,6
Нематеріальні	34,3	0,0	1,7	0,0	-32,6	-95,0
Фінансові	683,9	1,2	1331,4	2,1	+647,5	+94,7
Усього	59381,8	100	62114,4	100	+2732,6	+4,6
За чутливістю до інфляційних процесів						
Монетарні	683,9	1,2	1331,4	2,1	+647,5	+94,7
Немонетарні	58663,6	98,8	60781,3	97,9	+2117,7	+3,6
Усього	59347,5	100	62112,7	100,0	+2765,2	+4,7
За рівнем ліквідності						
Високоліквідні	34	0,1	33	0,0	-1	-2,9
Середньоліквідні	655	1,1	1438	2,3	+773	У 2,2 р.
Низьколіквідні	27	0,0	116	0,2	+89	У 4,3 р.
Важколіквідні	58671	98,8	60667	97,5	+1996	+3,4
Усього	59397	100	62254	100	+2858	+4,8

- за формою функціонування у КП «ЖЕО» Терешківської сільської ради обліковано нематеріальні, вартість яких за досліджуваний період зменшилась на 32,5 тис. грн, або на 95%, матеріальні, які зросли на 2 млн. 117,7 тис. грн. або на 3,6% та фінансові, сума зростання відповідно – 647,5 тис. грн., або на 94,7%. У структурі переважає частка матеріальних, на кінець 2022 р. вона склала 97,9%, що на 0,9 пункти менше порівняно з 2020 роком;

- за чутливістю до інфляційних процесів активи поділяються на монетарні та немонетарні. У 2022 році порівняно з 2020 роком вартість монетарних зросла на 647,5 тис. грн. або на 94,7%, тоді як немонетарних зросла на 2 млн. 117,7 тис. грн, або на 3,6%. У структурі переважає частка немонетарних, відповідно 98,8%, 98,5% та 97,9%.

- за рівнем ліквідності активи КП «ЖЕО» Терешківської сільської ради поділяють: високоліквідні (грошові кошти), їх сума у 2022 році порівняно з 2020 роком знизилась на 1 тис. грн., або на 2,9%; середньоліквідні (дебіторська заборгованість) – сума яких зросла на 773 тис. грн., або у 2,2 рази; низьколіквідні (запаси) – їх вартість збільшилась на 89 тис. грн. або у 4,3 рази; важколіквідні (основні засоби) – вартість зросла на 1 млн. 996 тис. грн. або на 3,4%.

У структурі активів переважають протягом досліджуваних років важколіквідні активи.

Отже, результати розрахованих показників майнового стану КП «ЖЕО» Терешківської сільської ради свідчать про наявність позитивних тенденцій, що відбуваються в динаміці активів підприємства, а саме: зменшення ступеня зносу основних засобів, незначне збільшення частини оновлених основних засобів, збільшення частини реальної вартості основних засобів у вартості майна підприємства.

Список використаних джерел:

1. Бержанір І. Діагностика майнового стану підприємства. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/6789/3778/1/Mayn_stan.pdf
2. Тютюнник Ю.М., Дорогань-Писаренко Л.О., Тютюнник С.В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Полтава: Видавництво ПП «Астра», 2020. 434 с.

Нестеренко Владислав, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Рябко Сергій, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Лега Ольга, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

ОПЕРАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА: ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ

За сучасних умов господарювання важливим є послідовне забезпечення виконання двох основних завдань. Перше - зростання прибутку завдяки розширенню збільшенню обсягу діяльності, асортименту продукції, одержання іншого доходу в ході операційної діяльності. Друге - зростання прибутку за рахунок впровадження ефективних технологій, зниження витрат, прискорення обігу коштів, покращення механізмів управління операційної діяльності, боротьби за покупця.

Сучасний характер поняття «операційна діяльність підприємства» визначається обліково-економічним підходом до його формулювання.

З точки підприємництва основна операційна діяльність може бути:

- виробнича, предметом діяльності якої є процес управління виробництвом продукції, виконанням робіт і наданням послуг у циклі ресурси - виробничі ресурси - виробництво - готова продукція (роботи, послуги) - товари - реалізація - валовий прибуток - фінансові результати;

- комерційна, яка полягає в торгово-обмінних операціях з купівлі-продажу (перепродажу) товарів у циклі ресурси - товар - реалізація - сукупний прибуток - фінансовий результат господарської діяльності. Її схема схожа на виробничу, з різницею в тому, що в комерції відсутнє виробництво і необхідність забезпечення цього підприємства сировиною;

- фінансова, предметом є господарський процес купівлі-продажу грошей, валюти і цінних паперів та обслуговування розрахункових операцій у процесі кругообігу ресурсів: ресурси для здійснення господарської діяльності - придбання фінансових ресурсів - реалізація - валовий прибуток - фінансовий результат. У випадку фінансової, тут схема подібна до комерційної, адже фінансові інструменти продають або надають в позику за певну плату [1].

З юридичної точки функціонування підприємства КВЕД містить усі можливі напрямки роботи підприємств. Тобто, жодна юридична особа не може обійтися без цього ресурсу. Код КВЕД обирається на початку діяльності, тобто при першій реєстрації компанії; код КВЕД відображає основний вид діяльності компанії (наприклад, "діяльність у сфері громадського харчування та послуги з постачання готових страв"). Крім того, якщо компанія працює в декількох секторах, код може відповідати лише одному з них, тобто основному. Вид діяльності підприємства вноситься до ЄДРПОУ та включається до статистичної довідки. Для видів діяльності, які потребують ліцензії (наприклад, будівництво), конкретний номер КВЕД проставляється в статистичній довідці при отриманні ліцензії [2].

Види економічної діяльності в класифікаційній таблиці структуровані та-

ким чином, щоб їх можна було легко знайти і використовувати. Всі види діяльності розділені на кілька тематичних розділів, позначених латинським алфавітом – рис. 1.

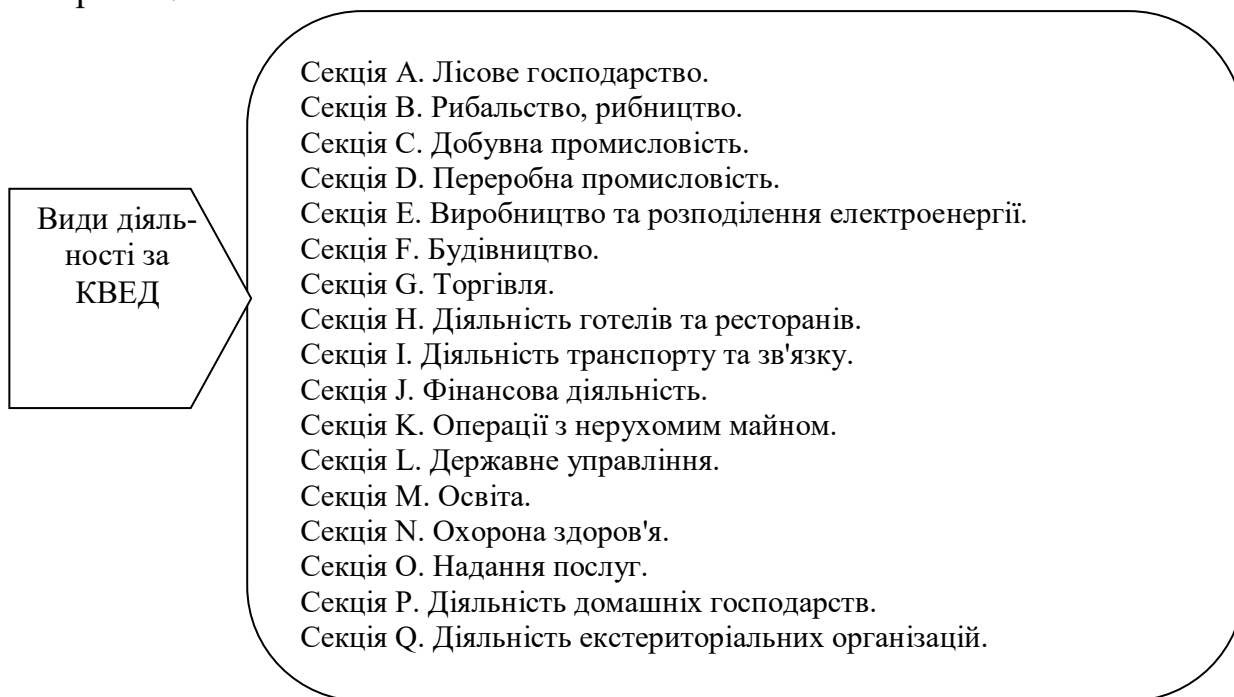

Рис. 1. Види діяльності за КВЕД

Обліковий підхід до поняття «операційна діяльність підприємства» сформульовано в НП(С)БО. Там же міститься визначення поняття основної діяльності підприємства, хоча вона не є найважливішою ознакою операційної діяльності: «основна діяльність - операції, пов'язані з виробництвом або реалізацією продукції (товарів, робіт, послуг), які є головною метою діяльності підприємства і забезпечують основну частину його доходу». Тобто, бухгалтерський підхід чітко визначає лише один компонент категорії «операційна діяльність суб'єкта господарювання», а саме – основну [3].

Економічний підхід визначає поняття операційної діяльності не шляхом виключення, а за складом основних господарських операцій, притаманних цьому виду діяльності. Як правило, економісти вважають, що операційна діяльність включає процес виробництва основного продукту, процес його реалізації (маркетинг) та процеси, які безпосередньо обслуговують або є супутніми для виробництва та реалізації основного продукту [3].

Інтеграція бухгалтерського та економічного підходів до визначення сутності поняття «операційна діяльність підприємства» дозволяє схематично представити окремі елементи – рис. 2.

Отже, операційна діяльність підприємства - це один з основних видів загальної нормальної господарської діяльності у сфері суспільного виробництва, що полягає у виробництві та реалізації основної продукції (робіт, послуг) та інших допоміжних або побічних операцій, що здійснюються циклічно, з використанням відповідних ресурсів господарювання з метою отримання прибутку.

Список використаних джерел:

1. Види підприємницької діяльності. URL: https://web.posibnyky.vntu.edu.ua/fmib/17nebava_ekonomika_organizaciya_virobni

Елементи операційної діяльності та їх місце в загальній господарській діяльності підприємства

1) операційна діяльність є одним із видів господарської діяльності підприємства, яка визначається в Господарському кодексі України [9] як "діяльність суб'єкта господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність";

2) операційна діяльність визначається як "звичайна" діяльність у межах господарської діяльності, тобто "всі основні види діяльності підприємства та операції, які воно проводить або які є результатом його діяльності";

3) у системі всіх видів звичайної господарської діяльності підприємства основним її видом є операційна діяльність, яка складається переважно з виробництва та реалізації основної продукції (робіт, послуг) та інших допоміжних або побічних операцій;

4) всі основні та допоміжні операції, що входять до складу операційної діяльності компанії, мають циклічний характер і, як правило, завершуються з отриманням запланованого результату в межах одного операційного циклу ("період від придбання запасів для ведення бізнесу до отримання грошових коштів (їх еквівалентів) від реалізації виробленої продукції");

5) операційна діяльність підприємства базується на використанні відповідних операційних ресурсів. Основними з них є операційні основні засоби, операційні нематеріальні активи, матеріальні оборотні активи та операційний персонал;

6) Витрати на ці ресурси переносяться у вартісній формі на собівартість виробленої та реалізованої продукції (товарів та послуг) і визначаються як "операційні витрати підприємства". Основою цих операційних витрат є "собівартість реалізованої продукції", яка включає в себе "собівартість виробництва";

7) Основною метою операційної діяльності підприємства є отримання прибутку від неї, який є складовою частиною загального прибутку від господарської діяльності підприємства

Рис. 2. Характерні ознаки категорії «операційна діяльність»

2. КВЕД України та його значення для бізнесу. URL: <https://youcontrol.com.ua/topics/kved-ukrainu-i-ego-polza-dlya-biznesa/> (дата звернення 21.02.2024).

3. Ніколаєва В.П. Класифікація доходів з операційної діяльності підприємства. *Економіка АПК*. 2009. № 10. С. 91 - 94.

Нестеренко Владислав, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Ремізанцев Михайло, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Яловега Людмила, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

ТОЧКА БЕЗБИТКОВОСТІ: СУТНІСТЬ ТА ПОРЯДОК РОЗРАХУНКУ

У ситуації економічної нестабільності виникає актуальна необхідність глибшого дослідження аспектів оптимізації та ефективного використання організаційно-економічних механізмів для забезпечення безбиткової діяльності, що виступає одним із важливих факторів підвищення прибутковості підприємства. Значущі значення у виправданні управлінських рішень у господарській діяльності відводиться маржинальному аналізу, основу якого становить вивчення взаємозв'язків між трьома ключовими економічними показниками (витрати, обсяг виробництва (реалізації) продукції та прибуток), а також на прогнозуванні критичної та оптимальної величини кожного з них при встановленому значенні інших. Цей метод аналізу, також відомий як аналіз безбитковості або внесок до прибутку, детально описаний у роботі академіка М. Г. Чумаченка вітчизняної наукової літератури. Цей підхід ґрунтується на розподілі операційних витрат на змінні (пропорційні до обсягу діяльності) та постійні (непропорційні), а також використанні граничних значень [1]. Розрахунки за змінними витратами дозволяють визначити точку безбитковості, що вказує на обсяг виробництва та реалізації продукції, при якому доходи підприємства дорівнюють його витратам.

В аспекті облікового та аналітичного підходів до поняття «точка безбитковості» важливо розглядати його як ключовий елемент управління фінансами підприємства, що має вирішальне значення для оптимізації виробничих процесів та досягнення фінансової стабільності [2]. Точка безбитковості визначається шляхом розрахунку обсягу виробництва або продажу, необхідного для покриття всіх витрат, пов'язаних з виробництвом та реалізацією продукції, при якому доходи дорівнюють витратам. Цей показник є важливим інструментом для фінансового планування та контролю за діяльністю підприємства, оскільки він дозволяє визначити мінімальний рівень виробництва, необхідний для забезпечення його фінансової стійкості.

З аналітичного погляду точка безбитковості вимірюється за допомогою маржинального аналізу, який ґрунтується на вивченні взаємозв'язків між витратами, обсягом виробництва та прибутком. Аналізуючи ці зв'язки, можна визначити оптимальний рівень виробництва або продажу, при якому доходи перевищують витрати і підприємство отримує прибуток. Такий підхід дозволяє ідентифікувати можливості для оптимізації виробничих процесів та підвищення прибутковості діяльності.

На практиці використовується методика аналізу безбитковості для оцінки операційної та виробничої безбитковості конкретних видів продукції. Оцінку безбитковості операційної діяльності підприємства зазвичай проводять за допомогою порогового рівня рентабельності, який визначається як та вартість,

при якій операційний дохід повністю компенсує операційні витрати.

Показник порогу рентабельності (беззбитковості операційної діяльності підприємства) визначається за формулою [4, с. 23-24]:

$$ПР = ПВ \div КМД, \quad (1)$$

де ПР – поріг рентабельності, тис. грн;

ПВ – постійні витрати, тис. грн;

КМД – частка (коефіцієнт) маржинального доходу в операційному доході:

$$КМД = МД \div ОД. \quad (2)$$

У результаті, чим менша величина порогу рентабельності, тим більш фінансово стійким є підприємство. Проте при значному зростанні операційного доходу часто спостерігається збільшення операційних витрат, що внаслідок може призвести до підвищення порогу рентабельності. Таким чином, головною метою є забезпечення перевищення темпів зростання операційного доходу над темпами зростання порогу рентабельності, що призведе до зниження відношення порогу рентабельності до операційного доходу. Такий підхід дозволить не лише покрити операційні витрати, але й отримати прибуток від операційної діяльності. На величину порогу рентабельності впливають три основні фактори: операційний дохід, постійні витрати та змінні витрати.

Аналіз беззбитковості конкретного виду продукції передбачає визначення беззбиткового обсягу реалізації продукції та зони безпеки підприємства. Точка беззбитковості визначається як рівень обсягу продажу, при якому чистий дохід (виручка) від реалізації продукції дорівнює витратам, а фінансовий результат відповідно дорівнює нулю, тобто не має ні прибутку, ні збитку. Точку беззбитковості можна виразити у натуральних одиницях або грошовому вимірі та розрахувати двома способами: алгебраїчним і графічним.

Точка беззбитковості у натуральних одиницях розраховується за формулою:

$$Q_B = \frac{FC}{P - AVC}, \quad (3)$$

де Q_B – точка (рівень) беззбитковості;

FC – постійні витрати;

P – ціна реалізації одиниці продукції;

AVC – змінні витрати на одиницю реалізованої продукції.

Для визначення обсягу реалізації у вартісних одиницях необхідно помножити рівень беззбитковості у натуральному виразі на ціну реалізації [3].

Для кожного підприємства ключовим завданням є ефективно управління його фінансовим станом у майбутньому, що базується на передбачуваних витратах та ринкових умовах для вироблення та реалізації конкретних видів продукції. Одним з перших питань, які цікавлять керівництво, є встановлення обсягу виробництва та реалізації продукції, при якому підприємство досягає беззбитковості. Ця інформація є важливою для керівництва, оскільки дозволяє їм краще орієнтуватися у ситуації та розробляти стратегії розвитку підприємства. Окрім оцінки прибутковості, інформація про беззбитковий рівень виробництва

дозволяє визначити граничну межу для скорочення обсягів виробництва у складних ринкових умовах, щоб уникнути збитків для підприємства.

При встановленні ціни на реалізацію продукції першочерговою метою є забезпечення узгодження інтересів, зокрема, врахування витрат для забезпечення прибутку, а також забезпечення необхідного рівня обсягу реалізації. Використання методики аналізу беззбитковості надає можливість обґрунтувати управлінські рішення, спрямовані на забезпечення ефективного функціонування підприємства.

Разом з тим, використовуючи методику аналізу беззбитковості, можна розрахувати наступне:

- мінімальне зменшення обсягу реалізації певного виду продукції при зниженні ціни з метою збільшення обсягів реалізації, що необхідно для збереження базового рівня прибутку (маржинального доходу);

- мінімальне зменшення обсягу реалізації певного виду продукції при зниженні як ціни, так і середніх змінних витрат з метою збільшення обсягів реалізації, необхідне для збереження базового рівня прибутку (маржинального доходу);

- обсяг реалізації продукції, який забезпечить підприємству очікуваний розмір прибутку;

- ціну беззбитковості виробництва.

Для візуалізації рівня беззбитковості побудований графік прибутку, де на вертикальній вісі позначено прибуток, який очікує підприємство, а також збитки при нульовому обсязі реалізації. Ці збитки дорівнюють постійним витратам підприємства. На горизонтальній вісі позначено обсяг реалізації, за якого планується отримати певний прибуток. Точка, що відповідає запланованому прибутку при певному обсязі реалізації, з'єднується з точкою збитків прямою лінією прибутку. Перетин цієї лінії з лінією обсягів реалізації визначає рівень беззбитковості, який підприємство має досягти для отримання очікуваного прибутку за певного обсягу реалізації.

Отже, в сучасних умовах існує необхідність у пошуку методів та форм забезпечення беззбиткової діяльності підприємств, що стає важливим аспектом їх стабільності в умовах конкурентного ринкового середовища.

Список використаних джерел:

1. Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства : [навч. посібник]. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Знання, 2005. 662 с.
2. Стельмашук А. М., Довгань С. В. Механізми запобігання беззбитковості і формування конкурентоспроможності підприємств. Інноваційна економіка. URL : <http://nbuv.gov.ua>.
3. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз: навч. посіб. ; част. II ; 2-ге вид., перероб. і доп. Полтава: РВВ ПДАА, 2014. 394 с.

Омельченко Геннадій, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Шрамковська Інна, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Прийдак Т. Б., к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

КЛАСИФІКАЦІЯ ВИТРАТ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ

Оскільки заробітна плата є однією з найскладніших економічних категорій та одним з найважливіших соціально-економічних явищ, облік праці та заробітної плати є одним з найважливіших і найскладніших у всій системі бухгалтерського обліку суб'єкта господарювання. Оскільки розмір, своєчасність і повнота виплати заробітної плати позитивно впливають на якість роботи працівників і розмір витрат підприємства, оплата праці працівників є важливим фактором ефективності діяльності підприємства. Згідно з НП(С)БО 16 «Витрати» [2] до складу елементу витрат «Витрати на оплату праці» включається заробітна плата за окладами і тарифами, премії та заохочення, матеріальна допомога, компенсаційні виплати, оплата відпусток та іншого невідпрацьованого часу, інші витрати на оплату праці (табл. 1.).

Таблиця 1

Класифікація витрат на оплату праці

Джерело	Ознаки класифікації	Види витрат на оплату праці
Закон України про оплату праці	За видами	основні виплати; додаткові виплати; інші заохочувальні та компенсаційні виплати
	За формами	погодинна заробітна плата; відрядна заробітна плата
Кодекс законів про працю [4]	За системою	пряма відрядна; відрядно-преміальна; відрядно-прогресивна; непряма відрядна; акордна; акордно-преміальна; колективна відрядна
НПСБО 26 Виплати працівникам [3]	За проміжками часу роботи	поточні; при звільненні; по закінченні трудової діяльності
НПСБО 16 «Витрати» [2]	За статтями калькуляції собівартості	основна заробітна плата; додаткова заробітна плата; інші виплати працівникам; відрахування на соціальні заходи
	За можливістю віднесення на конкретний об'єкт калькуляції	прямі витрати; непрямі витрати
	Залежно від центру відповідальності	Витрати на оплату праці в розрізі структурних підрозділів підприємства

Така класифікація передбачена у звітності з праці і нормативних документах. У цілях калькулювання у більшості випадків вона доповнюється розподілом за напрямками витрат та видами продукції, а для контролю і нарахування заробітної плати - за структурними підрозділами бригадами, цехами, виробництвами, процесами, по підприємству в цілому.

Однак прийнята класифікація характеризується занадто загальними ознаками і мало придатна для управління. Наприклад, у ній немає інформації за

такими процесами управління, як витрати нанайбір, відбір та скорочення чисельності; витрати, які пов'язані з процесами планування та нормування чисельності персоналу і праці.

У табл. 2 наведені основні особливості обліку витрат на оплату праці згідно з трудовим, податковим та бухгалтерським законодавством.

Таблиця 2

Порівняння складових витрат на оплату праці та їх визнання з точки зору трудового, податкового та бухгалтерського законодавства

Особливості	Трудове законодавство	Податкове законодавство	Бухгалтерський облік
Регулюючі документи	Кодекс законів про працю України [4]	ПКУ [5]	НП(С)БО 26 [3]
Склад витрат	- винагорода за працю; - компенсаційні виплати (доплати і надбавки); - стимулюючі виплати (надбавки, доплати, премії заохочувального характеру).	нарахування на користь працівників, які передбачені колективними та трудовими договорами, а також законодавством України.	за всіма видами оплати праці: - премії; - посібники; - пенсії працюючим пенсіонерам; - виплата доходів по акціях і іншим цінним паперам організації.

Як видно з табл. 2, нормативно-правове поле регулювання оплати праці та її обліку характеризується наявністю різних регулюючих документів, положення яких не завжди характеризуються узгодженістю та урегульованістю, що є однією з проблем під час визнання таких видів витрат у системі обліку та відображення у звітності.

Список використаних джерел:

1. Калягіна О. М., Дубініна М. В. Нормативно-правове регулювання та забезпечення обліку розрахунків з оплати праці на сільськогосподарських підприємствах. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Випуск 15. Частина 1. 2015. С. 149 - 152.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати» : Наказ Міністерства фінансів України № 318 від 31 груд. 1999 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 16.03.2024).
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 26 «Виплати працівникам» № 601 від 25 жовт. 2003 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua>. (дата звернення: 16.03.2024).
4. Кодекс законів про працю України : Кодекс України; Закон, Кодекс № 322-VIII від 10 груд. 1971. База даних «Законодавство України». *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/322-08> (дата звернення: 16.03.2024).
5. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02 груд. 2010 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. (дата звернення: 16.03.2024).

*Пархоменко Сніжана, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Бакалавр»
Мокієнко Тетяна, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування*

ДУАЛЬНА ОСВІТА – ПЕРШИЙ ДОСВІД

Дуальне навчання – це освітній підхід, який поєднує вивчення теорії в закладі освіти та, одночасно, набуття практичних навичок на підприємстві. Такий підхід працює за принципом 70/30: 70 % складається із практики на підприємстві, а 30 % часу – теоретичне навчання, що здобувачі отримують у закладі освіти.

При проходженні виробничої практики в ТОВ «Астарта Сервіс» по закінченню було запропоновано залишитися - почати будувати та опановувати професійну діяльність. Враховуючи, що університет співпрацює з агропромхолдингом, було вирішено скласти договір про дуальну освіту, що для мене стало можливістю для поєднання навчання та роботи.

«Астарта Сервіс» є агропромисловим холдингом, який працює в Україні з 2006 року. Компанія має широку мережу зернопереробних заводів та сільгосптехніки, що дозволяє забезпечувати комплексні послуги для аграріїв з вирощування різних видів сільськогосподарської продукції.

«Астарта Сервіс» працює за міжнародними стандартами якості та безпеки продукції. Компанія веде відкриту й прозору діяльність, встановлює партнерські стосунки зі своїми клієнтами, акціонерами, співробітниками й громадою в цілому.

Підприємство має різні відділи, які мають вузьку спеціалізацію і окремі обов'язки. Розглянемо далі про деякі з них.

Відділ нормативно-довідкової інформації - його функції пов'язані із збором, аналізом та розповсюдженням інформації про нормативні акти, що регулюють діяльність компанії, а також інформації про зміни в законодавстві, що можуть впливати на її діяльність. Специфіка функцій відділу нормативно-довідкової інформації в компанії полягає в: підготовці та аналізі нормативної інформації (забезпечує компанію актуальною інформацією про законодавчі зміни, що стосуються бізнесу, і надає рекомендації щодо їх використання); роз'ясненні щодо застосування в діяльності нормативних актів; наданні консультації з питань, пов'язаних із нормативними актами, та надавати допомогу у підготовці документів, що пов'язані із застосуванням законодавства.

Відділ розрахунків з контрагентами - його головною метою є забезпечення своєчасного та правильного розрахунку з контрагентами, налагодження оптимальної роботи з платіжними системами та прискорення операційного циклу. Функції відділу розрахунків з контрагентами в компанії «Астарта Сервіс»: здійснення контролю за своєчасністю отримання платежів від контрагентів; забезпечує керування заборгованістю і контролем за виконанням договорів з контрагентами; проводить переговори з контрагентами щодо зменшення простроченої дебіторської заборгованості та контролює взаєморозрахунки; контроль над електронними платіжними системами, що використовуються в компанії; забезпечує точність даних, які використовуються в бухгалтерському

обліку, та забезпечує своєчасну оплату поставок, що забезпечує підтримку добрих відносин з контрагентами.

Робота відділу обліку податків у компанії «Астарта Сервіс» є важливою складовою ведення бізнесу. В залежності від операцій, що відбуваються в компанії, ставиться завдання проведення належних облікових операцій та дотримання податкового законодавства. Розглянемо деякі з питань, які виникають у відділі обліку податків в компанії «Астарта Сервіс» в табл. 1.

Таблиця 1

**Питання, що розглядаються у відділі обліку податків
ТОВ «Астарта Сервіс»**

Функції відділу	Зміст
Податковий облік.	Однією з ключових функцій відділу обліку податків є ведення податкового обліку компанії. Цей процес включає в себе збір та аналіз податкової звітності, яка подається до податкових органів, формування податкових зобов'язань та сплатення податків вчасно.
Податковий контроль.	Одним з ключових питань, що виникають у відділі обліку податків в компанії «Астарта Сервіс», є підготовка до податкових перевірок та контролю за виконанням податкового законодавства. Відділ обліку податків повинен дотримуватися вимоги законодавства, а також забезпечувати своєчасну та правильну підготовку документів до здійснення податкового контролю.
Оптимізація податкових платежів.	Відділ обліку податків у «Астарта Сервіс» займається питаннями оптимізації податкових платежів. Це означає, що відділ досліджує податкове законодавство, інші нормативні акти та розробляє рішення з метою зменшення податкових зобов'язань компанії. Наприклад, відділ може знайти спосіб зменшити щорічний платіж за земельний податок, знайти відповідні ставки нестачі МОП та інші способи зменшення більш вигідні для компанії.
Аналіз податкових ризиків.	Відділ обліку податків в «Астарта Сервіс» займається аналізом податкових ризиків, пов'язаних з податковими зобов'язаннями компанії. Цей аналіз дозволяє вчасно виявляти можливі ризики та щось їх попередити. Наприклад, відділ може проводити аналіз податкових зобов'язань, які нести обладнання, що їх використовують в компанії, або аналізує ризики, пов'язані з перекваліфікацією доходу, з тим, щоб дотримуватися правил, встановлених податковим законодавством.
Податкове планування.	Відділ обліку податків у «Астарта Сервіс» займається підготовкою та поданням податкових платежів. Для цього необхідно правильно розрахувати податки та збори, заповнити відповідну декларацію та передати її у відповідний орган.
Співпраця з податковими органами.	У разі необхідності компанія може вступати у співпрацю з податковими органами. Відділ обліку податків готує

Функції відділу	Зміст
	необхідну документацію та відповідає на запити податкових органів. Також він працює з судовими установами та адвокатами у випадках, коли спори виникають із податковими органами.

Під час проходження практики у відділі обліку податків і мала змогу відчувати та зрозуміти наскільки цей відділ є важливим, оскільки він відповідає за правильність податкового обліку, сплату податків і зборів, дотримання вимог законодавства з податкового питання та оптимізацію податкових платежів. Крім того, він забезпечує інформаційну підтримку при проведенні податкових перевірок та розробляє поведінкові моделі у податкових складних ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Астарта Сервіс. [URL:https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/37569910/](https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/37569910/) (дата звернення 23.02.2024).
2. ТОВ «АСТАРТА СЕРВІС». URL: <https://www.ukraine.com.ua/uk/egrpou/38962583/> (дата звернення 23.02.2024).
3. Офіційний сайт «Астарта Київ». [URL:https://astartaholding.com/](https://astartaholding.com/) (дата звернення 23.02.2024).

Пискун Єлизавета, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Бакалавр»

Мірошніченко Єлизавета, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Бакалавр»

Мокієнко Тетяна, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ УПРАВЛІНСЬКИМ ОБЛІКОМ ТА ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОЮ ЗВІТНІСТЮ

У сучасних умовах глобалізації та швидкої зміни ринкових умов ефективного управління підприємством вимагає наявності інструментів та методів, що дозволяють керівництву приймати обґрунтовані рішення. Управлінський облік та внутрішньогосподарська звітність виступають важливими компонентами в цій системі, забезпечуючи необхідну інформацію для прийняття управлінських рішень та контролю за їх виконанням. У даному рефераті розглянемо ключові аспекти управлінського обліку та внутрішньогосподарської звітності, а також їх взаємозв'язок.

Управлінський облік представляє собою систему збору, обробки та аналізу фінансової та операційної інформації з метою прийняття управлінських рішень на різних рівнях управління.

Основним завданням управлінського обліку є забезпечення керівництва підприємства актуальною та достовірною інформацією, необхідною для прийняття стратегічних та тактичних рішень. До основних функцій управлінського обліку входить планування, аналіз, контроль та оцінка ефективності діяльності підприємства.

Внутрішньогосподарська звітність є внутрішнім інструментом управління, що включає в себе звіти та аналітичну інформацію, створені в межах підприємства для внутрішнього використання. Вона відображає внутрішні процеси та результати управління, є основою для планування, аналізу та контролю за діяльністю підприємства. Внутрішньогосподарська звітність надає керівництву підприємства інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень та виявлення потенційних проблем [1].

Управлінський облік і внутрішньогосподарська звітність є взаємодоповнюючими концепціями, що спільно сприяють ефективному управлінню підприємством. Управлінський облік забезпечує необхідну інформацію для формування внутрішньогосподарської звітності, яка, у свою чергу, є результатом аналізу та обробки даних управлінського обліку. Взаємозв'язок між цими концепціями полягає в тому, що вони спільно створюють систему внутрішнього управління, що дозволяє підприємству ефективно вирішувати стратегічні завдання та досягати поставлених цілей.

Переваги використання управлінського обліку та внутрішньогосподарської звітності подано в табл. 1.

Використання управлінського обліку та внутрішньогосподарської звітності є важливим елементом успішного управління підприємством, що дозволяє досягати поставлених цілей, оптимізувати використання ресурсів та забезпечувати стійкий розвиток компанії.

Переваги використання управлінського обліку та внутрішньогосподарської звітності

Переваги використання	Характеристика
Оптимізація управлінських рішень	Завдяки управлінському обліку керівництво може аналізувати різноманітні аспекти діяльності підприємства, що дозволяє приймати обґрунтовані та ефективні управлінські рішення. Внутрішньогосподарська звітність, в свою чергу, допомагає візуалізувати ці рішення та контролювати їх виконання.
Планування та стратегічне управління	Управлінський облік надає можливість планування ресурсів, визначення стратегічних цілей та розробки планів дій для досягнення цих цілей. Внутрішньогосподарська звітність дозволяє оцінювати ефективність виконання цих планів та вносити корективи у стратегічні рішення.
Контроль за виконанням завдань	За допомогою управлінського обліку та внутрішньогосподарської звітності можна стежити за виконанням поставлених завдань та планів, а також вчасно виявляти відхилення та приймати необхідні корективи.
Підвищення ефективності використання ресурсів	Аналіз фінансових та операційних даних, який забезпечує управлінський облік, дозволяє виявляти недоліки та прогалини в управлінні ресурсами підприємства. Це дозволяє підвищити ефективність використання ресурсів та оптимізувати витрати.
Забезпечення прозорості та відповідності	Внутрішньогосподарська звітність допомагає забезпечити прозорість управління та відповідність внутрішнім та зовнішнім стандартам. Вона також виступає інструментом для внутрішнього аудиту та контролю за дотриманням правил та політик компанії.

Управлінський облік та внутрішньогосподарська звітність використовують різноманітні методи і інструменти для забезпечення своєї функціональності [3] (табл. 2).

Методи та інструментарій управлінського обліку та внутрішньогосподарської звітності

Методи (інструменти)	Характеристика
Бюджетування	Це процес розробки і реалізації планових фінансових планів на майбутній період. Бюджетування дозволяє керівництву планувати та контролювати використання ресурсів, встановлювати цілі та вимоги для внутрішнього контролю.
Системи внутрішнього контролю	Ці системи забезпечують внутрішню перевірку та контроль за фінансовою та операційною діяльністю підприємства. Вони включають в себе процедури, політики та практики, спрямовані на запобігання шахрайству, помилкам та втратам.

Методи (інструменти)	Характеристика
Системи управлінської звітності	Ці системи дозволяють підприємствам збирати, обробляти та аналізувати інформацію про їх діяльність з метою прийняття управлінських рішень. Вони можуть включати в себе різноманітні звітності, такі як звіти про витрати, прибуток та ризики.
Методи аналізу витрат	Ці методи використовуються для визначення витрат на виробництво товарів або послуг. Вони допомагають управлінцям зрозуміти, які витрати є необхідними для виробництва продукції та як їх можна знизити або оптимізувати.
Методи оцінки ризиків	Ці методи дозволяють ідентифікувати, аналізувати та оцінювати ризики, що впливають на діяльність підприємства. Вони допомагають управлінцям розробляти стратегії управління ризиками та приймати обґрунтовані рішення.

Управлінський облік та внутрішньогосподарська звітність мають значний вплив на процес прийняття управлінських рішень. Завдяки ним керівництво підприємства може:

- оцінювати фінансову та операційну ефективність різних підрозділів та процесів;
- визначати стратегічні напрямки розвитку компанії на основі аналізу фінансових та операційних даних;
- планувати бюджет та розподіляти ресурси відповідно до стратегічних цілей;
- виявляти та управляти ризиками, які можуть вплинути на досягнення цілей підприємства.

Управлінський облік та внутрішньогосподарська звітність є невід’ємними компонентами системи управління підприємством. Вони допомагають забезпечити керівництво підприємства необхідною інформацією для прийняття управлінських рішень та контролю за їх виконанням [3]. Розуміння їх суті та взаємозв’язку є ключовим для успішного управління та досягнення стратегічних цілей підприємства.

Список використаних джерел:

1. Правдюк Н. Л., Коваль Л. В., Коваль О. В. Облікова політика підприємств : навч. посіб. Київ : «Центр учбової літератури», 2020. 647 с.
2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 лип. 1999 р. № 996-XIV *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 18.02.2024).
3. Скрипник, С., Костенко, Ю., Курей, О. Управлінський облік на підприємствах України в умовах кризових явищ. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-32> (дата звернення: 12.02.2024).
4. Управлінський облік : навч. посіб. для студ. вищих навч. закл. Плаксієнко В. Я., Яловега Л. В., Лега О. В., Прийдак Т.Б., Мокієнко Т. В., Канцедал Н. А.; за заг. ред. Плаксієнка В. Я. Полтава : ПП «Астроя», 2018. 250 с.

Поліщук Ольга, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Прийдак Тетяна, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.

Існують різні підходи вчених щодо трактування сутності дебіторської заборгованості (табл. 1). На нашу думку, трактування дебіторської заборгованості першою групою авторів не досить повне, оскільки дебітори можуть заборгувати підприємству не лише кошти, а й інші активи.

Таблиця 1

Наукові підходи щодо визначення сутності дебіторської заборгованості

Сутність дебіторської заборгованості	Автори
Дебіторська заборгованість – грошові кошти до оплати.	І. А. Бержанір
Дебіторська заборгованість – вимоги щодо оплати, тобто боргові вимоги є еквівалентом боргу тієї особи, на яку покладається виконання обов'язку.	Ю. А. Верига
Дебіторська заборгованість – права на повернення боргу.	О. М. Горбачова, Л. В. Лахай
Дебіторська заборгованість як кошти у розрахунках.	Н. В. Гудзь, П. В. Денчук, Р. В. Романів
Дебіторська заборгованість – як вкладення в оборотні кошти, які заборговані підприємству та виникли у результаті господарських взаємовідносин з ним.	А. О. Короткова, К. В. Ковтуненко
Дебіторська заборгованість – фінансовий актив, що є контрактним правом однієї сторони отримати гроші й узгоджується з відповідним зобов'язанням сплати іншої сторони.	О. О. Лисиченко, П. Й. Атамас, О. П. Атамас
Дебіторська заборгованість – безвідсоткова позика контрагентам.	А. П. Макаренко, Д. Ю. Левитська

Актуальність питань, які пов'язані з виникненням дебіторської заборгованості є одними із найбільш складних та суперечливих. Для підприємств України звичайним явищем є наявність заборгованості покупців за готову продукцію та товари, враховуючи досвід українських підприємств, які ведуть успішний бізнес, дебіторська заборгованість у активах їхнього підприємства становить близько 25-30%. Тому особлива увага зі сторони керівництва має відводитися процесу автоматизації на підприємстві з метою ефективності управління даного виду заборгованості [6].

Головні правила для обліку дебіторської заборгованості:

- дебіторська заборгованість відображається у обліку, якщо вона є активом;
- облік заборгованості із покупцями та замовниками ведеться у розрізі валют (гривня, іноземна валюта);
- на дату балансу важлива класифікація заборгованості як поточної та

довгострокової, в тому числі виділення поточної частини довгострокового боргу – це впливає на її оцінку (визначення резерву сумнівних боргів, дисконтування заборгованості);

- у платників ПДВ сума розрахунків завжди включає ПДВ, тобто відображається сума із ПДВ;

- вірна структура заборгованостей у балансі дозволяє провести адекватний аналіз фінансових показників підприємства.

В загальній системі розрахунків одне з важливих місць займають розрахунки з покупцями, які мають певну специфіку таких елементів, як об'єкт, суб'єкт і механізм розрахунків (рис. 1).

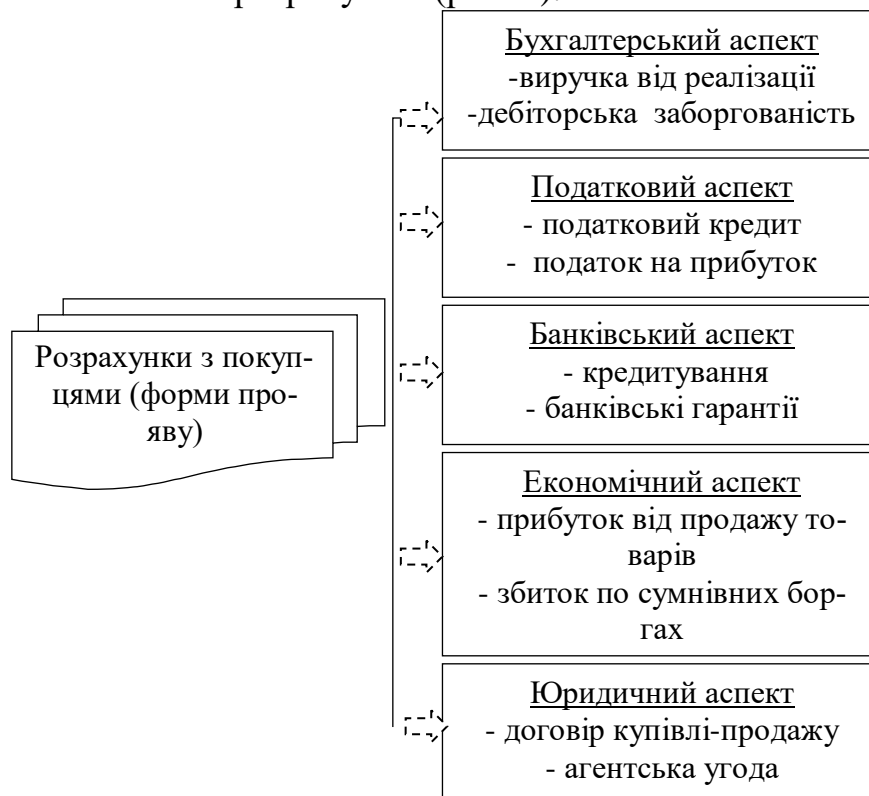

Рис. 1. Характеристика форм прояву розрахунків з покупцями за різними аспектами

У НП(С)БО 10 визначено методи оцінки дебіторської заборгованості при зарахуванні її на баланс, на дату складання звітності та при списанні з балансу як безнадійної. Дебіторська заборгованість як складова елементу фінансової звітності має визнаватися і відображатися у звітності в сумі, яка визначається з урахуванням оцінки дебіторської заборгованості в поточному обліку [1].

Поточна дебіторська заборгованість за товари, роботи, послуги визнається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації товарів, виконання робіт, надання послуг і оцінюється за первісною вартістю [5].

У випадку відстрочення платежу з виникненням від цього різниці між справедливою вартістю дебіторської заборгованості та номінальною сумою грошових коштів, що підлягають отриманню за товари, така різниця визнається дебіторською заборгованістю за нарахованими доходами (відсотками) в період її нарахування.

З метою удосконалення дебіторської заборгованості в процесі ефективності управління необхідно здійснити наступні заходи:

1. Створювати резерв сумнівних боргів та виробити порядок його визначення в обліковій політиці підприємства. Важливим елементом є нарахування резерву сумнівних боргів та його безпосереднього використання з метою покриття безнадійних заборгованостей. Особливу увагу слід приділяти розподілу дебіторської заборгованості на короткострокову, довгострокову та поточну, оцінювати перспективи забезпечення таких заборгованостей з метою уникнення неплатоспроможності покупців і замовників.

2. Своєчасно здійснювати контроль за співвідношенням дебіторської і кредиторської заборгованості. Так, як значне перевищення фактичної дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування. Також доводиться впроваджувати в практику управління лімітування дебіторської заборгованості як у загальних обсягах, так і у розрахунку на одного дебітора і періодично переглядати граничні суми.

3. Систематично проводити інвентаризацію заборгованості, враховуючи її важливість і вплив на ліквідність підприємства. Таким чином, ефективно побудована система взаємовідносин з дебітором через механізм інвентаризації, не дасть втратити контроль над вчасністю та повнотою оплати рахунків, що потребує відповідної організації роботи зі створення організаційних засад здійснення інвентаризації дебіторської заборгованості [6].

Список використаних джерел:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України № 996-IX від 16 липня 1999 р. Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : Наказ Міністерства фінансів України № 237 від 08 жовтня 1999 р. Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Сергеева Т. В. Особливості облікової політики щодо обліку розрахунків з дебіторами. «Проблеми обліково-аналітичного забезпечення управління підприємницькою діяльністю» : *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції* (25 листопада 2016 р.). – Полтава : РВВ ПДАА, 2016. – С. 106 – 110.
4. Сливка Я. В. Актуальні питання щодо обліку розрахунків з покупцями та замовниками: систематизація поглядів. *Вісник ЖДТУ*. № 2. С. 178 – 182. URL: <http://www.nbu.gov.ua>. (дата звернення: 10.03.2024).
5. Яременко Л. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління дебіторською заборгованістю в системі забезпечення ефективної діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2021. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9714> (дата звернення: 10.03.2024).

*Поспехова Кристина, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»
Канцедал Наталія, завідувач, професор кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент*

АЛГОРИТМ ЗАКРИТТЯ ВИРОБНИЧИХ РАХУНКІВ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АГРОБІЗНЕСУ

Сільськогосподарська діяльність характеризується природно-просторовим та сезонним виробництвом, що відрізняє її від інших галузей та зумовлює специфіку у визначенні предмета та об'єктів обліку [2, с. 47]. Тому важливим етапом облікової роботи є врахування саме специфіки сільськогосподарського виробництва.

Перед закриттям рахунку 23 «Виробництво» наприкінці року, сільськогосподарському підприємству спочатку необхідно сформувати фактичні витрати на виробництво продукції. З цією метою проводиться закриття рахунків різних видів виробництв з дотриманням порядку, передбаченому п. 6.2 Методрекоме-ндацій № 132 [3].

За загальним правилом продукція одних виробництв є складовою собівартості інших. Так, наприклад, продукція та послуги допоміжних виробництв бере участь у виробництві як продукції рослинництва, так і тваринництва. А продукція рослинництва (корми) використовується у виробництві продукції тваринництва. Тому якщо закривати рахунки виробництв у хаотичному порядку, підприємство не зможе правильно визначити фактичні витрати, понесені на виробництво певного виду продукції і провести калькуляцію виробленої продукції [1].

Алгоритм закриття рахунку 23 є наступним.

Крок 1. Розподіл витрат з утримання необоротних активів. На цьому етапі необхідно розподілити витрати на утримання основних засобів (тракторів, ґрунтообробних машин, сівалок, комбайнів тощо), що обліковуються протягом року на окремому субрахунку до рахунку 91 «Загальновиробничі витрати».

При цьому витрати на утримання спеціальних машин (наприклад, картоплекопалок) потрібно відносити прямо до витрат на виробництво певної продукції. А витрати, понесені на утримання техніки, яка використовується при виробництві різних видів сільгосппродукції, потрібно розподіляти між об'єктами витрат пропорційно обсягу виконаних робіт у фізичних обсягах, тобто пропорційно обробленим площам, площам посіву, площі внесених добрив тощо (п. 3.17 Методрекоме-ндацій № 132).

Крок 2. Визначення собівартості робіт та послуг допоміжних виробництв. На цьому етапі відбувається закриття субрахунку 234 «Допоміжні виробництва». Для цього необхідно визначити собівартість газопостачання, теплопостачання, електропостачання, водопостачання, ремонтної майстерні, холодильних установок, вантажного автотранспорту, гужового транспорту. Робити це слід у тій послідовності, в якій перелічено вище види допоміжних виробництв.

Порядок визначення собівартості таких робіт прописаний у пп. 7.2-7.10 Методрекоме-ндацій № 132.

Для всіх видів допоміжних виробництв, крім автотранспорту і гужового транспорту, визначення собівартості і закриття рахунків допвиробництв зводиться до того, що понесені витрати на здійснення певного конкретного виду допоміжних виробництв розподіляють між об'єктами обліку витрат щомісяця виходячи з фізичного обсягу наданих послуг.

Маючи на руках місячний обсяг понесених витрат і обсяг наданих послуг такими виробництвами, зробити це буде нескладно.

Що стосується інших двох видів допоміжних виробництв (гужового транспорту та вантажного автотранспорту), то тут буде діяти зовсім інший принцип закриття рахунків.

А саме закривати рахунки таких виробництв слід не щомісяця, а раз на рік. У зв'язку з цим протягом року за такими видами допоміжних виробництв вартість наданих послуг відносять на об'єкти витрат (сільськогосподарську культуру, вид тварин тощо) за плановою собівартістю. Таку собівартість визначає плановий відділ на початку року, спираючись на прогнозні витрати. Наприкінці року після визначення фактичного річного розміру витрат ці планові списання доводять до рівня фактичного шляхом коригування методом «червоне сторно» чи додаткових проводок.

Крок 3. Розподіл загальних витрат на зрошення та осушення земель. Під розподіл потрапляють у тому числі й витрати на утримання меліоративних споруд, на вапнування та гіпсування ґрунтів та на утримання полезахисних смуг.

Крок 4. Списують частину витрат бджільництва на сільгоспкультури, що запилюються.

Проводячи таке списання, слід враховувати, що за затвердженими нормативами, до витрат може бути віднесено від 20 до 60 % витрат на утримання бджолосімей, залежно від площ, врожайності, виду культур на полях/у садах. У разі використання більшої кількості бджолосімей, ніж передбачено нормативами, витрати бджільництва, що відносяться на запилювальні культури, не збільшуються (п. 9.24 Методрекомедацій № 132).

Загальновиробничі витрати (ЗВВ) бікують на рахунку 91 і включають до виробничої собівартості всією сумою після проведення розподілу між об'єктами витрат (п.п. «г» п. 2.7 Методрекомедацій № 132).

Крок 5. Розподіляють загальновиробничі витрати (ЗВВ). Проводячи такий розподіл, слід пам'ятати, що у сільськогосподарських підприємствах ЗВВ не ділять на постійні та змінні (п. 2.21 Методрекомедацій № 132),

Ділити ЗВВ між об'єктами витрат слід, спираючись на визначену на підприємстві (прописану у наказі про облікову політику) базу розподілу. Так, наприклад:

- ЗВВ на утримання тваринницького приміщення, де розміщено декілька видів худоби, розподіляють між певними групами тварин пропорційно займаній площі;

- ЗВВ на вирощування продукції рослинництва (у тому числі сюди відносять витрати на сплату сільгоспЄП) розподіляють між об'єктами обліку витрат продукції рослинництва пропорційно площам сільгоспугідь, зайнятих відповідними культурами, а в рибогосподарствах — водним площам, що використовують-

ються для рибних цілей, тощо;

- ЗВВ, які стосуються усіх без винятку галузей виробництва, тобто одночасно і галузі тваринництва, і галузі рослинництва, розподіляють між основними галузями та об'єктами витрат пропорційно загальній сумі прямих витрат за врахуванням вартості насіння (у рослинництві), кормів (у тваринництві) та сировини, матеріалів і напівфабрикатів (у промислових підрозділах).

Крок 6. Визначення собівартості основних галузей. На цьому етапі слід зробити такі операції

1) визначити собівартість продукції рослинництва, а саме 1 ц зерна (насіння, коренеплоду тощо);

2) визначити собівартість продукції підсобних промислових виробництв з переробки рослинницької продукції;

3) розподілити витрати з утримання кормоцехів. Якщо за рішенням власника підприємства розподіл цих витрат робився щомісяця, то переходьте до наступної дії;

4) визначити собівартість продукції тваринництва, а саме 1 тис. яєць, 1 ц молока, 1 ц приросту і 1 ц живої маси тварин тощо;

5) визначити собівартість продукції промвиробництв з переробки тваринницької продукції;

б) обчислити собівартість іншої продукції підсобних промвиробництв.

Здійснивши всі ці операції, аграрій зможе закрити рахунки виробництва.

Водночас варто пам'ятати, що найбільше проблем із закриттям рахунка 23 пов'язані із закриттям тих субрахунків, де ведеться облік виробництва основних видів агропродукції, тобто продукції рослинництва і тваринництва.

Наступним етапом є визначення визначити собівартості цих видів продукції, що буде предметною областю подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Аграрій наприкінці року закриває рахунки виробництва. *Податки & бухгалтерія*, № 94, Грудень, 2022. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2022/december/issue-94/article-123174.html>.

2. Канцедал Н. А. Інституціональний підхід до формування в обліку інформації про біологічні активи та сільськогосподарську діяльність. *Економіка. Фінанси. Менеджмент : актуальні питання науки та практики*. 2018. №1 (27). С. 44-55. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/228>

3. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджені наказом Мінагрополітики від 18.05.2001 № 132.

*Поспехова Кристина, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»
Канцедал Наталія, завідувач, професор кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент*

НОРМАТИВНІ ПЕРЕДУМОВИ РОЗРАХУНКУ ТА ОБЛІКУ СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Структура основних положень облікової політики в частині обліку біологічних активів та сільськогосподарської діяльності повинна враховувати варіативність змістовного наповнення, зумовлену особливостями обчислення собівартості сільськогосподарської продукції [2, с. 49].

Порядок закриття наприкінці року субрахунків, відкритих до рахунка 23, на яких здійснювався облік витрат на виробництво продукції рослинництва і тваринництва, буде залежати від того, який метод оцінки сільгосппродукції використовує підприємство:

- 1) за справедливою вартістю, зменшеною на очікувані витрати на продаж;
- 2) за виробничою собівартістю відповідно до НП(С)БО 16.

Обраний метод оцінки сільгосппродукції має бути зафіксовано в обліковій політиці підприємства.

Зупинимось більш детально на кожному з таких методів.

Особливості застосування методу оцінки за справедливою вартістю:

- протягом року підприємство буде оцінювати свою продукцію за оцінкою, яка ніяк не пов'язана з витратами на виробництво, а визначається, спираючись на вартість продукції, що сформувалася на ринку;
- для оцінки сільгосппродукції необхідно брати справедливу вартість, зменшену на очікувані витрати на продаж.

У цьому випадку варто звернути увагу: до витрат на продаж, на які слід зменшити визначену справедливу вартість сільськогосподарської продукції, після останнього оновлення НП(С)БО 30 «Біологічні активи» відносять витрати, пов'язані з продажем біологічних активів і сільгосппродукції (комісійні винагороди продавцям, брокерам, непрямі податки, що сплачуються при реалізації продукції тощо, за винятком фінансових витрат) [1].

Раніше до цих витрат можна було включати тільки витрати, пов'язані з продажем на активному ринку, тобто біржі. Оскільки в Україні активних ринків продажу сільгосппродукції поки що не існує, то до цих нововведень справедливої вартості біоактивів і сільгосппродукції не можна було зменшити на витрати, пов'язані з продажем, якщо продаж був не на активному ринку (біржі). Після введення останніх новацій зазначених проблем виникати не повинно;

- справедливу вартість для кожного виду виробленої сільськогосподарської визначає спеціально створена комісія, орієнтуючись на вимоги пп. 12-14 НП(С)БО 30 і розд. 6 Методрекомендацій № 1315 [3].

Враховуючи все це, щоб закрити рахунок 23, тобто урівноважити дебет (розмір фактичних витрат) і кредит (вартість, за якою оцінена сільськогосподарська продукція), сільськогосподарському підприємству слід здійснити такі дії:

1) у разі коли розмір витрат, понесених на виробництво певного виду сільгосппродукції (Дт 23), менше вартості отриманої продукції, оціненої за справедливою вартістю (Кт 23), то йому слід визнати дохід від первісного визнання (Дт 23 Кт 710);

2) якщо розмір витрат (Дт 23) більше вартості отриманої продукції (Кт 23), то варто визнати витрати від первісного визнання сільгосппродукції (Дт 940 Кт 23).

При цьому визнавати дохід чи витрати від первісного визнання при вирощуванні продукції рослинництва сільськогосподарський виробник може тільки наприкінці року. А от при вирощуванні продукції тваринництва це можна робити або раз на рік, або щокварталу.

Спируючись на це, можна зробити висновок, що навіть коли вирощена сільгосппродукція, оцінена за справедливою вартістю, на кінець року не буде продана, то в аграрія все одно може бути відображено в обліку певний фінансовий результат від її вирощування (витрати чи дохід).

Особливості застосування методу оцінки за фактичною собівартістю:

Сільськогосподарське підприємство також може оцінити свою продукцію за виробничою собівартістю (п. 12 НП(С)БО 30). При цьому слід пам'ятати, що протягом року всю вирощену продукцію оцінюють за плановою собівартістю. І тільки наприкінці року, коли будуть зібрані всі витрати на її вирощування, розмір планової собівартості необхідно довести до рівня фактичної собівартості.

Доводячи розмір планової собівартості до рівня фактичної, закривають рахунок 23, врівноважуючи дебет і кредит рахунка. Для цього треба виконати такі дії:

1) коли планова собівартість сільгосппродукції перевищує фактичну (Кт 23 більший за Дт 23), він має зменшити вартість оприбуткованої продукції. Для цього слід скористатися методом «червоне сторно». Тобто червоним записом зняти визначену різницю як із Кт рахунка 23, так і з Дт того рахунка, де обліковується сільгосппродукція на кінець року чи куди вона була використана;

2) коли планова собівартість сільгосппродукції менша за фактичну (Кт 23 менший за Дт 23), то аграрій має збільшити вартість оприбуткованої продукції. Для цього він скористається методом додаткових проводок. Йому слід збільшити Кт рахунка 23 і Дт тих рахунків, на яких обліковується вироблена продукція або куди вона була використана.

Тим підприємствам, які оцінюють сільгосппродукцію за виробничою собівартістю, варто пам'ятати, що на відміну від оцінки сільгосппродукції за справедливою вартістю, у них дохід чи витрати від вирощування сільгосппродукції виникне тільки після її продажу. Якщо на кінець року вона не продана, то вирощування сільгосппродукції на фінансовий результат не впливає.

Таким чином, закривати рахунки наприкінці року аграрний товаровиробник має в чітко визначеній послідовності у відповідності з Методрекомендаціями 132 [4]. Загальновиробничі витрати не діляться на постійні та змінні. Вся їх сума розподіляється між об'єктами витрат. Якщо отримана продукція оцінюється за справедливою вартістю, то навіть не продавши продукцію, сільськогосподарське підприємство може отримати дохід чи витрати від її вирощування.

Список використаних джерел:

1. Аграрій наприкінці року закриває рахунки виробництва. *Податки & бухоблік.* № 94, Грудень, 2022. URL: <https://i.factor.ua/ukr/journals/nibu/2022/december/issue-94/article-123174.html>.
2. Канцедал Н. А. Інституціональний підхід до формування в обліку інформації про біологічні активи та сільськогосподарську діяльність. *Економіка. Фінанси. Менеджмент : актуальні питання науки та практики.* 2018. №1 (27). С. 44-55. URL: <http://dspace.pdaa.edu.ua:8080/handle/123456789/228>
3. Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів, затверджені наказом Мінфіну від 29.12.2006 № 1315.
4. Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств, затверджені наказом Мінагрополітики від 18.05.2001 № 132.

Савченко Анна, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Бакалавр»

Лега Ольга, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

ПОДАТКОВІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ПРОЦЕСУ РЕАЛІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ (НА ПРИКЛАДІ ФГ «ДОРОШ А. В.»)

ФГ «Дорош А. В.» веде облік у системі оподаткування згідно чинного податкового законодавства, основою якого є Податковий кодекс України.

ФГ «Дорош А. В.» є платником як загальнодержавних (ПДВ, ПДФО тощо), так і місцевих податків (ЄП, плата за землю тощо), веде окремий облік, в якому відбувається групування інформації про базу оподаткування, визначення показників усіх форм податкової звітності.

Облік бюджетом за податками та платежами ведуть на рахунку 641. Динаміка сальдо заборгованості за розрахунками з бюджетом представлено на рис. 1. Як ілюструють дані рисунку у ФГ «Дорош А. В.» протягом досліджуваних років кредиторська переважає дебіторську: на кінець 2020 року на 10,9 тис. грн, у 2021 р. – на 69,5 тис. грн, у 2022 р. – на 64,4 тис. грн.

Рис. 1. Динаміка заборгованості за розрахунками з бюджетом ФГ «Дорош А. В.» за 2020-2022 рр., %

Крім того кредиторська заборгованість перед бюджетом ФГ «Дорош А. В.» має тенденцію до зростання з 13,7 тис. грн у 2020 році до 65,9 тис. грн. у 2022 році.

ФГ «Дорош А. В.» перебуває на спрощеній системі оподаткування, є платником єдиного податку 4 групи.

Операції, пов'язані з фінансовими результатами у податковому аспекті ФГ «Дорош А. В.», формуються при реалізації продукції сільгосппризначення, та нарахуванням податку на додану вартість при реалізації.

Об'єктом оподаткування для ФГ «Дорош А. В.» є операції з: постачання

продукції зерна зернових та насіння соняшнику, місце постачання яких розташоване на території фермерського господарства – с. Кошманівка.

Податковим зобов'язанням для ФГ «Дорош А. В.» є загальна сума ПДВ, одержана (нарахована) ним в звітному (податковому) періоді. Важливим для обліку податкового зобов'язання є дата виникнення, якими можуть бути: дата зарахування коштів від покупців на банківський рахунок ФГ «Дорош А. В.» як оплата продукції, або дата відвантаження сільськогосподарської продукції.

Податкові зобов'язання з податку на додану вартість у ФГ «Дорош А. В.» виникають при реалізації продукції, робіт, послуг. На суму податку на додану вартість підприємство зменшує дохід від реалізації.

Ставки податку, які використовуються у ФГ «Дорош А. В.» представлено на рис. 2.

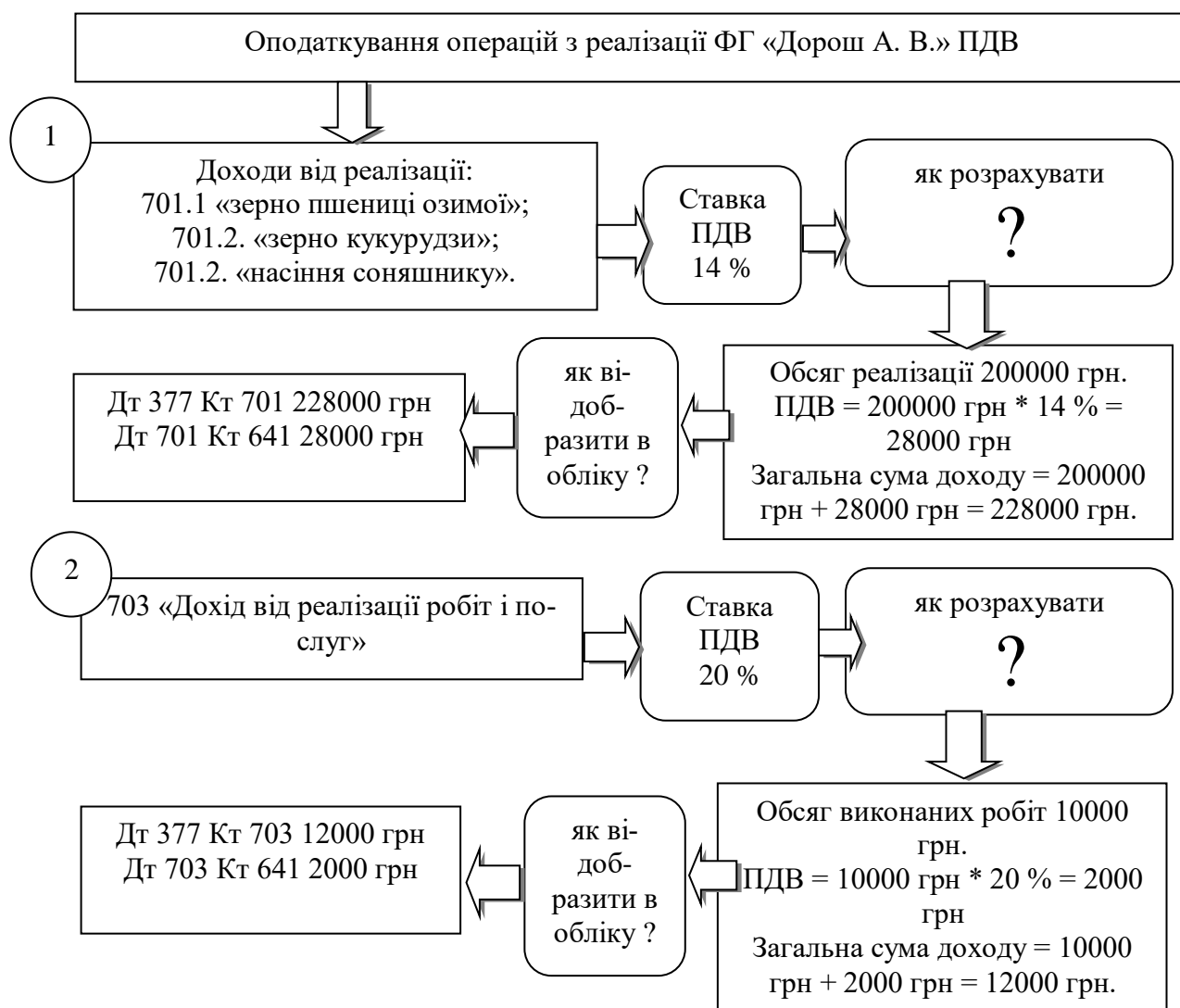

Рис 2. Порядок визначення ПДВ при реалізації продукції та послуг у рослинництві ФГ «Дорош А. В.»

Декларація з ПДВ подається ФГ «Дорош А. В.», яке зареєстровано платником цього податку, щомісячно. В податковій декларації з ПДВ ФГ «Дорош А. В.» зазначаються дані, вказані в складеній на підставі первинних документів податковій накладній та Реєстру податкових накладних. Щодо реалізації про-

дукції, то інформація відображається в розділі 1 – табл. 1.

Таблиця 1

Порядок формування Реєстру податкових накладни, розділ І. Податкові зобов'язання (умовний приклад)

№ з/п	Покупець (ПІН або умовний ПІН)	Податкова накладна			Обсяг поставання (без ПДВ)	Сума податку на додану вартість		
		дата	номер	ознака здійснення с/г операцій*		основна ставка	ставка 7 %	ставка 14 %
За операціями на митній території України, що оподатковуються податком на додану вартість за основною ставкою та ставками 7 % і 14 %:								
1	2356489600	02.08.2023	0235864862		1314513,33			184031,87
2	1235683336	12.08.2023	0235864863		28883,08			4043,63
3	6486402358	14.08.2023	0235864864		18370,89			2571,93
4	3358802300	18.08.2023	0235864865		3512,2	702,44		
5	8640238656	20.08.2023	0235864866		6168,27	1233,65		
6	4802366758	20.08.2023	0235864867		7981,58			1117,42
7	2356748910	21.08.2023	0235864868		2490,06			
8	8563025417	23.08.2023	0235864869		18904,5	3780,9		
Усього за звітний (податковий) період					1410784,15	8207,05	0	191764,84

Отже, при веденні податкового обліку ФГ «Дорош А. В.» дотримується всіх норм податкового законодавства, вчасно подає податкову звітність та перераховує до бюджету обов'язкові платежі. Зокрема, станом на 28.02.2024 року досліджуване підприємство не мало податкового боргу.

Сизьон Ігор, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Черевань Олексій, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Канцедал Наталія, завідувач, професор кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент

ОБЛІКОВИЙ СУПРОВІД ОПЕРАЦІЙ З ВИДІЛУ ЧАСТКИ СТАТУТНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Рівень ефективності майбутньої господарської діяльності створюваного підприємства багато в чому визначається цілеспрямованим формуванням його капіталу. Головною метою формування капіталу створюваного підприємства є залучення достатнього його обсягу для фінансування придбання необхідних активів, а також оптимізація його структури з позиції забезпечення умов наступного ефективного використання.

Проблемні питання економіко-правового змісту та бухгалтерського обліку статутного капіталу висвітлено в працях українських вчених: Ф.Ф. Бутинця, В.В. Сопка; російських – М.Ю. Медведєва, В.Д. Новодворського, В.В. Маріна та інших. Однак вченими недостатньо досліджено питання формування статутного капіталу, зменшення його мінімального розміру та обмеження здійснених внесків засновника, а також процедурні аспекти виділу частки статутного капіталу при реорганізації підприємства.

Загальні правова й процедурна складові виділу частки із статутного капіталу сьогодні визначено лише на рівні ЦКУ (ст. 109) і Закону про держреєстрацію (ст. 32) [2]. При цьому ЦКУ вже не відносить виділ до варіантів реорганізації, тобто реорганізація має бути пов'язана з припиненням діяльності особи, яка реорганізується (ч. 1 ст. 104) [5]. А виділ не призводить до припинення підприємства, з якого виділяється нова юрособа. Саме тому виділ для загальноправових цілей на сьогодні стоїть нібито окремо від решти форм реорганізації.

Адже реорганізаційна суть виділу доволі очевидна – після виділу нової особи організаційна структура підприємства, з якого відбувся такий виділ, усе ж таки змінюється. Таким чином, виділ є одним із видів реорганізації підприємства.

Проблема віднесення чи невіднесення виділу до видів реорганізації має не лише теоретичний, а й прикладний характер, тому що:

1) невіднесення виділу до реорганізації для цілей ЦКУ визначає його процедуру й значною мірою змінює її порівняно з тим порядком дій, що застосовувався раніше;

2) у свою чергу, віднесення виділу до реорганізації для цілей ЦКУ дозволяє розраховувати на застосування (із певними застереженнями) до відповідних операцій і спеціальних правил оподаткування та пільг, що передбачені податковим законодавством для реорганізації.

Порядок дій у межах добровільного (за рішенням власників) виділу з ТОВ нового ТОВ регламентується нормами ст.109 «Виділ» ЦКУ, глави 4 «Товариство з обмеженою відповідальністю» (ст.ст.140-150) ЦКУ, Закону про гос-

подарства, Закону про державну реєстрацію і вказівки Порядку № 520, застосовуючи його в порядку аналогії [3, с.53].

У ч. 2 ст.109 ЦКУ зазначено «Після прийняття рішення про виділ учасники юридичної особи чи орган, який прийняв рішення про виділ, складають ...» .У свою чергу, Закон про госптовариства (ч. 1 ст.59 і п. “а”ст. 41) та ЦКУ (ч.4 ст.145) відносять до виняткової компетенції зборів товариства [5].

Рішення про виділ підлягає реєстрації (ч. 4 ст.32 і ст.34 Закону про держреєстрацію). Після його прийняття держреєстрацію потрібно подати (або надіслати рекомендованим листом з описом вкладення):

- оригінал або нотаріально посвідчену копію рішення засновників (учасників) про виділ;

- документ, що підтверджує внесення плати за публікацію повідомлення (інформації) про належне рішення (у розмірі 51грн) (ч.ч. 1 і 5 ст.22 Закону про держреєстрацію) [3, с.56].

Якщо такі документи надаються представником юрособи, держреєстратору додатково пред'являється паспорт і подається документ (нотаріально посвідчена копія документа), що засвідчує повноваження представника.

Якщо документи надаються особою, яка згідно з відомостями, унесеними до реєстру, має право вчиняти юридичні дії від імені юрособи без довіреності, держреєстратору додатково пред'являється паспорт.

Надані документи приймаються за описом, копія якого в день надходження документів видається (надсилається рекомендованим листом) заявнику з позначкою про дату надходження документів.

Реорганізація шляхом виділу пов'язана зі зменшенням статутного капіталу ТОВ, що реорганізовується, тобто товариству доведеться враховувати права кредиторів, закріплені нормами ч.ч. 3 і 5 ст. 144 ЦКУ, а також аналогічними за змістом положеннями ч.ч. 4 і 7 ст.52 Закон про госптовариства [3, с.57].

У цьому контексті необхідно виходити із припущення, що зменшення статутного капіталу загрожує інтересам кредиторів товариства. Тому ще до такого зменшення ТОВ зобов'язано повідомити про нього всіх свої кредиторів у порядку, установленому статутом та/або законом.

Таким чином, визнання виділу частки статутного капіталу однією з форм реорганізації підприємства для цілей Податковий Кодекс України дозволяє розраховувати на застосування до відповідних операцій спеціальних правил оподаткування та пільг, передбачених податковим законодавством.

Рішення про виділ приймається загальними зборами та підлягає державній реєстрації, а також повинне супроводжуватися врахуванням інтересів різних кредиторів в частині виконання зобов'язань перед ними. Процедурні аспекти припинення та виконання зобов'язань перед кредиторами у випадку реорганізації підприємства є предметом подальших наукових розвідок у даному напрямку.

Список використаних джерел

1. Господарський кодекс України № 436-IV від 16. січ. 2003 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15>.

2. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» № 755-IV від 15 трав. 2003 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/755-15>.
3. Кирилов С. Процедура реорганізації ТОВ шляхом виділу нового ТОВ. *Все про бухгалтерський облік*. 2019. № 361. С.53-58.
4. Податковий кодекс України № 2755-VI від 2 груд. 2010 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
5. Цивільний кодекс України № 435-VI від 16 січ. 2003 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

МОЖЛИВОСТІ АНАЛІЗУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ

Виникнення кредиторської заборгованості є об'єктивним процесом. Її наявність, розміри і склад неоднозначно впливають на результати господарської діяльності підприємства, оскільки мають як позитивні, так і негативні риси (рис. 1).

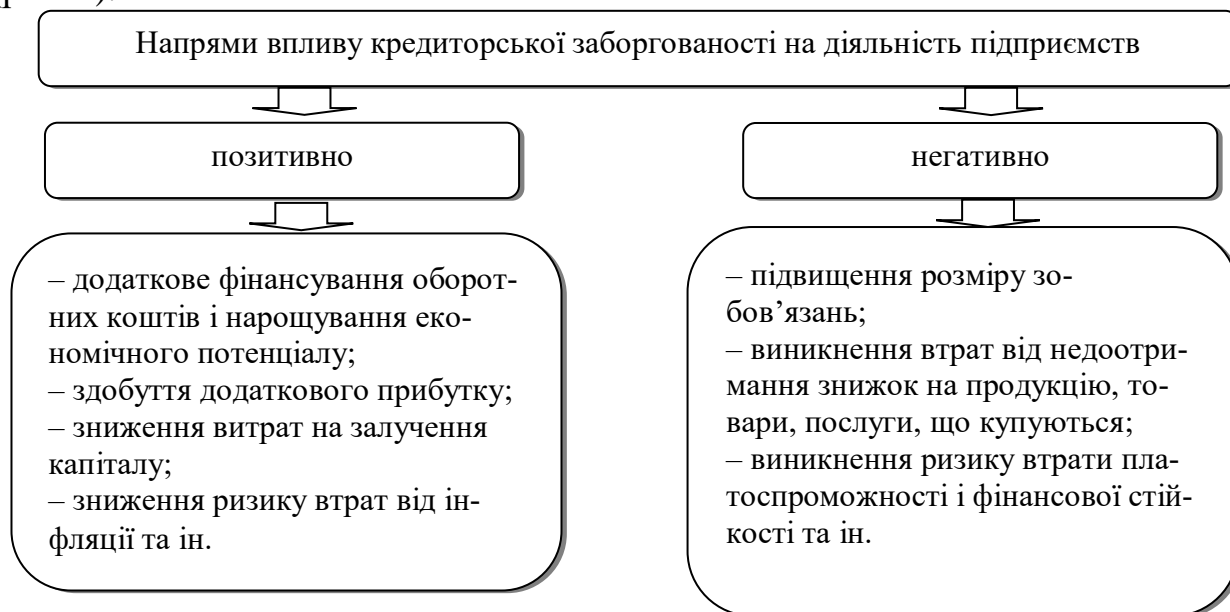

Рис. 1. Позитивні та негативні напрями впливу кредиторської заборгованості на діяльність підприємств

Дослідження наукової літератури дає можливість зробити висновок, що у теорії аналіз кредиторської заборгованості розглядають, в основному, у порівнянні або разом з дебіторською.

О. О. Євтушевська та С. П. Кустуровою досліджено сутність, мету та порядок формування аналізу дебіторської і кредиторської заборгованостей. Авторами встановлено, що суттєве значення для підприємств мають аналіз і управління цими видами заборгованостей. Авторами також проведено порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованостей на вітчизняних підприємствах. Результати аналізу дали можливість стверджувати, що упродовж останніх років кредиторська заборгованість домінує, при цьому суб'єкти підприємництва в майбутньому не мають змоги погасити кредиторську заборгованість за рахунок дебіторської [1].

Л. В. Кручак провела аналіз заборгованостей на рівні виробничого підприємства: динаміка, склад, їх структура, порівняння. В результаті автор визначила вплив між показниками заборгованості та фінансовою стійкістю та платоспроможністю. Тому на її думку потрібно здійснювати кількісний аналіз, висновки будуть підставою для застосування відповідних методів управління сумами заборгованості [2].

Є. В. Міщук, та І. І. Сідорова у своєму дослідженні визначили значення

дебіторської та кредиторської заборгованості для фінансового стану підприємства. На конкретному прикладі проаналізовано співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей [3].

А. М. Савченко, І. Р. Коротаєва зазначають, що в умовах сьогодення підвищується роль аналізу, що потребує окремого дослідження, оскільки його результати можуть підтвердити правильність використання заборгованості та служити підґрунтям для прийняття ефективних управлінських рішень [4]. На прикладі фактичних даних автори провели горизонтальний та вертикальний аналіз кредиторської заборгованості, визначили основні показники, які характеризують кількісний та якісний стан кредиторської заборгованості.

Є. П. Гнатенко розглядає основні проблеми аналізу стану заборгованості на підприємствах. На її думку, в результаті такого аналізу виявляють динаміку заборгованості, її причини та наслідок, коли кредиторська перевищує дебіторську і навпаки [5].

М. Р. Лучко, С. М. Жукевич, А. І. Фаріон вважають, що при аналізі заборгованості доцільно окремо вивчити її наявність, склад і структуру кредиторської заборгованості, частоту та причини протермінування. Основними показниками, що характеризують стан кредиторської заборгованості є коефіцієнт оборотності та середню тривалість використання кредиторської заборгованості в обороті підприємства [6].

На підставі опрацьованих джерел можна виділити можливості аналізу кредиторської заборгованості в розрізі основних внутрішніх користувачів представлено на рис. 2.

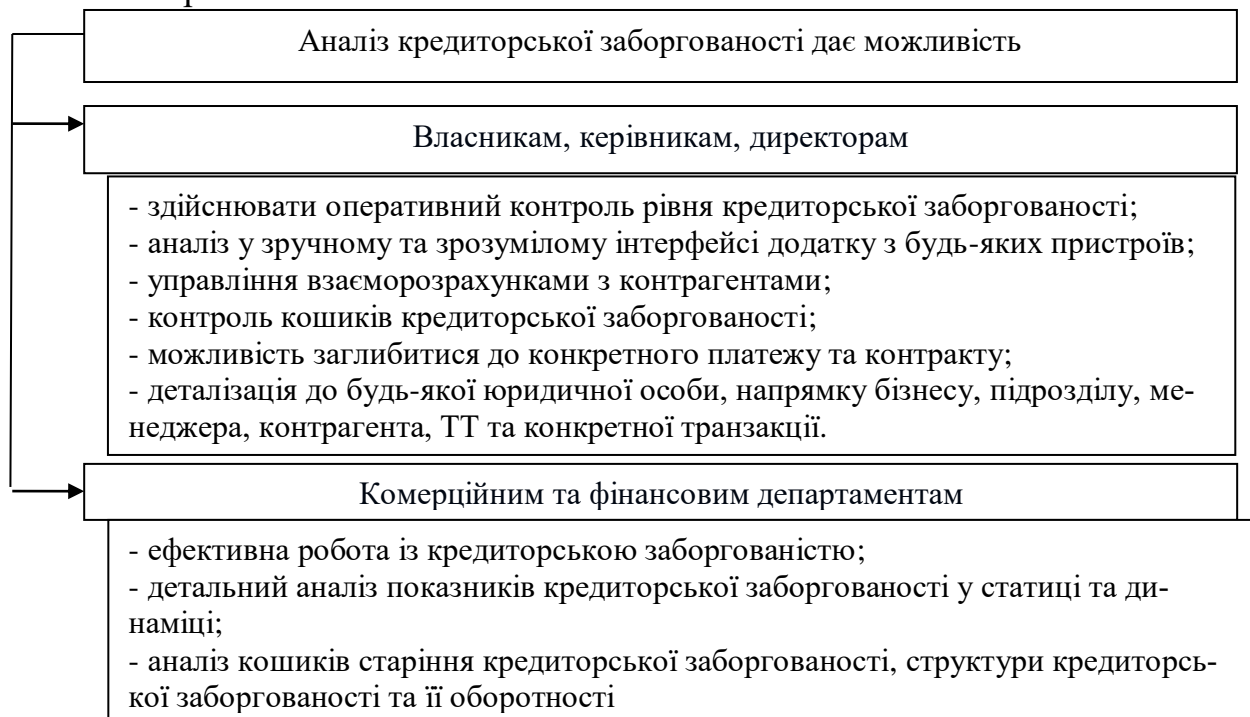

Рис. 2. Можливості аналізу кредиторської заборгованості в розрізі основних внутрішніх користувачів

Основними заходами, які сприятимуть удосконаленню методів управління кредиторською заборгованістю можуть бути:

- обґрунтування можливості виникнення кредиторської заборгованості;
- визначення політики надання кредиту для різних груп постачальників і видів продукції;
- контроль розрахунків з кредиторами за відстрочену або прострочену заборгованість та вивчення причин недотримання договірної дисципліни;
- своєчасне визначення прийомів прискорення обігу оборотних активів і зменшення безнадійних боргів;
- забезпечення умов продажів, що гарантують надходження грошових коштів, а також прогноз надходжень грошових коштів від кредиторів.

Список використаних джерел:

1. Євтушевська О. О., Кустурова С. П. Порівняльна оцінка дебіторської та кредиторської заборгованості підприємств. *Економіка харчової промисловості*. 2017. Том 9. Вип. 2. С. 68 - 74.
2. Кручак Л. В. Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості суб'єкта господарювання. *Економічний аналіз*. 2016. Т. 25 (2). С. 93 – 98
3. Мішук Є. В., Сідорова І. І. Аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості: проблемні аспекти. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 2. С. 54-57. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/2_2018/12.pdf (дата звернення: 22.02.2024).
4. Савченко А. М., Коротаєва І. Р. Аналіз кредиторської заборгованості на прикладі підприємства ПАТ «Монделіс Україна». *Modern Economics*. 2019. № 18. С. 174 – 180.
5. Гнатенко Є. П., Волошина В. В. Аналіз співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського*. URL: <http://mdu.edu.ua/wp-content/uploads/Economic-visnik-4-2015-9.pdf> (дата звернення: 22.02.2024).
6. Лучко М. Р., Жукевич С. М., Фаріон А. І. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / Тернопіль:, ТНЕУ. 2016. 304 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/19240/1/Fin%20analiz%20Verstka.pdf> (дата звернення: 22.02.2024).
7. Аналітика ринків, фінансовий консалтинг. URL: <http://pro-consulting.ua> (дата звернення: 22.02.2024).

Ставицька Влада, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Гудим Аліна, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Мокієнко Тетяна, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

ОБЛІК ЛІКВІДАЦІЇ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ КОМЕРЦІЙНОГО ПІДПРИЄМСТВА ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Сьогодні все більше підприємств стикаються з пошкодженням або знищенням основних засобів через воєнні дії. Управління рішень щодо подальшого відображення активів у бухгалтерському обліку визначається виконанням обов'язкових умов їх визнання відповідно до чинного законодавства. Порушення хоча б однієї умови вимагає виключення об'єкта зі складу основних засобів. Закінчення воєнних дій на території, де знаходиться підприємство, дозволяє власникам та керівництву оцінити їх вплив на фізичний та якісний стан майна. З метою забезпечення достовірності даних бухгалтерського обліку та фінансової звітності підприємство повинно провести інвентаризацію «у разі можливості безпечного та безперешкодного доступу уповноважених осіб до активів, первинних документів і реєстрів бухгалтерського обліку».

У разі встановлення фактів повного псування, знищення або втрати основних засобів унаслідок війни (тобто в результаті форс-мажорних обставин), підприємство має право в бухгалтерському обліку визнати втрати від списання необоротних активів. Первинним документом для відображення таких операцій є акт списання основних засобів, складений на підставі протоколу результатів інвентаризаційної комісії та наказу керівника про облік результатів інвентаризації. Для відображення списання основних засобів у податковому обліку також потрібен сертифікат або лист Торгово-промислової палати України.

Перед складанням вищезазначених документів керівнику підприємства рекомендується:

1. Подати заяву до правоохоронних органів щодо кримінального правопорушення (мародерство, пошкодження невідомими особами, неможливість встановлення причин пошкодження чи втрат) та отримати витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань.

2. Подати повідомлення й отримати акт про пошкодження майна від ДСНС у разі виклику їх у випадку пожежі, розмінування, руйнування тощо.

3. Здійснити фото- або відеофіксацію пошкодження та знищення майна.

4. Подати інформацію про пошкоджене майно на офіційні державні інтернет-ресурси.

Методи та процедури оцінки втрачених, пошкоджених або знищених основних засобів на підприємствах приватної форми власності внаслідок збройної агресії з боку росії були затверджені у 2022 році. Для підтвердження обсягу збитків та визначення компенсаційних виплат рекомендується провести експертну оцінку збитків, завданих майну, втраченої вигоди, та отримати звіт від незалежного оцінювача або судову експертизу. У випадку, якщо неможливо сформувати достатню доказову базу для списання основних засобів (наприклад,

через неможливість проведення інвентаризації, відсутність первинних документів і т. д.), підприємство продовжує визнавати їх у складі необоротних активів до моменту виконання раніше розглянутих умов списання, надаючи відповідну інформацію у примітках до фінансової звітності.

Відповідно до змін у чинному обліковому законодавстві, підприємство має право оцінити негативний вплив економічного та правового середовища на результати його діяльності та визнати втрати від зменшення корисності цих необоротних активів. Іншими типовими методами вибуття основних засобів на підприємствах у воєнний час є їх примусове відчуження та добровільна передача на користь Збройних Сил України та інших військових формувань (табл. 1).

Таблиця 1

Облік ліквідації основних засобів комерційного підприємства під час воєнного стану в Україні [3]

Причина ліквідації, списання основних засобів	Юридичні умови	Первинний документ	Податковий облік		Бухгалтерський облік
			ПДВ	Податок на прибуток	
Розкрадання, нестачі, знищення, повне списання ОЗ	Не виконання умов визнання активу; шляхи відшкодування шкоди: за рішенням органів судової влади України, за рішенням міжнародних судових органів	Акт списання, сертифікат (лист) ТПП, звіт про оцінку збитків / судово експертна, прибуткова накладна	Не об'єктом оподаткування	Податкові витрати у сумі залишкової вартості витрат, пов'язані з ліквідацією	Облік ліквідації об'єкта: визнання інших витрат у сумі залишкової вартості, витрат на ліквідацію ОЗ; списання накопиченого зносу; списання суми дооцінки; оприбуткування запасів під час демонтажу з визнанням інших доходів; визнання доходу від відшкодування*

*за умов високого ступеня вірогідності факту отримання та можливості достовірної оцінки (наприклад, якщо у договорі страхування майна передбачені дані умови)

Примусове відчуження основних засобів передбачає компенсацію їх вартості. Під час цієї процедури до укладеного акту додається висновок про вартість майна на момент оцінки. Оцінку здійснюють професіонали або органи влади та самоврядування, узгоджуючи її з власником майна. У випадку відмови або відсутності власника оцінку можуть провести ці органи самостійно. Результати оцінки можна оскаржити у суді.

Якщо власник основних засобів не погоджується з ними, він може висловити свої заперечення на обороті акту та зробити посилання на документи, що підтверджують фактичну вартість майна. Підприємствам рекомендується провести попередню інвентаризацію та ринкову оцінку майна перед примусовим відчуженням. Для отримання компенсації за примусово відчужене майно підприємство повинно подати за місцем відчуження заяву про виплату компенсації

та необхідні документи.

Підсумовуючи вищезазначену інформацію, можна зазначити, що дослідження змін у податковому законодавстві України та стандартах бухгалтерського обліку основних засобів дозволило розробити загальний алгоритм для прийняття управлінських рішень щодо обліку вибуття основних засобів комерційного підприємства в умовах воєнного стану в Україні. Ефективність запропонованої процедури полягає в змозі покращити організацію обліку основних засобів, їх контроль та аналіз відповідно до тактичних та стратегічних орієнтирів у діяльності підприємства. Визначено основні проблеми формування доказової бази знищення майна підприємства, професійної та достовірної оцінки збитків, розміру відшкодування. Далі розвивається інформаційне забезпечення обліку основних засобів підприємства з виокремленням правових умов, вимог до первинного обліку, технології обліку, оподаткування списання знищених основних засобів, їх примусового відчуження та добровільної передачі на оборонні потреби держави.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 від 30.11.1999 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення 20.02.2024).
2. Онищенко В. Основні засоби підприємства. *Головбух*. 2023. <https://buhplatforma.com.ua/article/7085-osnovn-fondi>
3. Пчелинська, Г. Особливості обліку вибуття основних засобів в умовах воєнного стану. *Економіка та суспільство*. 2023. № 51. <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2462/2381>
4. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 19.02.2024).

Тітенко Костянтин, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Литвиненко Сергій, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Яловега Людмила, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

АУДИТ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Для забезпечення ефективного розвитку сільського господарства в Україні необхідно впровадити систему надання облікової інформації, яка відповідала б вимогам ринкових відносин. Ця система має бути спрямована на максимальне використання всіх наявних ресурсів сільськогосподарського підприємства з метою забезпечення його стабільного розвитку. Сільське господарство в Україні є важливою сферою суспільного виробництва, що органічно пов'язана з іншими галузями економіки країни.

Більшість процесів виробництва і реалізації у сільському господарстві мають сезонний характер і не завжди збігаються зі звичайним робочим періодом. Це призводить до складнощів у обліковому процесі та створює нерівномірність обліково-аналітичних процедур, оскільки частина готової продукції залишається в господарстві для подальшого відтворення і не набуває товарної форми.

Рівень сільськогосподарської продукції є узагальненим показником, що відображає всі аспекти виробничої діяльності аграрного підприємства. Від його рівня залежить рентабельність підприємства, окремих його виробничих одиниць, галузі, культур чи видів продукції. Урожайність вирощуваних культур, продуктивність тварин, виробничі обсяги, рівень механізації, електрифікації та хімізації виробництва, а також використання передового наукового досвіду та технологій у господарстві – всі ці фактори мають велике значення для обсягів виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції.

Облік та аудит сільськогосподарської продукції ведуться за загальноприйнятими принципами, характерними для інших галузей народного господарства, але вони мають свої специфічні особливості, враховуючи сезонний характер виробництва, залежність від природних факторів, а також спеціалізацію сільськогосподарських підприємств.

У випадку, якщо підприємство спеціалізується на вирощуванні однієї групи культур, раціональним є ведення обліку цих культур загалом для всього господарства. Однак, при наявності кількох напрямів діяльності, що включають різні види сільськогосподарської продукції, рекомендовано проводити деталізований облік кожного окремого виду продукції.

Важливо відзначити, що метою аудиту на сільськогосподарських підприємствах є перевірка достовірності первинних даних щодо наявності та руху готової сільськогосподарської продукції, а також повноти та своєчасності відображення цих даних у зведених документах та облікових регістрах. Крім того, аудиторська перевірка спрямована на підтвердження достовірності залишків, які відображені у фінансовій звітності сільськогосподарського підприємства.

Ця перевірка має на меті впевнитися у тому, що облікові дані відображають реальний стан справ та несуть достовірну інформацію для прийняття управлінських та фінансових рішень [1].

Проведення аудиту сільськогосподарської продукції повинно забезпечити підприємству низку важливих аспектів, спрямованих на забезпечення ефективного та стабільного функціонування господарства. Зокрема, аудит має на меті:

- підтвердження достовірності та точності облікової інформації щодо обсягів сільськогосподарської продукції, її наявності, руху та вартості. Це дозволяє уникнути помилок та викривлення інформації у фінансовій звітності та забезпечити надійність інформації для ухвалення управлінських рішень;

- виявлення можливих ризиків та недоліків у системі управління сільськогосподарським виробництвом, що дозволяє розробити та впровадити ефективні заходи з їх усунення та запобігання майбутнім проблемам;

- оцінка ефективності використання ресурсів та обладнання, що використовується в процесі виробництва сільськогосподарської продукції. Це дозволяє виявити можливість оптимізації виробничих процесів та зменшення витрат;

- перевірка відповідності діяльності підприємства вимогам законодавства та стандартів якості й безпеки виробництва сільськогосподарської продукції. Це важливо для забезпечення додержання нормативів та уникнення потенційних правопорушень;

- надання рекомендацій щодо покращення фінансового та виробничого управління підприємством, що сприяє підвищенню його конкурентоспроможності та стійкості на ринку сільськогосподарської продукції [3].

Важливість правильного та своєчасного проведення обліку та аудиту на підприємствах сільськогосподарської продукції важко переоцінити. Облік та аудит сільськогосподарської продукції виконує певні функції. Основними функціями обліку та аудиту сільськогосподарської продукції є:

- правильний і своєчасний облік наявності та руху готової продукції на складах та інших місцях зберігання продукції;

- контроль виконання планів за обсягом, асортиментом, якістю виробленої продукції і зобов'язань щодо її постачання;

- контроль за збереженням сільськогосподарської продукції та дотриманням встановлених лімітів;

- контроль за дотриманням плану з продажу сільськогосподарської продукції і своєчасністю оплати проданої продукції;

- виявлення рентабельності всієї сільськогосподарської продукції та її окремих видів.

Варто відмітити, що М.Ф. Огійчук особливу увагу приділяє завданням обліку та аудиту сільськогосподарської продукції. Головними з них він вважає:

- своєчасне оформлення первинних документів та всіх операцій, пов'язаних з надходженням, зберіганням та витрачанням сільськогосподарської продукції;

- здійснення своєчасного і поточного контролю за прибуткуванням, зберіганням та витрачанням сільськогосподарської продукції;

- своєчасне запобігання недоцільному та незаконному витрачанням сіль-

ськогосподарської продукції;

- одержання на будь-яку дату точних даних про кількість сільськогосподарської продукції;

- своєчасне виявлення тієї частини сільськогосподарської продукції, яку можна реалізувати для мобілізації внутрішніх резервів [2].

Організація обліку та аудиту сільськогосподарської продукції представляє собою складний процес, який потребує глибоких знань у методології бухгалтерського обліку, діючого законодавства та нормативно-правових актів у сфері бухгалтерського та податкового обліку. Проведення обліку та аудиту сільськогосподарської продукції вимагає уважного врахування технологічного характеру даної галузі, оскільки кожна її галузь має свої унікальні особливості. Саме в сфері сільськогосподарського виробництва необхідне ретельне дослідження, оскільки потрібно враховувати сезонність, спеціалізацію, а також залежність від природних умов. Оскільки дані про облік сільськогосподарської продукції є важливими для прийняття управлінських рішень, успішне функціонування підприємства значною мірою залежить від своєчасної та достовірної інформації про стан та наявність продукції, яка піддається оцінці під час аудиторської перевірки.

Ефективний облік сільськогосподарської продукції визнається одним з ключових завдань у рамках бухгалтерського обліку. Навіть найдрібніша помилка під час обліку продукції може призвести до негативних наслідків, що впливають на величину чистого прибутку як у поточному періоді, так і у майбутньому.

Отже, раціонально організований облік та аудит сільськогосподарської продукції є ключовим для успішного вирішення поставлених завдань. Підприємство, забезпечуючи ефективний облік та аудит сільськогосподарської продукції, може точно визначити очікуваний рівень прибутку, наявність запасів готової продукції та її собівартість. З метою вдосконалення цих процесів, важливо дотримуватися вимог чинної нормативно-правової бази та ретельно розробленої облікової політики підприємства.

Список використаних джерел:

1. Загородній А. Г., Корягін М. В. Аудит: теорія і практика : [навч. посіб.] Львів: Видавництво національного університету «Львівська політехніка», 2004. 456 с.
2. Огійчук М. Ф., Утенкова К. О. Організація і методика аудиту: навч. посіб. Київ: Алерта, 2016. 304 с.
3. Башинський О. Бухгалтерський облік сільськогосподарських культур. *Все про бухгалтерський облік*. 2021. № 109. С. 9.

Турченко Аліна, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Бакалавр»

Лега Ольга, к.е.н., доцент, професор кафедри обліку і оподаткування

ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ФОРМУВАННЯМ ВИТРАТ І СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Провівши оцінку стану внутрішньогосподарського контролю у ПСП «Святослав» було визначено, що у господарстві щорічно проводиться інвентаризація продукції сільськогосподарського виробництва. Саме за її результатами визначають залишки продукції, що використовується для формування фінансової звітності фермерського господарства. У ПСП «Святослав» є матеріально-відповідальна особа з якою укладено договір про матеріальну відповідальність.

Інвентаризація продукції сільськогосподарського виробництва у ПСП «Святослав» проводиться згідно п. 4.1 розд. III Положення № 879.

У загальному випадку перевірка проходить так: комісія у присутності матеріально відповідальних осіб перевіряє фактичну наявність продукції шляхом їх перерахунку чи переважування. Потім звіряють фактично встановлену наявність активів на дату інвентаризації з даними бухгалтерського обліку. Порядок визначення результатів інвентаризації представлено на рис. 1.

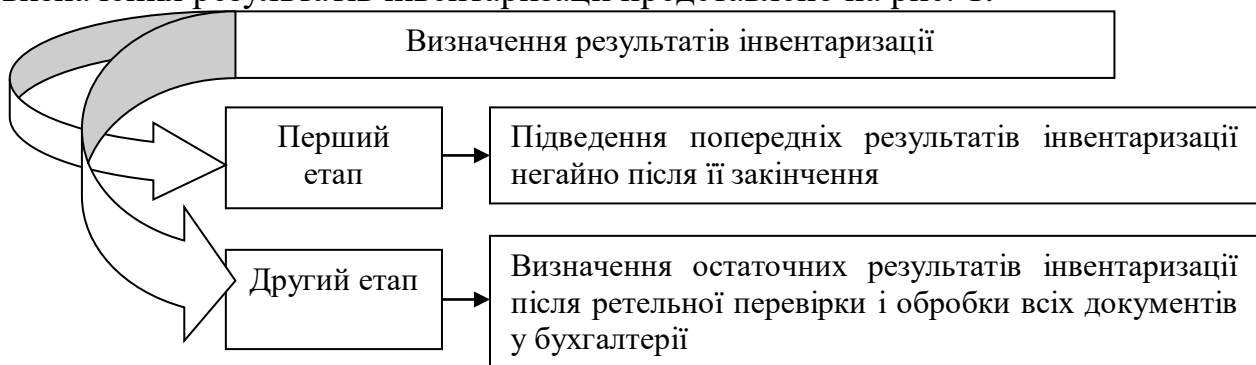

Рис. 1. Визначення результатів інвентаризації

При визначенні попередніх результатів інвентаризації може бути встановлено: 1) відповідність фактичних і облікових даних; 2) нестачу – фактичні залишки менші від облікових; 3) надлишки – фактичні залишки більші облікових.

Якщо за підсумками інвентаризації будуть виявлені відхилення від даних бухгалтерського обліку, тоді облікові працівники підприємства складають порівнювальні відомості, на підставі яких порівнюють дані інвентаризації з даними бухгалтерського обліку, потім виявляють пересортування і лише після цього визначають кінцеві лишки і недостачі (рис. 2).

У процесі контролю ПСП «Святослав» працівники бухгалтерії перевіряють наявність і правильність оформлення первинних документів, на підставі яких здійснюються записи з формування собівартості послуг, достовірність витрат, що включаються до собівартості послуг, повноту, правильність і достовірність відображення в обліку та звітності робіт з формування собівартості послуг, перевірка оцінки стану синтетичного та аналітичного обліку виробничих витрат, що включаються до собівартості послуг, та оцінка правильності формування собівартості послуг об'єкта.

При контролі формування виробничих витрат перевіряється дотримання

методики обліку витрат на підприємстві та прийнятої підприємством облікової політики.

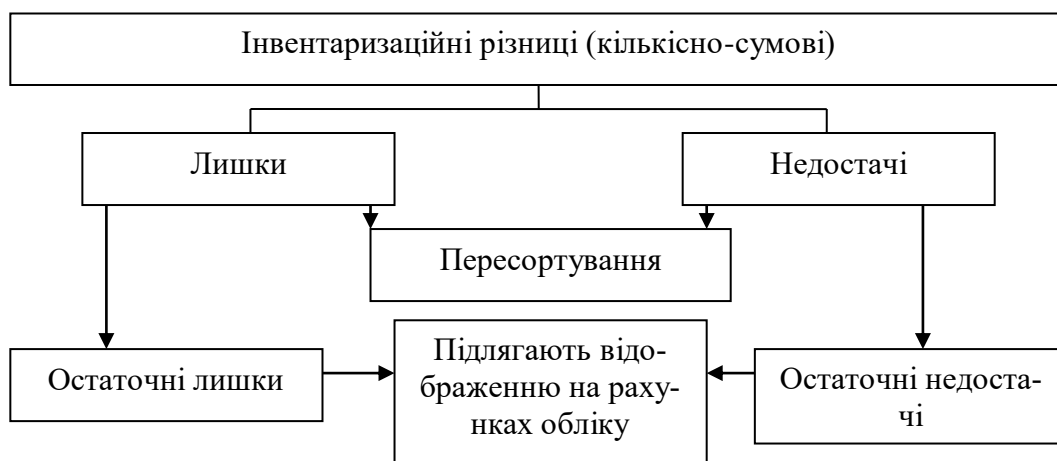

Рис. 2. Процес виявлення остаточних результатів

Перевіряється дотримання принципу, що витрати включаються до складу витрат тільки того періоду, в якому вони були здійснені, незалежно від часу їх оплати; прямі та непрямі витрати, що включаються до складу витрат; витрати, щодо яких неможливо точно визначити, до якого розрахункового періоду вони повинні бути віднесені.

Особливу увагу слід звернути на показники фактичного надходження продукції та перевірку записів за Кт 23 і Дт 27. Слід зазначити, що в ПСП «Святослав» контроль за виробництвом продукції рослинництва здійснюється за періодами сільськогосподарських робіт, що має певні недоліки порівняно з помісячним контролем.

Щомісячний контроль дозволяє перевіряти результати вирощування кожної культури до 12 разів на рік, тоді як регулярний контроль є недостатнім, оскільки його можна перевірити лише тричі і лише один раз на чотири-п'ять місяців у період догляду за окремими культурами.

Таблиця 3.3

Програма проведення внутрішнього контролю виробничих витрат (рекомендація для ПСП «Святослав»)

Дії контролюючого органу	Джерела інформації	Тривалість, днів	Контрольні процедури	Виконавці
Перевірка достовірності синтетичного та аналітичного обліку	Головна книга по рахунках 10, 20, 63, 685, 70, 90, 91, 92 та ін, первинні документи	5-6	Вибіркова перевірка	Контролер внутрішньої служби контролю, ПІБ
Перевірка дотримання вибраного методу обліку витрат	Облікова політика, облікові регістри, первинні документи	4-5	Вибіркова перевірка	
Перевірка правильності віднесення витрат на об'єкт обліку	Облікова політика, облікові регістри, первинні документи	4-5	Суцільна перевірка	
Перевірка правильності віднесення матеріальних витрат на собівартість продукції	Картки складського обліку, накладні, лімітно-забірні картки, відомості з обліку матеріалів	1-2	Вибіркова перевірка	

Дії контролюючого органу	Джерела інформації	Тривалість, днів	Контрольні процедури	Виконавці
Перевірка правильності віднесення витрат на оплату праці, ЄСВ на собівартість продукції	Табель обліку робочого часу, наряд на відрядну роботу, обліково-платіжна відомість	3-4	Вибіркова перевірка	
Перевірка правильності віднесення нарахованої амортизації на собівартість продукції	Таблиця розрахунку суми зносу основних засобів	1-2	Вибіркова перевірка	
Перевірка правильності обліку та списання витрат допоміжного виробництва	картки складського обліку, накладні, наряд на відрядну роботу, табель обліку робочого часу тощо	2-3	Вибіркова перевірка	
Перевірка правильності обліку та списання накладних витрат	Договори, рахунки-фактури, платіжні доручення	3-4	Вибіркова перевірка	
Перевірка правильності відображення на рахунках обліку операцій витрат виробництва	Облікова політика, робочий план рахунків, облікові регістри, Головна книга	3-4	Суцільна перевірка	

Загалом, система внутрішнього контролю ПСП «Святослав» є недостатньо розвиненою, про що свідчать лише поодинокі ознаки внутрішнього контролю у вигляді інвентаризацій. Крім того, певні контрольні процедури були впроваджені без будь-якої координації з боку системи контролю. Це пов'язано з тим, що результати контрольних процедур стосуються лише підсумкового (ретроспективного) виду контролю, тобто в принципі лише однієї дії, що є недостатнім для потреб ефективного управління. Для вирішення цієї проблеми бажано розробити та впровадити на підприємствах ефективну систему внутрішнього контролю. У цій системі контроль виробничих витрат та виходу продукції рослинництва відіграватиме особливу роль у підвищенні ефективності галузі. В світлі цього розроблено програму внутрішнього контролю виробничих витрат для запровадження на ПСП «Святослав».

Список використаних джерел:

1. Круковська О. В. Удосконалення обліку, інвентаризації та контролю наявності та руху виробничих запасів на підприємствах. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 7. С. 58-61. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/7_2018/13.pdf (дата звернення 01.03.2024).
2. Маргасова В. Г., Вдовенко Н. М. Еволюція наукових поглядів на облік витрат і контроль собівартості продукції рослинництва. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. № 1(7). С. 69 – 79.
3. Маргасова В., Вдовенко Н., Марченко І. Базові методичні підходи до обліку і контролю витрат при формуванні біологічних активів рослинництва й тваринництва на агропродовольчому ринку. *Економічний аналіз*. 2022. Том 32. № 4. С. 207-216. DOI: <https://doi.org/10.35774/econa2022.04.207> (дата звернення 01.03.2024).
4. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань: Наказ Міністерства фінансів України від 02 вересня 2014 р. № 879 *Верховна рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14#Text> (дата звернення 01.03.2024).

Удовченко Юрій, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Воронцов Олександр, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»

Прийдак Тетяна, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПЕРЕОЦІНКИ ЗАПАСІВ

Виробничі запаси – одна із складових матеріальних витрат у структурі собівартості реалізованої продукції, робіт послуг, тощо. Від того, наскільки правильно організовано їх облік, залежить точність визначення фінансових результатів підприємства [1]. У подальшому такі активи на дату балансу повинні відображатись за найменшою з двох оцінок. Оскільки на дату балансу треба визначити найменшу з двох оцінок, першим етапом переоцінки запасів завжди буде уцінка запасів. Отже, підставою для уцінки запасів є втрата первісно очікуваної економічної вигоди, пов'язаної з їх використанням.

Підприємство може провести уцінку товару на будь яку дату. Якщо ж на дату балансу чиста вартість реалізації зміниться то переоцінку треба провести ще раз.

Уцінка запасів є не правом, а обов'язком. Тобто якщо чиста вартість реалізації менша за собівартість (первісну вартість), то уцінку провести потрібно. уцінку проводять на дату балансу [5].

Пакет документів:

1) наказ керівника про створення на підприємстві комісії (постійно діючої комісії) з метою проведення уцінки запасів. без залучення сторонніх експертів. Склад комісії - працівники підприємства, компетентні в частині обліку запасів, які знають вимоги до їх якості та строки використання. У наказі може бути прописано і періодичність проведення комісією оглядів (оцінки) запасів/періодичність інвентаризації на предмет їх уцінки. Як правило, уцінку товарів на торговельних підприємствах проводять за даними інвентаризації;

2) перелік запасів, що підлягають уцінці, затверджений керівником. У ньому по кожному із запасів має бути зазначено: його повне найменування, кількість, первісна вартість і роздрібна ціна, найменування підприємства-виробника, а також пропозиції щодо розміру уцінки;

3) наказ керівника про проведення уцінки запасів;

4) акт уцінки запасів до чистої вартості реалізації. Може мати форму старого «опису-акта» або довільну форму. У ньому по кожній одиниці запасів наводиться кількість і вартість до уцінки, вартість після уцінки та суму уцінки.

За ситуації, коли ТМЦ не піддавалися уцінці, підстав збільшувати їх первісну вартість немає. Нехай навіть вона значно нижче реальної вартості таких ТМЦ на сьогодні.

Якщо чиста вартість реалізації тих запасів, що раніше були уцінені та є активами на дату балансу, надалі збільшується, то на суму збільшення чистої вартості реалізації, але не більше суми попереднього зменшення, визнається інший операційний дохід із збільшенням вартості цих запасів.

Є важливий момент при дооцінці виробничих запасів, що сума дооцінки

вартості запасів не може перевищувати суму попереднього зменшення (тобто уцінки цих запасів) їх вартості. Стосовно періодичності і порядку проведення переоцінки рекомендуємо закріпити у наказі про облікову політику досліджуваного підприємства. Нестачі ТМЦ бувають двох видів: у межах норм природного убутку, понад такі норми (рис. 1).

ВТРАТИ ЗАПАСІВ	
Нестачі ТМЦ бувають двох видів:	
у межах норм природного убутку	понад такі норми
- попереднє списання природного убутку без виявлення нестачі не допускається; - якщо сума нестач менша за суму природного убутку - списуємо лише за відсутності затверджених норм - убуток визначається як понаднормові нестачі.	- при виявленні понаднормових нестач може виникнути питання щодо притягнення до матеріальної відповідальності винного в них працівника. Що стосується нестач у межах норм природного убутку, то за них працівника можна притягнути до матвідповідальності тільки в тому випадку, якщо власник доведе, що нестача природною не є, а заподіяна винними діями працівника.

Рис. 1. Втрати запасів

Основна характеристика природного убутку - його об'єктивність. Усі кількісні втрати запасів чи товарів повністю перебувають у межах природних процесів. Усушка, розпилення та вивітрювання дрібних речовин, виморожування, витікання (танення, просочування) тощо. Перше, з чого починається ідентифікація природного убутку, - це виявлення нестачі, але не будь-якої, а саме з об'єктивних природних причин. Адже причинами нестач часто є такі суб'єктивні явища, як крадіжки.

Список використаних джерел:

1. Кривешко О. В., Шпарик Я. Я., Мельник Н. В. Особливості управління запасами в кризових умовах. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. – URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10301> (дата звернення: 01.10.2022). DOI: [10.32702/2307-2105-2022.5.93](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2022.5.93).
2. Maksymenko, I. and Verkholarova, T. (2021), “Peculiarities of accounting representation and ways of improvement of inventories in management of the enterprise”, *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 11, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9562> (Accessed 01 Oct 2022). DOI: [10.32702/2307-2105-2021.11.88](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.11.88).
3. Плаксієнко В. Я., Єрмолаєва М. В., Грибовська Ю. М., Лега О. В., Романченко Ю. О., Мокієнко Т. В., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В., Черненко К. В. Первинний облік у сільськогосподарських підприємствах: навч. посіб. для здобувачів вищої освіти закладів вищої освіти. / За ред. В. Я. Плаксієнка., 2020. 440 с.
4. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку : Інструкція Міністерства фінансів № 291 від 30 листопада 1999 р. Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws.
5. Романчук Л. Модуль 3. Запаси, МШП, ТМЦ ТА Незавершене виробництво. Практичні кейси. <https://7eminar.ua/events/3225/6405>.

ВИЗНАННЯ, КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОКРЕМІ АСПЕКТИ ОБЛІКУ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНІСТІ У СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

У сучасних реаліях господарського життя для суб'єктів господарювання одним з найбільш пріоритетних питань бухгалтерського обліку є облік дебіторської заборгованості, що поєднують із загостренням економічної кризи країни. Нині підприємства вирішують особисті проблеми замість виконання зобов'язань перед партнерами. Цей випадок поєднаний із відблизком світової економічної кризи, проте і у нашій країні є заперечливі тенденції стосовно організації обліку та незадовільний стан контролю за виконанням договірних зобов'язань підприємства. Незалежно від обставин утворюється дебіторська заборгованість і уникнути її нереально. Дебіторська заборгованість визнається активом, якщо є ймовірність отримання підприємством майбутніх економічних вигод та може бути достовірно визначена її сума.

Визнання довгострокової і поточної дебіторської заборгованості зображено на рис. 1. Особливістю визнання поточної дебіторської заборгованості за продукцію, товари, роботи і послуги є те, що вона визнається одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг.

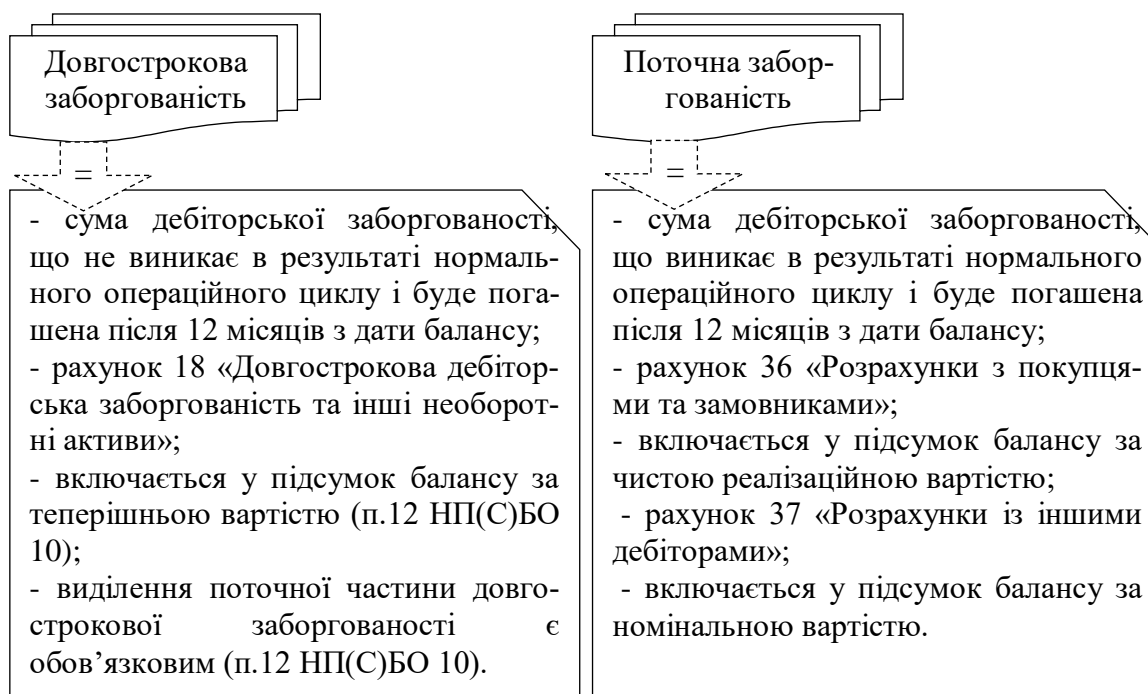

Рис. 1. Визнання довгострокової і поточної дебіторської заборгованості

Різниця між поточною і довгостроковою заборгованістю - поріг 12 місяців: 12-місячний термін рахується по строку погашення, який очікується

ся чи очікувався по договірним умовам (табл. 1). Наприклад, якщо за договором строк погашення 3 місяці, але покупець не погасив заборгованість протягом року, то до складу довгострокової вона автоматично не переводиться. Для такої дії необхідно, щоб відбулося відтермінування заборгованості між покупцем і продавцем, наприклад, додатковою угодою до договору [1].

Таблиця 1

Відображення в обліку виникнення дебіторської заборгованості за товари, роботи, послуги

Зміст господарської операції	Кореспонденція рахунків		Сума, грн
	Дебет	Кредит	
Відвантажено товари покупцю, в т.ч. ПДВ	361	702	120000,0
Відображений ПДВ у вартості реалізації	702	641	20000,00
Отримана часткова оплата від покупця	311	361	60000,00
Залишок заборгованості переведено у статус довгострокової (по домовленості сторін) із погашенням рівними частинами – 20 тис. грн. на рік протягом трьох років та з врахуванням відсотків – 1000 грн на рік	183	361	60000,00
Заборгованість відкоригована, виходячи із теперішньої вартості (умовно), відображений дисконт	952	183	18000,00
Частина заборгованості переведена у стан поточної*	361	183	14000,00
Відображений дисконт визнаний у доходах разом із відсотками за відстрочку платежу*	373	733	7000,00
Отримана оплата за частину боргу*	311	361	21000,00
Відображено залік щодо амортизації дисконта*	361	373	7000,00
*Проведення повторюються протягом 3х років до повного погашення заборгованості			

Відтак, дебіторська заборгованість є активом, визнається (без списання), поки відповідає ознакам активу; - при «погіршення якості» має статус спочатку сумнівної, потім безнадійної; - вартість сумнівної заборгованості може коригуватися резервом сумнівних боргів (п. 7 – 10 НП(С)БО 10); - безнадійна заборгованість підлягає списанню за рахунок резерву (Дт 38) на витрати (Дт 944). Для організації обліку та аналізу розрахунків з дебіторами важливе місце посідає її класифікації, від правильності обраних класифікаційних ознак буде залежати не лише порядок її обліку, а й ефективності управління нею [3]. Дебіторська заборгованість класифікується за такими ознаками:

- за контрагентами. В підприємствах така класифікація відбувається в розрізі договорів з покупцями, рахунків-фактур тощо. В автоматизованій програмі можна обрати певного контрагента і сформулювати інформацію тільки по розрахунках які з ним відбувалися в хронологічному порядку, за документами, оплатами, податковим зобов'язанням з ПДВ тощо;

- зв'язок із нормальним операційним циклом та терміном погашення. При розрахунками з покупцями та виникненням боргу обов'язково необхідно вказувати термін в який буде такий борг погашений. Для цього на підприємствах до-

цільно класифікувати за термінами, наприклад до 3 місяців, від 3 до 6, від 6 до 9, від 9 до 12;

- об'єкти, щодо яких виникли зобов'язання дебіторів. В розрізі видів продукції, виробничих запасів, необоротних активів утримуваних для продажу, робіт, послуг тощо вести облік заборгованостей дебіторської заборгованості;

- платоспроможність дебітора. Виконання такої класифікації можливе при застосуванні описаної вище методики про експрес-аналіз контрагента.

Список використаних джерел:

1. Губіна І. Модуль 5. Розрахунки з постачальниками та покупцями. Практичні кейси. <https://7eminar.ua/events/3225/6405>. (дата звернення: 16.03.2024).
2. Зубрицька І. Модуль 2. Гроші, дебіторка, тмц і оз... або все, що маємо в активі. Практичні кейси. <https://7eminar.ua/events/2666/4504>. (дата звернення: 16.03.2024).
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» : Наказ Міністерства фінансів України № 237 від 08 жовт. 1999 р. Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua>.
4. Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку : Інструкція Міністерства фінансів № 291 від 30 листопада 1999 р. Верховна Рада України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/site2/p_bills_stand_laws.

Хоменко Анастасія, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування, спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Бакалавр»

Мокієнко Тетяна, к.е.н., доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування

ПОДАТКОВИЙ ОБЛІК І ПОДАТКОВА ЗВІТНІСТЬ НА ДОСЛІДЖУВАНОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Податковий облік – система підготовки та накопичення інформації платника податків, необхідної для розрахунку зборів і податків, встановлених податковим законодавством з метою складання податкової звітності [2, с11].

Метою податкового обліку на підприємстві є визначені суми податкових зобов'язань з зборів та податків і внесків для відображення у податковій звітності та контроль за сплату податків.

Досліджуване підприємство є платником таких податків: податок на прибуток; податок на доходи фізичних осіб; податок на додану вартість; акцизний податок та інші податки та збори.

В обліку підприємство використовує такі субрахунки рахунку 64 «Розрахунки за податками»: 6411 «Розрахунки з ПДФО», 6412 «Розрахунки з ПДВ», 6413 «Розрахунки з податку на прибуток», 6415 «Розрахунки за іншими податками», 6431 «Податкові зобов'язання», 6441 «Податковий кредит» та субрахунок 651 «За розрахунками із загальнообов'язкового державного соціального страхування» та відображає по дебету - списання, сплату та відшкодування зобов'язань, а по кредиту – нараховані платежі до бюджету.

Найбільш важливий податок на підприємстві це ПДВ і в обліку для розрахунків застосовує наступні субрахунки, які розміщені у таб.1

Таблиця 1

Облік податку на додану вартість

№	Назва	За дебетом відображається	За кредитом відображається	Вимоги до контролю сальдо на кінець місяця
6412	Розрахунки з ПДВ	Списання, сплата, відшкодування зобов'язань з ПДВ	Нараховані суми ПДВ, отримання бюджетного відшкодування	уми переплат/недоплат по особових рахунках, сума податку згідно Декларації з ПДВ за звітний місяць
6431	Податкові зобов'язання	ПЗ по передачах на комісію товарах, коригування ПЗ за звітом комісіонера разі різниці ціни товару переданого і продажною ціною	Податкові зобов'язання за звітом комісіонера	Сальдо-Дт, сума пропорційно сумі за отриманими сумами авансів за розрахунком 6811
6433	Коригування податкових	Сума нарахованого ПЗ з ПДВ	Зарахування сум ПЗ, нарахованого	Сальдо – Дт, відображаються частки

№	Назва	За дебетом відображається	За кредитом відображається	Вимоги до контролю сальдо на кінець місяця
	зобов'язань	за результатами перерахунку, сума ПЗ відповідно до ст.199 ПКУ	відповідно до ст.199 ПКУ до оборотних активів, первісної вартості, вартості послуг та інших витрат	неоподаткованих операцій, які залишено до подальшого перерозподілу та в частині пропорційного ПК, за яким нараховано ПЗ відразу
6435	Умовний продаж	Умовні податкові зобов'язання, які підлягають зарахуванню до бюджету за виписаними накладними	Нарахування умовних податкових зобов'язань за операціями: зі безоплатної поставки, списання, нестач ОЗ на залишкову вартість; втрат та нестач активів; благодійної передачі активів.	Не містить залишків
6441	Податковий кредит	ПК за операціями з продажу комісійних товарів	ПК за товарами на комісії, коригування ПК за зв звітом комітента у разі різниці ціни товару і продажною ціною, ПК у разі попередньої оплати	Сальдо – Кт, сума пропорційно сумі за авансом рахунок 3711, у комісiонера – 20% від вартості отриманого на комісію товару рахунок 0241
6443	Коригування податкового кредиту	Сума коригування ПК відповідно до ст.199 ПКУ	Нарахування сум коригування ПК відповідно до ст.199 ПКУ до оборотних активів, первісної вартості, вартості послуг та інших витрат	Сальдо – Дт, відображаються частки неоподаткованих операцій, які залишено до подальшого перерозподілу та в частині Пропорційного ПК, який сформований відповідно до ст.199 ПКУ

Податкова звітність – один із видів бухгалтерської звітності, на підприємстві подається у вигляді податкової декларації. Податкова декларація складається за формою, яка затверджена у Податковому Кодексі. Податкова декларація повинна містити такі реквізити [3]:

- тип документа (звітній, уточнюючий, звітній новий);

- повне найменування платника податків;
- код платника податків згідно з Єдиним державним реєстром підприємств та організацій України або податковий номер;
- реєстраційний номер облікової картки платника податків або серію (за наявності) та номер паспорта;
- місцезнаходження (місце проживання) платника податків;
- найменування контролюючого органу, до якого подається звітність;
- дата подання звіту (або дата заповнення - залежно від форми);
- підписи платника податку - фізичної особи та/або посадових осіб платника податку, визначених цим Кодексом, засвідчені печаткою платника податку (за наявності).

Отже, на досліджуваному підприємстві я більш детально дізналася про податковий облік, податкову звітність, як підприємство сплачує різні податки і збори.

Список використаних джерел:

1. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку, активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 від 30.11.1999 р. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99> (дата звернення 20.02.2024).
2. Котенко Л. М. Облік і звітність в оподаткуванні : навч. посіб. Харків : НТУ «ХП», 2014. 484 с.
3. Податковий кодекс України від 02 грудня 2010 р. № 2755-VI. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення 19.02.2024).

*Ярошенко Сергій, освітньо-професійна програма Облік і оподаткування спеціальності 071 Облік і оподаткування, СВО «Магістр»
Канцедал Наталія, завідувач, професор кафедри обліку і оподаткування, к.е.н., доцент*

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА ОБЛІКУ ОПЕРАЦІЙ З ПДВ УВІДОКРЕМЛЕНИХ ПІДРОЗДІЛАХ ПІДПРИЄМСТВА

На практиці часто трапляються випадки, коли юридична особа (платник податку на прибуток і ПДВ) укладає договір з філією іншого підприємства на надання їй послуг. Перша подія – надання послуг філії. При цьому філія не має статусу юридичної особи, але замовник просить її оформити всі первинні документи, у тому числі зареєструвати податкову накладну на ім'я головного підприємства, хоча оплату здійснюватиме філія. В бухгалтерському обліку важливо проводити такі операції з точки зору їх правомірності, що і розглянемо в даному дослідженні.

У загальному випадку, якщо договір укладено з філією і вона ж є фактичним споживачем послуг, то й приймати такі роботи повинна філія, що діє від імені головного підприємства (тобто акт виконаних робіт оформляється на філію).

Що стосується складання податкової накладної, то вона складається на філію тільки при виконанні одночасно двох умов:

- 1) якщо філії делеговано право складання податкової накладної (присвоєний окремий цифровий номер) і
- 2) фактичним одержувачем послуг є філія (первинні документи оформлені на філію).

Якщо мова йде про філію – відокремлений підрозділ, інформація про який внесена до ЄДР (у відомостях про головне підприємство), то у професійних виданнях така позиція супроводжується наступним поясненням [1].

Будь-який структурний підрозділ юридичної особи не має права виступати від її імені у відносинах з іншими особами, зокрема, не може самостійно вчиняти правочини. Водночас слід підкреслити: скільки б не було в підприємства відокремлених підрозділів, усі вони – частини однієї єдиної юридичної особи – головного підприємства.

При цьому п. 5 ст. 8 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [3] дозволяє юридичній особі виділяти на окремий баланс філії, представництва та інші свої відокремлені підрозділи, але з подальшим включенням їх показників до фінансової звітності головного підприємства.

А ось від того, складає філія окремий баланс чи ні, залежить порядок ведення бухгалтерського обліку головного підприємства (у тому числі його філій).

Якщо філія веде окремий баланс, то всі господарські операції, які фактично здійснюються філією, повинні відображатися в балансі філії. Тож, усі первинні документи, що підтверджують такі господарські операції, повинні

оформлятися від імені й на ім'я філії.

Водночас відсутність окремого балансу у філії зовсім не означає, що вона не здійснює господарських операцій. Це всього лише говорить про те, що облік таких операцій здійснюється головним підприємством. Для цього головне підприємство зазвичай вводить додаткові субрахунки, на яких відображається інформація про операції, що проводяться філією. Тобто для ідентифікації операції в бухгалтерському обліку всі первинні документи повинні також оформлятися від імені та на ім'я філії.

Таким чином, вирішальну роль у відповіді на запитання – на кого оформляти первинні документи – відіграє факт того, кому постачаються послуги за договором. Причому не має значення, хто за ці послуги платить – головне підприємство чи філія. Отже, все залежить від умов договору постачання.

Якщо договір на надання послуг оформлений із філією, яка виступає від імені головного підприємства, то філія і є одержувачем таких послуг. Очевидно, що всі первинні документи в такому разі повинні оформлятися на філію (зокрема, акт виконаних робіт). Тобто, якщо іншого в договорі не сказано, то за замовчуванням правочин вчиняється між сторонами договору (постачальником і філією, яка діє від імені головного підприємства). Тож у постачальника немає жодних підстав складати первинні документи на головне підприємство.

Що стосується складання податкових накладних, то тут варто зупинитися більш детально.

1. ПДВ-облік. Як відомо, філія не підлягає окремій ПДВ-реєстрації і не є самостійним платником ПДВ. Платником ПДВ виступає головне підприємство, яке веде ПДВ-облік, складає, подає ПДВ-звітність і відповідає за сплату ПДВ (п. 180.1 ПКУ). Водночас головне підприємство може делегувати філії тільки право складання ПН, якщо така філія згідно п. 1 Порядку № 1307 [2]:

- самостійно здійснює постачання товарів/послуг та
- здійснює розрахунки з постачальниками/споживачами.

При цьому для ПН-делегування важливо, щоб право філії здійснювати постачання і проведення розрахунків були закріплені в положенні про філію.

Крім того, для делегування філії прав зі складання і реєстрації податкової накладної юридичній особі необхідно пройти певну процедуру. Зокрема, головне підприємство присвоює філії окремий числовий номер і письмово повідомляє про це контролюючий орган за своїм місцем реєстрації як платника ПДВ (п. 1 Порядку № 1307). У такому разі саме філія при здійсненні господарських операцій складає ПН/РК у порядку, передбаченому пп. 1 і 7 Порядку № 1307.

Водночас при придбанні товарів/послуг філією, яка виступає стороною в договорі від імені головного підприємства, постачальник таких товарів/послуг також повинен дотримуватися вимог складання «філійної» податкової накладної.

Таким чином, якщо філії делеговано право виписування податкових накладних, то для визначення порядку заповнення податкової накладної постачальником товарів/послуг вирішальне значення має, хто є стороною договору (одержувачем послуги) – філія чи головне підприємство.

У разі постачання товарів/послуг філії платника податків при складанні податкової накладної у графі «Отримувач (покупець)» спочатку зазначається найменування головного підприємства, зареєстрованого як платник ПДВ, і через кому – найменування такої філії (структурного підрозділу), яка (який) фактично є від імені головного підприємства (покупця) стороною договору.

При цьому в такій податковій накладній, окрім податкового номера платника податку, додатково зазначається числовий номер такої філії, а в рядках «Індивідуальний податковий номер отримувача (покупця)» і «Податковий номер платника податку або серія (за наявності) та номер паспорта» вказуються дані головного підприємства – платника податку (п.п. «г» п. 201.1 ПКУ, пп. 1 і 7 Порядку № 1307; 101.16 БЗ). Інші реквізити ПН заповнюються без будь-яких особливостей.

2. Оскільки податкова накладна повинна складатися відповідно до первинних документів, то і податкова накладна, і первинні документи мають бути оформлені в повному тандемі. Тобто, якщо за умовами договору послугу отримує безпосередньо філія, то незалежно від того, хто здійснює оплату за договором, слід і первинні документи складати на філію, що діє від імені головного підприємства, і податкову накладну виписати в порядку, описаному вище, згідно з пп. 1 і 7 Порядку № 1307.

Утім, якщо все зробити так, як просить ваш замовник, і оформити всі документи на головне підприємство, вважаємо, що для філії, як постачальника послуг, жодних податкових ризиків не виникне. Оскільки інформація і в первинних документах і у податковій накладній збігається, визнати, що податкова накладна не складена, контролери не мають права.

Стосовно постачальника (замовника), вважаємо, теж претензій до його права на податковий кредит бути не повинно. Адже формально вимоги до складання податкової накладної виконані і, по суті, ніщо не заважає ідентифікувати здійснену операцію.

Список використаних джерел:

1. Децюра С. Делегування філії права складати податкову накладну. *Податки & бухоблік*. 2023. № 101. URL: [Делегування філії права складати податкову накладну. Податки & бухоблік, № 101, Грудень, 2023 | Factor](#)
2. Про затвердження форми податкової накладної та Порядку заповнення податкової накладної Мінфін України; Наказ, Форма, Порядок від 31.12.2015 № 1307. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0137-16#Text>
3. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні. Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>

Секція 2. «Освітньо-професійна програма Фінанси, банківська справа та страхування»

Левчук Артем, освітньо-професійна програма Фінанси, банківська справа та страхування спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування, СВО «Бакалавр»

Краснікова Оксана, к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ТА РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

АТ КБ «ПриватБанк» є універсальним банком з фокусом на роздрібний сегмент, що активно просуває послуги для малого та середнього бізнесу та вибірково працює в корпоративному секторі. Банк здійснює свою діяльність відповідно до ліцензії Національного банку України (НБУ) з березня 1992 року. Станом на 31 грудня 2022 р. Банк має 8 філій і 1200 функціонуючих відділень в Україні та філію на Кіпрі. Пріоритетними напрямками діяльності банку є підвищення якості процесів обслуговування клієнтів з обов'язковим дотриманням вимог законодавства, розвиток кредитування з підтриманням високої якості кредитного портфеля, вдосконалення та розробка банківських продуктів/послуг, оптимізація інфраструктури. Однак, у період дії воєнного стану та післявоєнного відновлення економіки цільові пріоритети банку, як державного банку України, полягають в першу чергу в активній участі у забезпеченні фінансової стабільності України, підтримці та стабільності функціонування банківського сектору, забезпеченні фінансування пріоритетних галузей економіки та безперебійного функціонування підприємств (об'єктів) критичної інфраструктури, у тому числі таких, що знаходяться у державній власності [1].

За результатами аналізу фінансового стану банку приріст загальної суми активів впродовж 2020-2022 рр. становив 158071 млн. грн (41,32%). Структура активів банківської установи у 2022 р. погіршилась, на що вказує зменшення більшості структурних часток у загальній сумі активів банку. Найбільшу частку у структурі активів АТ КБ «ПриватБанк» у 2022 р. займали інвестиційні цінні папери (44,35%), а найменшу – непоточні активи (0,01%). Приріст загальної суми пасивів АТ КБ «ПриватБанк» у 2020-2022 рр. становив 158071 млн. грн (41,32%). Приріст суми зобов'язань склав 153107 млн. грн (46,44%), а приріст суми власного капіталу – 4964 млн. грн (9,4%). Структура пасивів банківської установи у 2022 р. погіршилась, на що вказує зменшення більшості структурних часток у загальній сумі пасивів банку.

Динаміка прибутку у 2020-2021 рр. заслуговує на позитивну оцінку: у 2020 р. чистий прибуток становив 24,6 млрд грн, у 2021 р. чистий прибуток становив 35 млрд грн, що на 42,71% більше за попередній рік. У 2022 р. чистий прибуток становив 30 млрд грн., що на 4,8 млрд грн (13,84 %) менше, ніж у 2021 р. Тим не менш, чистий прибуток АТ КБ «ПриватБанк» має найбільше значення серед усіх банківських установ України [2].

За результатами аналізу фінансової стійкості банку протягом 2020-2022

рр. фінансова стійкість була на достатньому рівні. Про це свідчать усі розраховані показники, які протягом аналізованого періоду знаходились у межах нормативних значень, окрім фінансового важеля, який свідчить про низький рівень здатності банку залучати кошти на фінансовому ринку. Коефіцієнт надійності свідчить про низький рівень залежності банку від залучених коштів, коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів свідчить про достатність сформованого власного капіталу в активізації та покритті різних ризиків, коефіцієнт захищеності власного капіталу свідчить про те, що у 2021 р. 1,5% капіталу банку було розміщено у нерухомість, а у 2022 р. – 1%. Коефіцієнт захищеності дохідних активів власним капіталом свідчить про високий рівень захищеності дохідних активів власним капіталом банку. Коефіцієнт мультиплікатора капіталу свідчить про високий ступінь покриття активів акціонерним капіталом [3].

Аналіз розрахункових операцій банку показав, що комісійні доходи у 2021 р. зросли на 2911 млн. грн, а у 2022 р. – на 1506 млн. грн. Комісійні витрати у 2021 р. збільшилися на 2860 млн. грн, а у 2022 р. – на 703 млн. грн. Фінансовим результатом від здійснення розрахункових операцій виявився збиток, який у 2020 р. становив 1346 млн. грн, у 2021 р. – 1295 млн. грн, а у 2022 р. – 492 млн. грн. Обсяг розрахунків платіжними картками банку у 2021 р. знизився на 311 млн. грн, а у 2022 р., навпаки, збільшився на 100 млн. грн.

Аналіз касових операцій банку показав, що комісійні доходи від касових операцій у 2021 р. збільшилися на 9 млн. грн, а у 2022 р. зменшилися на 32 млн. грн. Комісійні витрати у 2021 р. збільшилися на 7 млн. грн, а у 2022 р. – на 211 млн. грн. Касові операції АТ КБ «ПриватБанк» виявились збитковими протягом всього аналізованого періоду, про що свідчить від’ємний фінансовий результат від проведення касових операцій.

Обсяг кредитів, наданих підприємствам у 2021 р. збільшився на 5044 млн. грн, а у 2022 р. – на 9408 млн. грн. Обсяг лізингових операцій АТ КБ «ПриватБанк» знизився на 634 млн. грн та становив 934 млн. грн. Темп зниження становив 40,43%. У 2021 р. обсяг факторингових операцій банку збільшився на 86,65 млн. грн, а у 2022 р. – ще на 399,11 млн. грн. Обсяг форфейтингових операцій у 2021 р. зріс на 54,16 млн. грн, а у 2022 р. – ще на 249,45 млн. грн. У 2020-2022 рр. АТ КБ «ПриватБанк» здійснив більше факторингових операцій, аніж форфейтингових, проте динаміка як факторингових, так і форфейтингових операцій у досліджуваному періоді була позитивною.

Отже, після проведеного аналізу фінансового стану та результатів діяльності АТ КБ «ПриватБанк» можна зробити висновок, що фінансовий стан АТ КБ «ПриватБанк» є стабільним, якість структури активів та пасивів банку має високий рівень. Фінансова стійкість банківської установи та його прибутковість також знаходяться на високому рівні. Для підвищення прибутковості банку рекомендується зосередити увагу на збільшенні обсягу активних операцій.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/>.
2. Фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/>.
3. Вовченко О. С., Єгоричева С. Б. Фінансова стабільність банків в умовах динамічного макроекономічного середовища : монографія. Полтава : ПУЕТ, 2021. 233 с.

Момоход Ольга, освітньо-професійна програма Фінанси банківська справа та страхування спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування, СВО «Бакалавр»

Краснікова О.М. к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

РИЗИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СТРАХОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Після повномасштабного вторгнення в Україні з'являються все більші ризики та загрози, які мають вплив на розвиток страхового ринку. Війна, розв'язана на теренах нашої країни призвела до фінансово-економічної кризи, передумовами якої стало руйнування підприємств, житла, поранення та загибель населення, зупинка діяльності багатьох підприємств. Саме страхування сприяє мінімізації загроз фінансовій безпеці та відновленню економіки країни.

За своїм змістом страхування передбачає прийняття ризиків подій, які не можливо передбачити, негативних чинників користувачів страхових послуг.

На страховому ринку виникають як внутрішні, так і зовнішні ризики. До внутрішніх ризиків можна віднести неефективний фінансовий менеджмент страхових компаній, неефективне розміщення страхових резервів, незбалансованість страхового портфеля, зловживання та недбальство в структурних підрозділах, шахрайські дії на страховому ринку. До зовнішніх ризиків можна віднести відтік капіталу за кордон, недосконалість законодавства з питань страхування та інше.

Під час пандемії страхові компанії почали адаптуватися до нових реалій, створюючи нові страхові продукти. Захист від Covid-19 швидко розробили та додали до асортименту страхових послуг такі страхові компанії, як «ТАС», «Універсальна», «Країна», «АСКА-Життя» та багато інших [1].

Із початком повномасштабного вторгнення, а саме з лютого 2022 року страхові компанії почали пропонувати новий страховий продукт - захист від воєнних ризиків. Таким чином, населення може застрахуватися від нещасного випадку внаслідок війни, від руйнування будівель, від влучення снарядів, мін, куль, мінування територій, від наслідків вибухів та пожеж. До найбільших страхових компаній, які розробили страхові продукти від воєнних ризиків належать наступні компанії: СГ «ТАС», а саме ТАС life, «Арсенал Страхування», «Універсальна», «Метлайф» та інші.

Наприклад, для колектива у ТАС life існують такі страхові продукти:

1. Богдана. Ліміт покриття – 200000 грн. Вартість послуги - 150 грн. в місяць. Страхові виплати при втраті життя складають 100% страхової суми; при інвалідності I, II та III групи – 100%, 80% та 60 % відповідно, а якщо отримані травми, то відповідно до таблиці виплат.

2. Нептун. Ліміт покриття – 200000 грн. Вартість послуги - 390 грн. в місяць. Страхові виплати при втраті життя складають 100% страхової суми; при інвалідності I, II та III групи – 100%, 80% та 60 % відповідно; при травмах та хірургії - відповідно до таблиці виплат; виклик швидкої допомоги – 5000 грн. за 1 виклик, але не більше двох; госпіталізація та реабілітація – 1000 грн. на

день.

3. Стугна. Ліміт покриття – 200000 грн. Вартість послуги - 260 грн. в місяць. Страхові виплати при втраті життя складають 100% страхової суми; при інвалідності I, II та III групи – 100%, 80% та 60 % відповідно; при травмах та хірургії - відповідно до таблиці виплат; госпіталізація– 1000 грн. на день.

Всі страхові договори заключаються на період від 3 місяців до 1 року.

Серйозним викликом для страховиків стало виконання взятих на себе зобов'язань за договорами добровільного медичного страхування на територіях, де ведуться воєнні дії. Проте українські страхові компанії зуміли підлаштуватись під обставини, які склались. Багато страховиків запровадили можливість надання медичних консультацій в онлайн-форматі у тих регіонах, де фізично складно дістатися лікарні. Після початку повномасштабного вторгнення НБУ надав рекомендації страховикам щодо спрощення процедури врегулювання випадків, що мають ознаки страхових, віддавати перевагу електронним документам і копіям необхідних документів, використовувати дистанційні способи урегулювання страхових випадків. На територіях, де воєнні дії не ведуться страховики можуть продовжувати свою діяльність у звичному форматі [1].

Отже, незважаючи на усі ризики та загрози для фінансової безпеки страхового ринку, українські страхові компанії навчилися вчасно реагувати на них. Важливим є і використання міжнародного досвіду управління ризиками [2]. Тому для забезпечення фінансової безпеки страхового ринку України та удосконалення діяльності страхових компаній, важливим є приведення чинного законодавства до вимог Європейського союзу, удосконалення державного страхового нагляду, запровадження ефективної державної політики у сфері страхування. Виконання запропонованих рекомендацій дозволить підвищити рівень страхової культури населення, і зокрема, забезпечення фінансової стабільності на страховому ринку держави.

Список використаних джерел:

1. Татаріна Т. В. Функціонування вітчизняного ринку перестраховування в умовах воєнного стану. *Наукові перспективи*, 2022, 12 (30). URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/3259/3274> (дата звернення: 15.02.2024).
2. Ситник Н. С., Михайлюк М. В. Загрози та ризики фінансової безпеки страхового ринку України в умовах війни. *Молодий вчений*, № 5 (117). 2023. С. 169-173.

Потапенко Богдана, освітньо-професійна програма Фінанси, банківська справа та страхування спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування, СВО «Бакалавр»

Краснікова Оксана, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

ДЕРЖАВНІ ЗАКУПІВЛІ ЗА СИСТЕМОЮ ТЕНДЕРІВ БМФ «УКРГАЗПРОМБУД»

Відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі» у ст. 2 визначено, що замовником, який здійснює закупівлі відповідно до цього Закону, є юридична особа, яка є підприємством, установою, організацією та їх об'єднання, яка забезпечує потреби держави або територіальної громади, якщо така діяльність не здійснюється на промисловій чи комерційній основі, за наявності у статутному капіталі юридичної особи державна або комунальна частка акцій (часток, паїв) перевищує 50 відсотків. Враховуючи, що філія "Будівельно-монтажна фірма "Укргазпромбуд" акціонерного товариства "Укртрансгаз" відноситься до групи компаній, 94,9 % статуту яких належить державі, то всі закупівлі та проведення робіт проводяться за допомогою тендерів.

Проведення тендерів є обов'язковою процедурою для державних органів та компаній в Україні при здійсненні публічних закупівель. Ця практика була запроваджена у 2016 р., а система ProZorro була створена для підвищення прозорості тендерного процесу та забезпечення рівних умов для учасників торгів. Це мінімізує ризик корупційного впливу на діяльність державних органів та дає можливість підприємцям укладати вигідні контракти з державними установами.

Процедура проведення тендеру складається з декількох етапів. Перший етап – відкриття тендеру. Замовник організовує закупівлю шляхом публікації публічного оголошення на електронному майданчику, авторизованому Міністерством економічного розвитку і торгівлі. Потенційні підрядники, які дізнаються про тендер, реєструються на електронному майданчику, ознайомлюються з правилами участі в торгах і починають збирати необхідні документи. Як тільки починається процес торгів, компанії, що беруть участь у тендері, знижують свої ціни заздалегідь визначеному порядку. Потім подані пропозиції оцінюються замовником і визначається переможець торгів на основі найбільшої економічної вигоди. На завершальному етапі тендерної процедури на електронному майданчику публікується повідомлення про переможця тендеру, з яким замовник має підписати договір.

Досліджуване підприємство може виступати як замовником, так і виконавцем тендеру. Нижче, у табл. 1, наведено динаміку витрат за тендерними програмами, за якими філія виступає замовником.

Тож, за поданою інформацією можна зробити висновок, що підприємство є активним учасником тендерної системи та подає різноманітні пропозиції. Серед них найбільше вирости в обсягах замовлень тендер на нафтопродукти, паливо та електроенергію – на 540,8 млн грн більше у 2023 р. порівняно з 2021 р. та фінансові та страхові послуги на 800,3 млн грн. Також є помітний приріст у витратах на тендери з закупівлі електротехнічного устаткування (на 16,4 млн

грн більше показника базового року), витрат на радіо та телекомунікацій стало більше у звітному році на 38 млн грн. Загалом за більшістю видами тендерів відбулося зростання витрат, проте за деякими з них присутнє і скорочення. За тендерами з закупівлі транспортного обладнання зменшилися витрати на 26,1 млн грн, послуги з ремонту і технічного обслуговування теж зменшилися у звітному році на 19,6 млн грн.

Таблиця 1

Динаміка тендернів БМФ «Укргазпромбуд» за 2021-2023 рр., тис. грн

Вид закупівель	2021 р.	2022 р.	2023 р.	Відхилення (+/-)
Сільськогосподарська продукція	359	1329	2737	2378
Нафтопродукти, паливо, електроенергія	162299	908856	703071	540772
Гірнична продукція, неблагородні метали	6328	4735	8620	2292
Продукти харчування	1105	2306	2705	1600
Одяг, взуття, сумки та аксесуари	12014	1487	5294	-6720
Електротехнічне устаткування, апаратура, обладнання та матеріали	2809	10343	19253	16444
Радіо-, телевізійна, комунікаційна, телекомунікаційна	7627	119	45614	37987
Медичне обладнання, фармацевтична продукція та засоби особистої гігієни	608	36	1495	887
Транспортне обладнання	54053	33052	27966	-26087
Охоронне, протипожежне, поліцейське та оборонне обладнання	601	253	3437	2836
Меблі, меблево-декоративні вироби, побутова техніка та засоби для чищення	1016	982	2977	1961
Гірничодобувне та будівельне обладнання	32590	39122	44121	11531
Пакети програмного забезпечення та інформаційні системи	2827	5976	5520	2693
Послуги зі встановлення електричного обладнання	4194	2792	4894	700
Фінансові та страхові послуги	255455	726202	1055702	800247
Послуги, пов'язані з нафтогазовою промисловістю	25309	29145	3242	-22067
Промислова техніка	89458	75698	91563	2105
Конструкції та конструкційні матеріали	51289	61479	59147	7858
Будівельні роботи та поточний ремонт	100005	99478	99279	-726
Послуги з ремонту і технічного обслуговування	54163	46012	34568	-19595

За наведеним вище рис. 1 можна відзначити, що найбільшу частку витрат на тендери займають фінансові та страхові послуги – 47,5 %. Закупівля нафтопродуктів, палива та електроенергії теж є вагомою частиною – 31,7 % від загального обсягу закупівель у 2023 р. Серед переліку найменшу частку займають тендери на медичне обладнання і фармацевтичну продукцію (0,07 % частки),

сільськогосподарська продукція (0,1 %), меблі та побутова техніка (0,1 %).

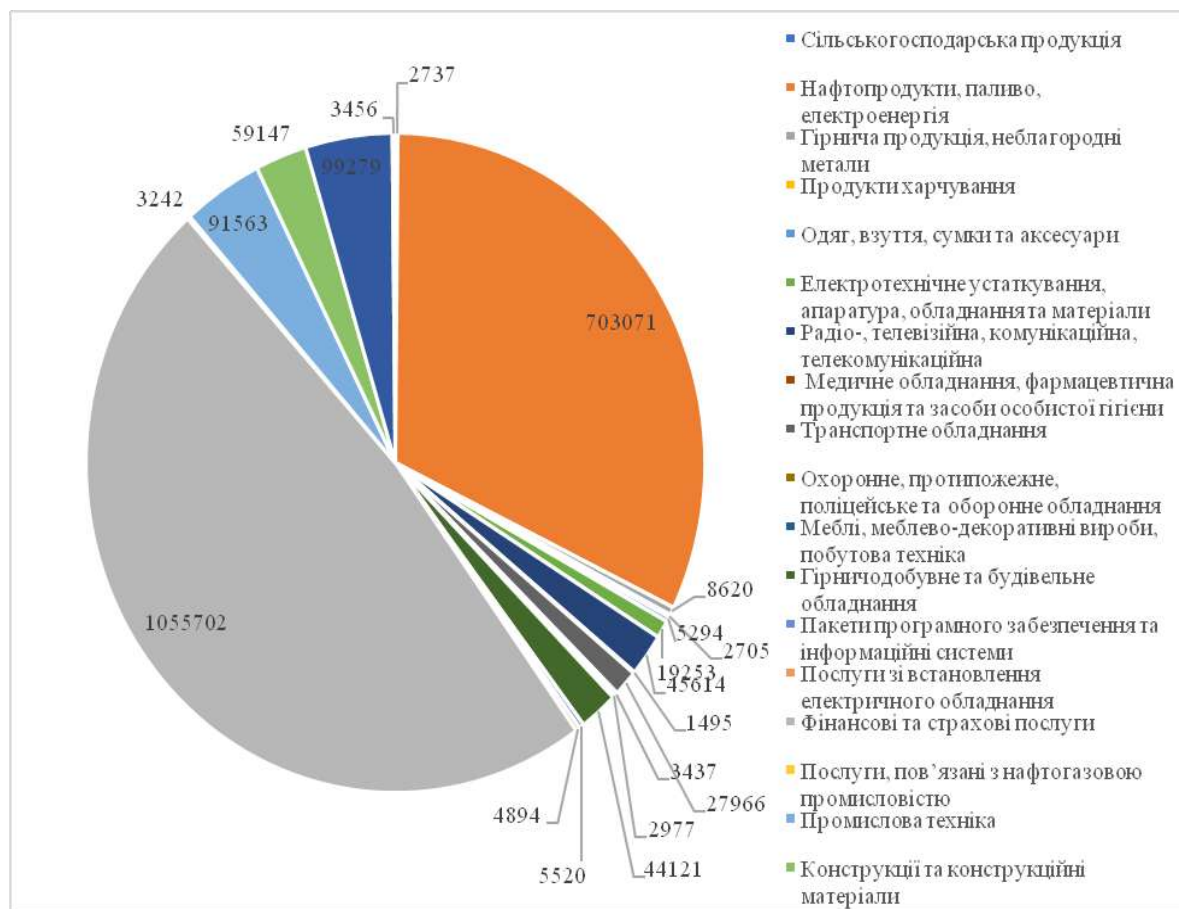

Рис. 1. Структура витрат за тендерами БМФ «УкрГазпромбуд» за 2023 р.

Отже, система публічних закупівель Prozorro – це платформа, де державні та комунальні замовники оголошують тендери на закупівлю товарів, робіт і послуг, а представники бізнесу змагаються на торгах за можливість поставити це державі. Філія БМФ «УкрГазпромбуд» є активним учасником цієї системи як замовник, так і виконавець робіт, оскільки є структурною частиною державного підприємства АТ «Укртрансгаз».

Список використаних джерел:

1. Про публічні закупівлі. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text> (дата звернення: 29.02.2024).
2. Державні публічні закупівлі. Prozorro. URL: <https://prozorro.gov.ua/uk> (дата звернення: 01.03.2024).

Слепцова Наталія, освітньо-професійна програма Фінанси банківська справа та страхування спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування, СВО «Бакалавр»

Краснікова Оксана, к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

АНАЛІЗ SWIFT ПЕРЕКАЗІВ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Система SWIFT (Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication) є міжнародною системою для здійснення фінансових транзакцій між банками та іншими фінансовими установами. Основна функція SWIFT - забезпечення безпечного та надійного обміну фінансової інформації шляхом передачі повідомлень між учасниками системи.

Міжнародні платежі SWIFT – це зручний спосіб здійснити грошовий переказ за кордон зі свого рахунку на рахунок фізичної або юридичної особи. Платежі SWIFT ідеально підходять для оплати закордонних покупок, бронювання готельних номерів, оплати навчання, відпочинку або лікування, а також для грошових переказів родичам і друзям.

Основні переваги SWIFT-платежів

1. Можливість здійснити переказ в будь яку країну світу.
2. Широкий вибір валют переказу: долари США, євро, англійські фунти стерлінгів, польські злоті, швейцарські франки.
3. Унікальна послуга «Автоконвертація» – тепер Ви можете надіслати SWIFT-платіж з доларового рахунку в будь-якій іноземній валюті.
4. Перекази доступні юридичним і фізичним особам без обмеження в сумі.
5. Надсилання переказу на адресу фізичної особи здійснюється без підтверджувальних документів у сумі, еквівалент якої не перевищує 400 000 гривень на день, з поточного рахунку/картки в іноземній валюті (за умови відсутності ознак ризиковості).
6. Здійснити переказ можна через Інтернет-банк «Приват24».
7. Низькі тарифи.

Для детальнішого аналізу тарифів АТ КБ «ПриватБанк» необхідно провести аналіз, тарифів за надсилання, а також отримання SWIFT переказів.

Таблиця 1

Тарифи за надсилання надсилання SWIFT-платежу

Тариф за послугу	Тариф рахунку
Надсилання SWIFT-платежу (за кордон) 0,5% від суми, але не менше ніж 5 грн і не більше ніж 100 USD + 12 USD у грн за курсом НБУ З 01.04.2022 скасовано комісію за SWIFT-перекази за призначеннями: Допомога армії Оплата лікування	Тариф картки «Універсальна» (у т. ч. «Універсальна Gold») - 0% – з особистих коштів; - 3% – з кредитних коштів
Надсилання SWIFT-платежу (по	Тариф картки рівня VIP

Тариф за послугу	Тариф рахунку
Україні) 0,5% від суми, але не менше ніж 5 грн і не більше ніж 100 USD + 12 USD у грн за курсом НБУ	- 0% – з особистих коштів; - 3% – з кредитних коштів

SWIFT відіграє ключову роль у світовій фінансовій системі, сприяючи ефективному функціонуванню міжнародних фінансових ринків та забезпечуючи безпеку та надійність фінансових транзакцій.

Таблиця 2

Тарифи за отримання SWIFT-платежу

Зарахування	Зняття готівки
На Картку для виплат: гривневу – не тарифікується; валютну – 1% від суми переказу.	з особистих коштів на картці «Універсальна» – 1% від суми зняття; з Картки для виплат – без комісії;
На картку «Універсальна» й поточний рахунок фізичної особи, преміальні картки: гривневі – не тарифікується; валютні – не тарифікується.	з поточного рахунку фізичної особи – національна валюта: 1% від суми зняття, міні 5 грн, іноземна валюта: 1% від суми зняття, міні екв. 1 одиниці валюти в грн за курсом НБУ;
На Інтернет-картку: гривневі – не тарифікується; валютні – 1% від суми переказу.	з кредитних коштів на картці «Універсальна» – згідно з тарифом картки.

Згідно наведених даних можна зробити висновок, що АТ КБ «ПриватБанк», надає широкий спектр послуг, щодо міжнародних переказів, а також переказів в межах країни, за використання системи SWIFT. І не зважаючи на політичне та економічне становище країни, продовжує покращувати та полегшувати можливість переказів за кордон.

Приватбанк здійснює такі SWIFT перекази в умовах воєнного стану:

1. Оплата товарів критичного імпорту, призначених для оборони країни (дрони, бронезилети тощо).

2. Операції з оплати витрат: на лікування в медичних закладах іноземної держави; на транспортування хворих; пов'язаних зі смертю громадян за кордоном (транспортні витрати та витрати на поховання).

3. Перерахування коштів за навчання на рахунки навчальних закладів іноземної держави (без обмежень за сумою).

4. Перекази за кордон із метою виплати аліментів.

Отже, SWIFT перекази є невід'ємною частиною сучасного життя, вони значно полегшують можливість переказів між країнами, а також в країні. АТ КБ «ПриватБанк» постійно вдосконалює та покращує механізми проведення платіжних операцій.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua>

Щедрик Ярослав, освітньо-професійна програма Фінанси, банківська справа та страхування спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування, СВО «Бакалавр»

Краснікова Оксана, к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВ В УМОВАХ ВІЙНИ

Вторгнення агресора на територію нашої країни та проведення бойових дій на протязі двох років завдали значного удару нашій економіці загалом, і бюджетній сфері зокрема. Урядом держави були вжиті першочергові заходи, які направлені на фінансування обороноздатності нашої країни.

Від початку повномасштабної війни країна відмовився від усіх видатків, які мали піти на капітальне будівництво чи розвиток, натомість витрати державного та місцевих бюджетів зростають під тиском військових та соціальних видатків, зростає і обсяг бюджетного дефіциту [1].

Війна стала випробуванням для органів місцевого самоврядування. Промислово розвинені громади Запорізької та Харківської областей стали дотаційними. Маріупольська та Енергодарська громади, які в довоєнні роки входили до першої десятки фінансово спроможних громад, залишаються окупованими. В умовах війни вдвічі збільшилася кількість громад із критичним рівнем фінансової стійкості. 84% громад отримують базові дотації з центрального бюджету для фінансування дефіциту та подолання наслідків збройної агресії Росії. Водночас 2023 року попри війну чимало місцевих бюджетів були профіцитними. На десять громад припадало понад 45% усіх сплачених реверсних дотацій [2].

Бюджетні установи та організації отримують фінансування з державного або місцевих бюджетів на основі затвердженого кошторису, згідно з яким визначаються обсяги та напрямки використання бюджетних коштів.

На сьогоднішній день використання бюджетних коштів бюджетними установами мають певні обмеження, які зумовлені недостатністю коштів в державі. І цей факт підштовхує на пошук нових джерел фінансування та механізмів, які б дозволяли більш ефективно використовувати наявні ресурси та контролювати їх використання.

В зв'язку з цим уряд ухвалив Постанову КМУ «Деякі питання формування та використання місцевих бюджетів у період воєнного стану». В цій постанові зазначені деякі особливості виконання та формування місцевих бюджетів, а саме:

- місцеві державні адміністрації мають право приймати рішення щодо внесення змін до місцевих бюджетів;
- можуть здійснювати передачу бюджетних коштів від одного бюджету до іншого без погодження відповідною комісією місцевої ради;
- можуть перераховувати кошти місцевого бюджету до державного для фінансування заходів, пов'язаних з відсіччю збройної агресії;
- приймають рішення (кожна із сторін) про передачу коштів між місцевими бюджетами без укладення договорів [3].

Таким чином, війна, розв'язана на теренах нашої країни показала, що місцеве самоврядування може гідно протистояти будь-яким викликам, в т.ч. і у фінансовій сфері. Саме територіальні громади формують економічний фронт країни, забезпечують захист безпеки населення, діяльність територіальної оборони, надають допомогу ВПО та ЗСУ, фінансують бюджетну сферу та комунальні підприємства.

Список використаних джерел

1. Піхоцька О.М., Ющик Ю.В. Аналіз виконання бюджетів в період воєнного стану. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Серія економічна, вип. 35/2022. 2022. С. 25-32. URL: <https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/download/659/603/> (дата звернення 11.02.2024 р.).
2. Бюджети розвитку чи війни: як змінилася фінансова спроможність громад. URL: <https://www.chesno.org/post/5880/> (дата звернення 11.02.2024 р.).
3. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану. Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 р. № 252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/252-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 11.02.2024 р.).

Яшина Каріна, освітньо-професійна програма Фінанси, банківська справа та страхування спеціальності 072 Фінанси, банківська справа та страхування, СВО «Бакалавр»

Краснікова Оксана, к.е.н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування

АНАЛІЗ КРЕДИТНИХ ОПЕРАЦІЙ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

Акціонерне товариство комерційний банк «ПриватБанк» є універсальним банком, що спеціалізується на обслуговуванні роздрібного сегменту та пропонує послуги для малих та середніх підприємств, при цьому працює з корпоративним сектором.

Основним напрямком діяльності АТ КБ «ПриватБанк» є проведення комерційних банківських операцій та обслуговування фізичних осіб в Україні.

Процес кредитування в банку полягає у послідовності кроків, які здійснюють працівники кредитного відділу з метою оцінки кредитоспроможності потенційного позичальника, проведення процедур з надання та обслуговування кредиту, а також контролю за його поверненням.

Проведемо порівняльний аналіз кредитних операцій банку за 2020-2022 роки (табл. 1).

Таблиця 1

Порівняльний аналіз кредитних операцій АТ КБ «ПриватБанк» за 2020-2022 рр., млн грн

Вид кредиту	2020	2021	2022	Абсолютне відхилення	Темп приросту
Кредити юридичним особам	5509	4091	5340	-169	-3,07%
Кредити МСП	6859	11903	21311	14452	у 3,1 р.б.
Кредитні картки	40609	45314	46593	5984	14,74%
Іпотечні кредити	9566	9858	3912	-5654	-59,11%
Споживчі кредити	3500	5343	3880	380	10,86%
Кредити на придбання авто	35	394	328	293	у 9,4 р.б.
Інші кредити	129	83	26	-103	-79,84%
Всього	66207	76986	81390	15183	22,93%

З табл. 1 можна зробити висновок, що загальний обсяг кредитних операцій АТ КБ «ПриватБанк» протягом усього досліджуваного періоду збільшився на 15183 млн грн, або на 22,93%, у тому числі:

- кредити МСП збільшились на 14452 млн. грн (у 3,1 р.);
- обсяг виданих кредитних карток збільшився на 5984 млн. грн (на 14,74%);
- обсяг виданих споживчих кредитів зріс на 380 млн. грн (10,86%);
- кредити, видані на придбання автомобіля зросли на 293 млн. грн (у 9,4р.).

Натомість обсяг кредитів, виданих юридичним особам, зменшився у 2022 році на 169 млн. грн (на 3,07%) порівняно з 2020 роком, обсяг іпотечних креди-

тів знизився на 5654 млн. грн (на 59,11%), а обсяг інших кредитів зменшився на 103 млн. грн (на 79,84%).

Таким чином, можна зробити висновок, що незважаючи на війну, споживчі кредити, кредити МСП, кредити на придбання авто, кредитні картки мають тенденцію до зростання. Але в той же час, спостерігається зменшення кредитування юридичних осіб та кредитів на придбання житла.

Список використаних джерел

1. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/> (дата звернення: 10.02.2024).
2. Хмелюк А. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Кам'янське : ДДТУ, 2022. 124 с.

Секція 3. Політологія

Алексеев Олексій, освітньо-професійна програма Політологія, спеціальності 052 Політологія, СВО «Бакалавр»

Приходько Сергій, к. політ. н., доцент, доцент кафедри гуманітарних та соціальних наук

ПОЛІТИЧНІ ПАРТІЇ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Сучасне суспільство перебуває на етапі постійної трансформації. Змінюються принципи його функціонування у різних сферах. Це проявляється у появі його принципово нових характеристик. Насамперед вони стосуються феномену інформаційного суспільства. В нинішніх умовах суттєво зростає рівень інформованості людей і опосередковано – рівень їхнього інтелектуального розвитку. Отже, з'являється цілком об'єктивна необхідність трансформації принципів функціонування різних сфер суспільної життєдіяльності. Найбільш безпосередньо ці стосується сфери політики, оскільки вона найголовнішим чином впливає на життя всього суспільства.

Якщо конкретизувати такі потреби, то більшою мірою вони стосуються принципів змін у функціонуванні провідних політичних інститутів. Насамперед це влада. Необхідно впроваджувати якісно нові механізми її реалізації. Вони пов'язані зі збільшенням обсягів залучення громадськості до політичних процесів, а саме, планування. Ухвалення і зрештою реалізації владних рішень. Здійсненню таких засадничих принципів сучасної політики сприяє втілення інструментів електронної демократії при виборах депутатів представницьких органів різних рівнів, створення он-лайн платформ, на яких влада і громадськість мають змогу постійно спілкуватися.

Досить суттєве значення для вдосконалення політичної сфери має зміна принципів функціонування політичних партій, які є головними інститутами, які забезпечують представництво різних соціальних груп у сфері політики. Головним напрямом їхньої трансформації є переведення діяльності більшою мірою в інформаційно-цифрове середовище. Традиційні масові політичні партії мають значний за чисельністю управлінський апарат, розгалужену мережу регіональних і місцевих осередків. Також під час виборчих кампаній вони розгортають чисельну структуру своїх агітаторів. Такий підхід до організації тягне за собою суттєві затрати для утримання партійної машини. Також необхідно підтримувати постійну взаємодію з виборцями, забезпечуючи у разі потреби їхню мобілізацію.

Але найголовнішою проблемою є значна громіздкість і неповороткість усієї партійної організації, недостатня мобільність і фактична нездатність оперативно реагувати на нові суспільні запити і потреби. Відповідні комунікації, які здійснюються за традиційними каналами, не надають необхідного результату. Додається також бюрократизація управлінського апарату, які стає неспроможним повноцінно взаємодіяти навіть з низовими партійними осередками.

Запровадження новітніх інформаційно-комунікаційних мереж і систем

суттєво демократизує систему державного управління, надаючи змогу для прямої комунікації між владою і суспільством. Ці зміни сприяють формуванню нової якості організації та функціонування держави як владно-управлінського інституту шляхом здійснення таких заходів: підвищення рівня мобільності влади стосовно основних суспільних інтересів; забезпечення інформаційної відкритості і безпосереднього наближення до громадян владно-управлінського процесу; мінімізація в цьому процесі можливих негативних проявів (корупція, протекціонізм, інерційність, низька операційна ефективність і продуктивність); підвищення якості надання державних послуг та кількісне розширення таких послуг.

Активне впровадження сучасних інформаційно-комунікативних технологій в політику має наслідком поступове введення мережевого принципу не лише до механізмів функціонування державної влади, а й у побудову усєї політичної системи. Окремо слід відзначити у цьому контексті трансформацію політичних партій. Зазначені процеси збіглися в часі з поступовою еволюцією самого інституту політичних партій. Зокрема, це стосується принципів діяльності, організаційної будови, засад проведення виборчих кампаній, взаємодії з електоратом. Провідними тенденціями у контексті змін функціональної сутності традиційних партій слід відзначити такі: зменшення ролі ідеології у діяльності партій; мінімізація потреби у розгалуженій партійній структурі та відповідно – масових місцевих організацій; відсутність необхідності кількісного збільшення лав партії; значне збільшення роль інформаційних технологій у діяльності політичних партій. [1, с. 168]. Внаслідок збігу зазначених тенденцій цілком об'єктивно актуалізувалася доцільність суттєвої трансформації організаційних та функціональних засад сучасних політичних партій з подальшим набуттям ознак класичної «мережовості».

Форми використання політичними партіями інтернет-ресурсів досить різноманітні. Насамперед це створення і подальше вдосконалення веб-сайтів. Вони насамперед можуть функціонувати як плюралістичні майданчики, які дають змогу опозиційним політикам висловлювати свою позицію та формувати альтернативний політичний порядок денний, а також збільшують обсяг інформації, яку можна оприлюднити для масового споживання. Крім того, вони виконують роль мобілізаційних механізмів та засобів широкої політичної участі, забезпечуючи сприятливі умови для налагодження та функціонування постійних взаємних контактів між громадянами і партіями. Іноді (а з часом дедалі частіше) партії, інтегруючись в інформаційний простір, взагалі починають трансформуватися організаційно і проводити свою політику, враховуючи особливості інформаційної мережі. Таким чином, вони, фактично перетворюються в нові мережеві партії.

Паралельно партії активно використовують соціальні мережі для просування своїх ідей, забезпечення свого позиціонування у віртуальному просторі. Присутність в соціальних мережах дає змогу суттєво розширити сферу своєї діяльності. Її важливим складником є створення мережевих платформ і форумів для проведення дискусій, обговорення різноманітних громадських проблем. В такий спосіб партія перетворюється на постійно діючу структуру, яка здатна

оперативно вивчати потреби та запити громадян, реагувати на них, обговорювати їх і одразу ж формувати свою політичну програму з подальшим впливом на державну політику.

Діяльність політичних партій у численних соціальних мережах має свої технологічні можливості та умови, яких необхідно дотримуватися для реалізації своїх політичних цілей і завдань. Насамперед має бути встановлений постійно діючий зворотний зв'язок. Він є підтвердженням «ефективної партійної роботи в соціальних мережах. Наявність зворотного зв'язку дає змогу з'ясувати рівень залучення та активності користувачів, які переглядають опубліковані матеріали. Адже можна мати величезну армію передплатників, щогодини публікувати різну інформацію, але все це не матиме жодного сенсу, якщо ці відомості проходять повз аудиторію, прихильність якої ще необхідно отримати» [2, с. 332]. Чинником, який популяризує партії серед користувачів інтернет-мереж є діяльність партійних «політиків-блогерів, які активно ведуть та розвивають свої соціальні мережі. У більшості випадків у акаунтів таких політиків кількість передплатників значно перевищує аудиторію офіційних акаунтів політичних партій. Політики-блогери ведуть щоденну публічну роботу, виставляючи як професійні, так і особисті моменти свого життя у соціальних медіа. Вони формують навколо своєї особистості велику лояльну спільноту, яка згодом трансформується у спільноту партії. Молоді люди можуть бути не ознайомлені з програмою партії, не знати інших її членів, але підтримують одну людину, за чийм життям у цифровому просторі активно стежать, і яку готові підтримати на виборах, а отже, і її партію» [2, с. 333].

В епоху інформаційного суспільства створюються принципово нові можливості для суспільних комунікацій, які здійснюються за допомогою сучасних інформаційно-комунікативних технологій. Особливо актуальним є впровадження технологічно нових комунікацій у сфері політики. Традиційні засоби масової інформації суттєво обмежені у можливостях розповсюдження інформації. Натомість Інтернет знімає будь які просторові і часові обмеження. Він надає рівні можливості для інформаційної діяльності політичних партій різної потужності. Найбільш актуальним напрямом використання інтернет-ресурсів для є робота у соціальних мережах. За їх допомогою партії можуть вільно поширювати необмежену кількість інформації на будь яку аудиторію, а головне вільно спілкуватися зі своїми потенційними виборцями. Такі контакти надають змогу чітко визначати стратегічні і тактичні напрями своєї діяльності на основі якісного моніторингу мережевої інформації.

Список використаних джерел:

1. Janda K. Comparative political parties: research and theory. Political Science: the state of the Discipline II. Washington, D.C.: American Political Science Association, 1993 P. 163–191.
2. Margetts H., John P., Escher T., Reissfelder S. Social information and political participation on the internet: an experiment. *European Political Science Review*. August 2015. P. 321–344.

Кузнецов Едуард, освітньо-професійна програма Політологія, спеціальності 052 Політологія, СВО «Бакалавр»
Приходько Сергій, к. політ. н., доцент, доцент кафедри гуманітарних та соціальних наук

МІЖНАРОДНІ ОРГАНІЗАЦІЇ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Міжнародні відносини є досить складним соціальним інститутом. Принципи його побудови дають всі підстави визначити його як системне утворення. Тобто, всі елементи, які складають його перебувають у стані постійної взаємодії. Саме наявність такої взаємодії забезпечують цілісність зазначеної системи. Масове виникнення міжнародних організацій розпочалося після Другої світової війни. Що пояснювалося прагненням націй встановити нову систему колективної безпеки, спрямовувати розвиток світової економіки і, зокрема, транснаціональних корпорацій, шукати шляхи міждержавної інтеграції. Під час закладання сучасної моделі міжнародних відносин передбачалося, що кожен з елементів має робити свій внесок у забезпечення її стабільності, міжнародного миру і безпеки. Тобто, якщо якийсь елемент випадає із цієї системи, вона припиняє працювати належним чином, втрачає свою ефективність і взагалі дієздатність. І наслідком цього є її повний колапс та дезінтеграція світового співтовариства. Якщо, таке спрямування не зупинити, наслідки, можуть бути ще більш трагічними.

Міжнародна організація – це об'єднання держав, установ, фізичних осіб, що спільно реалізують програму або мету на основі певних правил і процедур і діяльність яких виходить за національні кордони. Утворення міжнародних організацій є об'єктивним наслідком процесу розвитку світового суспільства. Серед чинників, що ведуть до їх виконання, головують: міжнародний поділ праці, міжнародна економічна інтеграція, політичні стосунки між країнами, глобалізація міжнародних відносин.

Ключову роль у сучасній системі міжнародних відносин продовжують грати незалежні національні держави. Однак сьогодні національні держави перестали бути єдиними акторами на світовій арені. В другій половині ХХ в. усе більш активна участь у системі міжнародних відносин стали приймати нові актори – міжнародні організації, форуми багатобічної дипломатії, багатонаціональні корпорації, великі міста, трансграничні регіони, індивіди. Підвищення їхньої ролі і значення в міжнародному житті особливо проявилось в останні десятиліття ХХ в. Сьогодні можна говорити про те, що на зміну моноцентристській міжнародній системі одного актора поступово приходять поліцентристська міжнародна система безлічі акторів.

Міжнародні організації (міждержавні і недержавні) потрібно зберегти як обов'язкових суб'єктів міжнародних відносин. Хоча би з тієї причини, що їм немає альтернативи як майданчиків для міждержавних переговорів, формування нових норм і принципів таких відносин. Поки у певних держав зберігатимуться експансіоністські та імперіалістичні спрямування завжди буде зберігатися загроза міжнародному миру і безпеці. Передумов для повного унеможливлення такої ситуації, на жаль, немає. Тому має бути встановлена чітка система

санкцій щодо порушників норм міжнародного права. Щодо них необхідно застосовувати жорсткі санкції, включаючи військові.

Міжнародні організації не існують у політичному вакуумі. Вони є частиною світової державно-центристської системи, і їхні інституціональні форми і діяльність відбивають національні інтереси, а також надії і страхи держав у рамках цієї системи. Історія швидкого росту міжнародних організацій після Другої світової війни демонструє те, як вони тісно зв'язані з життям сучасного індустріального суспільства й експансією європейської міжнародної системи на увесь світ.

Після закінчення «холодної війни» функції міжнародних організацій об'єктивно розширилися, потенційно підвищилася їхня здатність до врегулювання міжнародних конфліктів, рішенню глобальних проблем. Однак, як свідчить досвід активності ООН у 1990 р., ця організація не виправдала поки завищених чекань і надій, що на неї покладалися відразу після закінчення «холодної війни». Що стосується сфери міжнародної безпеки — цієї найважливішої області міждержавної взаємодії, те національний егоїзм держав як і раніше преважує над міждержавним

На жаль, зараз ми спостерігаємо порушення міжнародної стабільності. Чомусь світове співтовариство відмовилося від ідеї дотримання принципів міжнародного права, морально-етичних норм у взаємовідносинах. І фактично повернулися до принципу «балансу інтересів». Причому, кожен із найбільш впливових міжнародних акторів «зробив» свій «посильний внесок» у нинішній стан дестабілізації світового порядку. Найперше, хто несе відповідальність за такий стан речей, це міжнародні організації, на які покладалися обов'язки забезпечувати міжнародний мир і безпеку.

Отже, сучасні міжнародні організації внаслідок згаданих передумов фактично втратили не лише свою дієздатність, а й легітимність. Але це не означає, що зникла необхідність у таких організаціях. Потрібно суттєво змінити принципи їхнього функціонування. Але тут є і об'єктивні складності. Міжнародні організації не є повністю самостійними суб'єктами міжнародних відносин. Вони складаються з держав, які і наповнюють діяльність міжнародних організацій конкретним змістом. Їхня діяльність має бути радикально реформована. Зокрема, рішення Ради Безпеки ООН мають ухвалюватися більшістю голосів. Абсолютна чи проста більшість зумовлюється значущістю рішення. Але без права «вето». Необхідно також скасувати статус постійних членів Ради Безпеки. Це порушує принцип міжнародного права щодо суверенної рівності держав. Якщо рішення ухвалюється більшістю, воно має виконуватися неодмінно.

На початку XXI ст. світ постає єдиним соціально-економічним організмом, функціонування якого вимагає узгоджених дій урядів, представників громадськості, бізнесових кіл різних країн. Часи, коли стосунки між державами вирішувалися силовими методами, поступово відходять у минуле. Порозуміння через домовленість, пошук взаємовигідних варіантів розв'язання проблем — цивілізовані методи міждержавного спілкування. Для координації діяльності світового співтовариства, вирішення суперечок, боротьби з глобальними і регіональними проблемами створено низку міжнародних організацій.

Структурно міжнародні організації, як правило, складаються з таких елементів: представницько-дорадчого (вищого), виконавчого та адміністративного органів, комітетів і комісій з певних питань. Представницько-дорадчі (вищі) органи міжнародних організацій зазвичай складаються із представників усіх держав-членів організації і працюють у сесійному режимі. В ООН таким органом є Генеральна Асамблея, до складу якої входять усі 193 держави-члени ООН. Представницько-дорадчі органи правомочні розглядати практично всі питання, що належать до компетенції міжнародної організації (прийняття нових членів, вибори і призначення вищих посадових осіб, вибори до органів, ухвалення бюджету та ін.). При голосуванні в Генеральній Асамблеї ООН, як і в багатьох інших аналогічних органах міжнародних організацій, діє таке правило: одна держава – один голос [1, с. 138-139].

В універсальних міжнародних організаціях виконавчі органи – це структурні елементи обмеженого складу. Виконавчий орган обирається, як правило, представницько-дорадчим органом міжнародної організації за двома критеріями: справедливого географічного розподілу місць у ньому між державами-членами організації й особливих інтересів держав-членів.

Відповідно до критерію справедливого розподілу місць у виконавчому органі універсальної організації земля куля поділяється на певні географічні регіони. Залежно від кількості держав у регіоні від нього обирається у виконавчий орган певна кількість членів. Географічний регіон у порядку черговості визначає держави для обрання у виконавчий орган міжнародної організації. Поступово всі держави регіону отримують можливість бути обраними до складу такого органу [1, с. 165].

Акти (рішення) міжнародних організацій приймаються, як правило, у формі резолюцій, що мають рекомендаційний характер. В той же час необхідною рисою джерела міжнародного права є обов'язковість, тобто формулювання правила поведінки суб'єктів права, за невиконання якого до відповідного суб'єкта можуть бути застосовані міри міжнародно-правової відповідальності. Незважаючи на це, все більше дослідників визнають, що за певних умов рішення міжнародних організацій стають джерелами міжнародного права, чи хоча б джерелами права міжнародних організацій.

Список використаних джерел:

1. Міжнародні відносини та зовнішня політика України : підручник. Ю. В. Пунда, І. П. Козинець, В. С. Клименко. Київ : НУОУ ім. Івана Черняхівського, 2020. 328 с.

Оби́фіст Володимир, освітньо-професійна програма Політологія, спеціальності 052 Політологія, СВО «Бакалавр»

Приходько Сергій, к. політ. н., доцент, доцент кафедри гуманітарних та соціальних наук

ПОЛІТИЧНИЙ ЛІДЕР У ДЕМОКРАТИЧНІЙ СИСТЕМІ.

Загальноновизнаним є факт, що найбільш провідним напрямом дослідження політичної науки є виявлення об'єктивних принципів і закономірностей, на яких базується функціонування політичної сфери. Але такий підхід не відображає у повній мірі сутності політики. Її реалізують конкретні люди, з усім набором своїх властивостей, які мають суто суб'єктивні походження. Напрями політики також формуються і моделюються конкретними особистостями. Тому слід констатувати, що політика має також і значний персоніфікований вимір. Інколи виключно особисті риси конкретних політиків безпосередньо зумовлювали перебіг політичних процесів.

На різних історичних етапах була затребуваність на різні типи лідерів та стилів лідерства. Зрозуміло тривалий час головний попит був на авторитарний стиль. Суспільство у своїй більшості розуміло тільки таке розуміння лідерства. Слабких очільників просто зносили, якщо вони були нездатні підпорядковувати народ своїй волі. Але з часом інтелектуальний рівень суспільства підвищувався. Тому і вимоги до лідерів змінювалися. Також ускладнювався процес управління суспільними справами. Тож лідерські функції набували принципово іншого змісту. До певних вольових властивостей додавалася необхідність відповідної професійної підготовки. Цілий ряд промислових революцій у різних країнах світу значною мірою актуалізував таку потребу.

Загальна демократизація життя західноєвропейського суспільства, починаючи з другої половини ХІХ століття, поставив перед лідерами вже інші вимоги і запити з боку суспільства. Насамперед існувало певна кількість претендентів на лідерські статус та посади. Тому треба було вигравати конкурентну боротьбу. А для цього необхідно було спілкуватися з виборцями, переконувати їх у своїй винятковості. Тобто, в нових умовах на чільне місце виходять комунікабельні здібності потенційних лідерів.

Отже протягом усієї історії людства самою політичною практикою були визначені вимоги, які є актуальними для лідерів вже в умовах сьогодення. Сучасне суспільство істотно відрізняється від того, яке було ще кілька десятиріч років тому. Воно набуло статусу інформаційного. А опосередковано підвищився його інтелектуальний рівень. Тому взаємодія суспільство з лідерами отримало ознаки паритетності. Сучасна влада має здійснюватися лише на основі рівноправної взаємодії її безпосередніх носіїв з народом. Необхідно забезпечити постійно діючий зворотний зв'язок між ухваленими владними рішеннями та їх відповідною оцінкою з боку суспільства. Тобто, воно має бути повноцінним співучасником полікотворчих процесів.

Політичні процеси у сучасному світі в основному мають інституціолізований характер. Тобто відбуваються на певних організаційних засадах. Роль персональних властивостей суб'єктів політики загалом нівелюється і не має

вирішального значення. Щоправда, при цьому слід зазначити, що такий підхід є певною мірою теоретичним, схематичним і не завжди відповідає політичній практиці. В системі політичних організацій працюють конкретні люди. Тому ґрунтовний аналіз політичних процесів у різних країнах у певні історичні періоди дозволяє зробити висновок, що важливою передумовою належного функціонування владних інститутів та ефективної реалізації владних повноважень є політичне лідерство. Потреба у ньому значно актуалізується насамперед в умовах системних суспільних трансформацій. Саме тоді суспільству необхідне якісне виконання організаційних, регулятивних, захисних функцій. Якість їх виконання зумовлюється в тому числі й особистісними властивостями політиків. Особистісний вимір політики залишається невід'ємним аспектом при аналізі діяльності всієї системи влади. Визначаючи місце лідера в ній, слід зазначити, що справжній лідер здатний відчувати простір для маневру і навіть можливості для творчості в контексті, який виявився перешкодою для інших, хоча вони знаходились в аналогічній ситуації. Лідер здатний створювати власне оточення, перетворюючи ситуацію, що виникла як перешкода, на ситуацію, що дає йому можливість творити й оновлювати дійсність.

Хоча лідерство насамперед характеризує особистісні аспекти політики, виступає важливою характеристикою прояву ролі особистості у політиці, воно стосується також здійснення функцій владного впливу. В сучасних умовах будь-який лідер працює в межах певної організації. Це може бути орган державної влади, місцевого самоврядування, політична партія (навіть опозиційна), громадське об'єднання тощо. Тобто, лідерство завжди, крім особистісного виміру, буде мати й організаційний. Відповідний підхід до аналізу цього інституту розробив Макс Вебер. Цей підхід був розроблений на основі його теорії раціональної бюрократії. У цьому контексті варто виділити легально-раціональний тип політичного лідера (за класифікацією Вебера), який існує виключно у системі державних установ і повноважень. Цей тип повністю відповідає сучасним реаліям, коли політика і, зокрема, здійснення влади є результатом колективних зусиль. Отже, політичне лідерство проявляється у повному обсязі саме як невід'ємна складова владного механізму.

Природа політичного лідерства розкривається через його *структуру*, в якій «досить рельєфно вирізняються два рівні»: *макрорівень*, що визначається системними властивостями соціуму, де відбувається життєдіяльність політика; *мікрорівень* – сфера свідомої діяльності політика, яку можна ототожнити з його особистістю й індивідуальністю. Макрорівень включає політичну систему суспільства, особливості його національно-історичного і культурного розвитку, соціальні характеристики суспільства (його інтереси, потреби), організаційні й інформаційні можливості лідера. Мікрорівень поєднує особистісні властивості (морально-вольові якості, інтелектуально-пізнавальні здібності), наявність «покликання до політичної діяльності» (мотивація, відповідна самооцінка), стиль керівництва, професійні навички, політичний імідж, особливості його публічної діяльності [1, с. 87-88]. Тобто, політичне лідерство здійснюється на основі не лише особистісних рис індивіда, а насамперед конкретного середовища.

В сучасних умовах політичне лідерство має тенденцію до зростання ре-

сурсної залежності. Серед основних ресурсів доцільно відзначити такі:

1) особистісні – особистий потенціал, рівень відомості, популярності, рейтинг впливовості, (він може бути поточним і мобілізованим для досягнення певної мети);

2) фінансові – грошова сума, яку має і може витратити на підтримку лідерських позицій і популярності;

3) інформаційні ресурси – можливість і здатність використовувати засоби масової інформації для досягнення певних політичних цілей;

4) адміністративні – здатність використовувати офіційні владні механізми;

5) ресурси зовнішньої підтримки – можливості використовувати механізми зовнішньої, (не з даного середовища), підтримки, (зокрема, з інших країн).

Для ґрунтовного з'ясування механізмів функціонування політичного лідера як важливого суб'єкта політичних процесів варто здійснити його класифікацією. Політичною наукою і практикою розроблена велика кількість критеріїв щодо цього. Досить поширеним серед них є підхід, що враховує характер особистості лідера, властивості його послідовників, взаємодію лідера зі своїми послідовниками, ситуації, в яких лідер себе проявляє. Отже, виділяють такі типи лідерів: лідер-прапорносець характеризується власним баченням розвитку дійсності, йому притаманне прагнення перетворювати існуючий суспільний лад, визначати характер і напрямок подій; для розуміння цієї форми лідерства потрібно знати особисті якості людини, що очолює своїх прихильників; лідер-служитель завжди висловлює інтереси і бажання свого оточення; він діє від імені своїх прихильників і керується тим, що очікують від нього, у що вірять підлеглі; лідер-торговець прагне переконати своїх послідовників у привабливості своєї особистості та ідей, таким чином, він залучає їх для реалізації своїх планів; лідер-пожежник характеризується реакцією на виклики часу, потреби суспільства, події, породжені життям [2, с. 134-135]. Звичайно, у практичному житті названі "чисті" типи зустрічаються досить рідко. Навпаки часто існують комбінації названих різновидів. Оскільки політична практика постійно створює умови для виникнення нових типів політичних лідерів.

Список використаних джерел:

1. Політичне лідерство : навч. посіб. / за заг. ред. .В. А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2013. 300 с.
2. Hermann, M.G. Leaders' Foreign Policy Orientations and the Quality of Foreign Policy Decisions. In S. Walker (ed.). Role Theory and Foreign Policy Analysis. Durham : Duke University Press, 1987. pp. 123–40.

Омельченко Анастасія, освітньо-професійна програма Політологія, спеціальності 052 Політологія, СВО «Бакалавр»
Приходько Сергій, к. політ. н., доцент, доцент кафедри гуманітарних та соціальних наук

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНОГО ЕТАПУ РОЗВИТКУ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ УКРАЇНИ

Формування партійної системи України розпочалося одночасно з проголошенням її незалежності та процесами демократичної трансформації. Певний час українські політичні партії залишалися такими собі «клубами за інтересами», які об'єднували незначну кількість людей на основі певних ідеологічних уподобань. Їх спільними рисами на межі 1980-1990 рр. були загальнодемократичні принципи організації політичної системи, антикомунізм і певний рівень оцінки ролі національного фактору у житті суспільства. Але навіть значний час після проголошення незалежності українські політичні партії не стали повноцінними політичними інститутами, які забезпечують представництво інтересів різних соціальних груп. Їхній вплив на політику мав більшою мірою опосередкований характер. Крім того, не існувало окремого законодавчого акту, який би регулював діяльність політичних партій.

Суттєвого імпульсу процес подальшої розбудови політичних партій в Україні набув після кількох знакових подій у її політичному житті. Це – ухвалення у 1997 році нового закону «Про вибори народних депутатів», за яким вибори мали відбуватися на основі змішаної мажоритарно-пропорційної системи. А у березні 1998 року були проведені вибори на базі згаданого закону. За результатами парламентських виборів до складу Верховної Ради увійшли представники восьми партій і партійних блоків. Вони сформували відповідні парламентські фракції. Отже, український парламент нарешті набув чітких партійних обрисів. Оскільки Верховна Рада мала, хоч і досить опосередкований, вплив на формування уряду та окремі контрольні механізми, то політичні партії набули певної політичної суб'єктності. У 2001 році було ухвалено окремий закон «Про політичні партії». В ньому достатньо ґрунтовно були розроблені принципи та механізми організаційної побудови цього важливого політичного інституту.

У подальшій політичній історії України партії суттєво посилювали свою політичну присутність та політичний вплив. Неодноразово змінювалося виборче законодавство, за яким змінювалася і роль партій у політичній системі нашої країни. Так, внаслідок бурхливих подій, пов'язаних із президентськими виборами 2004 року набула досить радикальних трансформацій Конституція України та форма правління. Була проголошена парламентсько-президентська модель. Вона передбачає формування уряду на основі партійного розкладу у законодавчому органі. Тобто, кандидатуру прем'єр-міністра пропонує коаліція партій, яка складає парламентську більшість. А, враховуючи, що за новим законодавством Верховна Рада мала обиратися за чисто пропорційною системою, політичні партії стали досить впливовим політичним актором. Тобто, саме партійне представництво безпосередньо визначало майбутній склад уряду.

Реалії сучасного інформаційного суспільства, звичайно, накладають пев-

ний відбиток на функціонування політичних партій. Для них тепер більш важливими стали маркетингові форми роботи, постійна присутність в інформаційному середовищі, постійні комунікації з виборцями. Тут, звичайно, потрібно провести певні паралелі зі зразками діяльності партій насамперед в Західній Європі. Але, якщо там вони мають свій традиційний електорат, стабільні механізми взаємодії з виборцями. Партії в країнах розвинутої демократії досить органічно «увійшли» в систему використання сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій. Українські партії навіть у контексті їх використання залишаються такими собі «електоральними машинами», зорієнтованими лише на проведення виборів. Постійні комунікації з громадськістю у міжвиборчий період фактично відсутні.

Особливо рельєфно ці процеси простежуються на рівні місцевого самоврядування. Там традиційні вітчизняні партії, які пройшли більш менш три-чотири десятиліття історії свого існування втрачають свою популярність серед виборців. Вони так і не змогли вибудувати чітку систему місцевих організацій, а також сформуванню програму регіональної політики. Така тенденція простежується починаючи з місцевих виборів 2010 року. Тобто, за аналогією з Європою, фактично виник попит на принципово нові суб'єкти виборчого процесу, які зможуть зорієнтувати свою увагу виключно на проблемах регіонів та територіальних громад. Цю тенденцію чітко «вловили» представники регіональних еліт. І почали розкручувати ідею регіональних партій. Щоправда, у своєрідному тлумаченні.

В Україні регіональні партії почали виникати фактично одночасно з виникненням загальнонаціональних партій. Але вони не претендували на регіональне представництво і на «просування» регіональних інтересів. Як стверджує М. Кармазіна, «формування та функціонування регіональних політичних сил розпочалося уже з початку 1990-х років і триває й в умовах сьогодення, оскільки регіональна політична партія відповідала й відповідає тим чи іншим політико-економічним інтересам регіональних еліт та є інструментом розв'язання ними різноманітних завдань у специфічних умовах регіональних політичних режимів (сформованих чи тих, які формуються під дією не тільки внутрішніх, але й зовнішніх чинників), так і у взаємодії з центральною державною владою» [2, с. 84]. Такі партії просто існували лише в окремих регіонах, і мали відверто проросійське і прокомуністичне спрямування, а також були загалом антиукраїнським проектом. Їхнє існування не в останню чергу було зумовлене відсутністю чіткої нормативної бази щодо регулювання діяльності партій. Загалом же великого впливу на виборців вони не мали, незважаючи на гучні гасла. Їхні досягнення обмежувалися проведенням у Верховну Раду 1-2 депутатів у згаданих регіонах.

В Україні законодавством не передбачено створення суто регіональних партій. Не можна дати однозначну відповідь, чи це узгоджується з політикою децентралізації і забезпечує права регіонів на свою суб'єктність. Багато раз ми були свідками, коли регіони, користуючись слабким контролем центру, ставали на позиції відвертого сепаратизму. Але все ж таки практика регіоналізації політичного простору підтверджує демократичну регіональну політику держа-

ви. Свідченням такої необхідності є висновки Венеціанської комісії стосовно можливостей створювати регіональних партій. На думку її експертів, громадяни мають право об'єднуватися в групи, обмежуючи сферу своєї діяльності до регіонального або місцевого рівнів та до місцевих і регіональних виборів [1]. Йдеться про необхідність встановлення чіткого правового механізму регулювання їхньої діяльності та узгодження їхніх відносин з центром. До речі, у багатьох країнах Європейського Союзу законодавством розмежовані партії двох зазначених видів. Кожному чітко визначені вимоги щодо організаційної структури та основних компетенцій і повноважень.

В Україні є потреба у запровадженні інституту регіональних партій, зважаючи на ідейно-політичну гетерогенність її території. Хоча, зрозуміло, це не є питання нинішнього політичного порядку денного. Але на теоретичному рівні воно потребує подальшої розробки. Українські регіональні політичні партії, незважаючи на всі проблеми свого функціонування загалом створюють умови для відносної публічності та відкритості регіональної політики. Навіть у нинішніх умовах цілком реально здійснювати взаємодію між центром і регіонами у режимі постійно діючого діалогу, оскільки конфліктність не представляє інтерес для жодного політичного актора

Регіональні партії вже тривалий час існують у політичному просторі України. Але вони ще не склались як інституціалізовані легальні механізми представництва інтересів регіонів країни. Вони існують більше у вигляді неформальних регіональних груп впливу. Їхня діяльність більшою мірою пов'язана з реалізацією інтересів окремих регіональних бізнесових груп. А це не дає змоги забезпечити публічність, прозорість та вільну конкурентність у політичному житті регіонів. Але, виходячи з чинної ситуації, такі реалії необхідно враховувати, не ігноруючи присутність. Цих регіональних груп. Держава має реалізовувати заходи для спонукання їх до відкритості діяльності, максимальної комунікації з владою і громадськістю, чіткого визначення правил проведення виборчої кампанії на місцевих виборах. Функціонування регіональних партій має здійснюватися в інтересах мешканців регіонів.

Список використаних джерел:

1. Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська комісія). Доповідь про пропорційні виборчі системи: розподіл мандатів усередині партійних списків (відкриті/закриті списки). URL: <http://www.ucipr.org.ua/publicdocs/Venice.pdf>
2. Кармазіна М. Політичні партії в Україні. 2014–2017 рр. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України. 2018. 168 с.

*Плахота Дмитро, освітньо-професійна програма Політологія, спеціальності 052 Політологія, СВО «Бакалавр»
Приходько Сергій, к. політ. н., доцент, доцент кафедри гуманітарних та соціальних наук*

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ СУЧАСНОСТІ: ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Мета і спрямованість: громадські організації спрямовані на розв'язання конкретних проблем або покращення ситуації в певній сфері суспільства.

Метою їх діяльності може бути підтримка вразливих груп, захист прав людини, екологічні ініціативи та інші суспільно важливі завдання.

Форма роботи громадських організацій являється співпрацею з компаніями та акціями в додаток волонтерство та інші чинники які допомагають суспільству та громадам .

Громадські організації часто запускають кампанії та акції для привертання уваги до конкретних проблем або важливих питань. Це може включати підписування петицій, масові заходи протесту, онлайн-кампанії та інші способи мобілізації громадської підтримки. ГО можуть займатися лобіюванням, тобто активним впливом на ухвалення законодавства чи прийняття конкретних рішень.

Адвокація включає в себе захист прав громадян, публічний тиск на владу та участь у консультаціях із зацікавленими сторонами. Громадські організації часто залучають волонтерів для виконання конкретних завдань або для участі у проектах.

Волонтери можуть допомагати в проведенні заходів, робити соціальну роботу або надавати підтримку конкретним групам.

ГО проводять освітні та інформаційні кампанії для підвищення обізнаності громадян щодо конкретних питань.

Це може включати лекції, семінари, вебінари, створення інформаційних матеріалів та засобів масової інформації. ГО можуть об'єднуватися в мережі та партнерства для спільного вирішення проблем або реалізації проектів.

Співпраця з іншими громадськими організаціями, бізнесом чи урядовими установами може підсилити вплив та результативність діяльності. Громадські організації шукають фінансову підтримку для реалізації своїх проектів.

Це може бути забезпечено через гранти, благодійні внески, пожертвування та інші джерела фінансування.

Структура управління громадських організацій (ГО) може варіюватися в залежності від розміру організації, її мети, видів діяльності та юридичної форми. Однак існують загальні елементи, які часто зустрічаються в сучасних ГО:

Загальна Асамблея (Конференція, Збори):

Найвищий орган управління, в якому беруть участь всі члени організації.

Може проводитися регулярно (наприклад, щорічно) для обговорення стратегічних питань, прийняття рішень та вибору керівництва.

Правління (Рада, Борд):

Група осіб, обрана або призначена членами асамблеї для керівництва організацією та виконання стратегії.

Члени правління можуть мати різні відповідальності, включаючи фінанси, програми, маркетинг та інше.

Виконавчий Директор (Голова, Президент):

Особа, яка відповідає за загальне керівництво організацією.

Зазвичай обирається або призначається правлінням і відповідає за реалізацію стратегії та денного керівництва.

Відділи та Комітети:

ГО можуть мати окремі відділи або комітети, що відповідають за конкретні аспекти діяльності, такі як фінанси, фондраїзинг, громадські відносини чи програми.

Вони допомагають узгоджувати та виконувати завдання організації в межах її стратегії.

Секретаріат або Офіс:

Офісна структура, яка забезпечує адміністративну та організаційну підтримку.

Може включати менеджерів, асистентів, фахівців з ресурсів людських, фінансових та інших питань.

Координатори та Місцеві Представництва:

Зокрема для глобальних або національних організацій, які мають регіональні або місцеві відділи, можуть існувати координатори або представництва, що відповідають за роботу на місцях.

Групи експертів та Волонтерські Команди:

Групи або команди, які можуть бути створені для розробки та реалізації конкретних проектів чи ініціатив.

Громадські організації можуть отримувати фінансову підтримку від різних джерел, таких як гранти, благодійні внески, пожертвування чи спонсорська допомога.

Фінансування дозволяє їм здійснювати проекти та забезпечувати сталість своєї діяльності.

Громадські організації виконують важливу роль у формуванні громадянського суспільства та контролю за владою.

Вони сприяють розвитку демократії, висловлюють інтереси громадян і можуть впливати на прийняття суспільних рішень.

Виклики та перспективи;

Громадські організації можуть стикатися з викликами, такими як бюрократія, фінансові обмеження та недостаток громадської підтримки.

Проте вони залишаються ключовим інструментом для вирішення проблем сучасного суспільства та формування позитивних змін.

Громадські організації (ГО) в сучасному світі відіграють ключову роль у формуванні громадянського суспільства та вирішенні найважливіших суспільних проблем. Структуровані та вишколені відповідно до своєї мети, ГО використовують різноманітні форми роботи, такі як кампанії, адвокація, волонтерство

та партнерства, щоб досягти своїх цілей.

Загальна асамблея, правління та виконавчий директор формують основний каркас управління громадською організацією, забезпечуючи взаємодію та спрямованість на досягнення стратегічних завдань. Офісна структура, комітети та представництва на місцях допомагають координувати та оптимізувати діяльність, забезпечуючи ефективну роботу на різних рівнях.

Зростаючий вплив громадських організацій в сучасному суспільстві вказує на необхідність та актуальність їхньої діяльності. Вони виступають як катализатори позитивних змін, стимулюючи громадянську активність, захищаючи права та сприяючи сталим розвитком суспільства. Успіх громадських організацій полягає в їхній здатності мобілізувати ресурси, будувати стратегічні партнерства та впливати на формування політики на різних рівнях.

Основними викликами для ГО залишаються забезпечення сталості фінансування, уникнення бюрократії та збільшення громадської підтримки. Проте, завдяки своїй гнучкості, відкритості для інновацій та високій відповідальності перед громадськістю, громадські організації продовжують виконувати важливу роль у формуванні позитивних тенденцій у сучасному суспільстві.

Список використаних джерел:

1. Громадський простір. URL: <https://www.prostir.ua/?blogs=hromadski-orhanizatsiji-yak-tse-pratsyuje-chomu-ya-obrav-ho-tsentr-rozvytku-mista>
2. Поняття, види громадських організацій. URL: https://studies.in.ua/part_sistem/1844-ponyattya-vidi-gromadskoyi-organizatsiyi.html
3. Громадські організації. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/78394722.pdf>
4. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_33565

ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛЕГІТИМНОСТІ В УМОВАХ СУЧАС- НОЇ ПОЛІТИКИ

Легітимність влади є одним із важливих факторів, який забезпечує належний рівень її функціонування. Легітимність означає позитивне сприймання суспільством чинної влади як правильної, необхідної і доцільної. Для влади недостатньо бути законною з формально-правової точки зору та відповідності чинному законодавству. Влада також має бути законною в очах підлеглого суспільства. Тобто, головною смислоутворюючою характеристикою легітимності є довіра та позитивна оцінка з боку громадськості. Зрозуміло, що процес її досягнення не є одномоментним актом. Це забезпечується протягом певного тривалого процесу.

В різні історичні періоди влада досягала легітимності за допомогою різних механізмів. За часів переважного існування монархій це було ідеологічне обґрунтування. Тобто, монарх характеризувався виключним носієм влади «вищим походженням». Ніхто не міг навіть сумніватися у законності його статусу. Пізніше, у період перших буржуазних революцій, легітимність влади ґрунтувалася на так званому «праві сильного». Якщо завоював владу (в різний спосіб), тому маєш на це право. Тобто, легітимність спиралася на реальну здатність реалізувати владу вже в умовах більш складного суспільства. На межі ХІХ-ХХ століть владу по окремих країнах почали формувати шляхом виборів. А для цього треба було переконати виборців проголосувати відповідним чином. До того ж кандидатів на владні посади було декілька. Саме з цього часу легітимність мала забезпечуватися у процесі постійної взаємодії політиків із суспільством. А це вже досить складний механізм.

Отже, легітимація влади набувалася в результаті суспільної підтримки. Спочатку для цього було достатньо результатів виборів. Але з подальшим ускладненням та диференціацією структури суспільства процес досягнення легітимності також набув більш складних форм. Вибори – це лише спосіб призначення на посаду. А не апіорне виправдання будь яких подальших дій влади. Необхідно повсякчасно доводити своє право на владу, пояснювати і аргументувати правильність, доцільність, а тому і безальтернативність своїх рішень і дій при здійсненні владних повноважень. Найскладніше це робити в періоди масштабних суспільних трансформацій, коли політичне реформування поєднується з економічним. Наслідками цього може бути падіння рівня життя. А це, звичайно, негативно сприймається суспільством. При цьому рівень довіри до влади суттєво падає. Тому їй важливо забезпечити певний запас міцності у процесі здійснення непопулярних заходів. Тут треба доводити їхню необхідність та доцільність. Інакше владу можуть чекати негативні наслідки у формі фактичної делегітимації.

Отже, вибори в нинішньому вигляді об'єктивно не спроможні відобразити

весь спектр думок, поглядів, ідей, які існують у сучасному суспільстві. Ще одним характерним проявом анахронічності системи представницької демократії є відсутність дієвих механізмів зворотного зв'язку між прийнятими владними рішеннями і рівнем їх сприймання з боку суспільства. (Тобто, доцільно взагалі ставити питання про легітимність влади як такої в її сучасному форматі). Наслідком є відчуження громадськості від влади та прагнення людей мати якомога більший вплив на політичні процеси насамперед у міжвиборчий період. І, по-третє, без дієвого громадського контролю за владою вибори перетворюються на імітацію народовладдя і навіть ведуть до його заперечення.

В сучасних умовах принципи забезпечення легітимності не можуть залишатися в руслі її традиційного тлумачення, коли її єдиним носієм виступає влада. Класична – державна – модель легітимності є застарілою для сучасності. Як уже зазначалось, громадськість не може за залишатися простим споживачем політики. Навпаки, має вступати повноцінним її співучасником. Тобто, легітимація може бути здійснена лише внаслідок поєднання зусиль усіх суб'єктів політики.

Специфіка сучасного суспільства, зокрема, інформаційно-телекомунікаційні технології, дозволяє забезпечити легітимність на якісно іншому, надійнішому, рівні. Для цього мають бути поєднані можливості представницької і прямої демократії, тобто, професійне виконання владних функцій і безпосередня участь громадян у політичному житті. Оптимальні умови для цього створює система електронної демократії. Аналізуючи її сутність, одразу ж слід розмежувати поняття «електронний уряд» та «електронна демократія». Електронний уряд визначається як «електронна інфраструктура державного і муніципального управління, що включає спеціалізовану комплексну систему взаємодії структур виконавчої влади, громадян, організацій громадянського суспільства і бізнес-структур за допомогою Інтернету» [1, с. 22]. Для повноцінного функціонування такої системи правління потрібні певні технічні умови, а саме «наявність спеціальних інструментів і можливостей для залучення громадян до обговорення і ухвалення рішень, інструментів он-лайнних консультацій з населенням, дискусійних форумів з питань політики і дій органу влади, он-лайнних опитувань, можливостей отримати відповідь на запити електронною поштою» [1, с. 24].

Варто наголосити, що діяльність владної системи в такому форматі пов'язана передусім з наданням населенню певних адміністративних послуг. А систему електронної демократії слід розглядати ширше. Вона має включати широкий комплекс політичних відносин, зокрема, повноцінну участь громадян у політичних процесах. Тому зазначені принципи функціонування електронного уряду потрібно розглядати частиною цілісної системи електронної демократії. Про вагомість електронної політичної участі як системоутворюючої складової електронної демократії зазначається у щорічних Оглядах ООН з електронного урядування. Вона характеризується як процес «залучення громадян за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій до участі в політиці і прийнятті рішень для того, щоб зробити державне управління спільним і дорадчим, а також для досягнення загальнозначущих цілей» [2]. Рівень

такого залучення громадян, на думку авторів Огляду, визначає соціальну спрямованість електронного урядування, підвищує «ефективність функціональних здібностей держави» і зрештою створює «спільне публічне управління» [2]. Тобто, саме електронна участь робить «електронну демократію» дійсною демократією. Інакше все перетвориться на просте надання окремих послуг і консультацій тільки в електронному режимі.

Для того, щоб електронна демократія була дійсно дієвою формою народо-владдя, доцільно не відмовлятися повністю від механізмів представницької демократії, а поєднати її окремі засади з принципами прямої демократії вже з урахуванням телекомунікаційних технологій. Тобто, представницькі виборні органи влади зберігаються, але з наданням громадськості реального права контролювати їх дії не ситуативно, а в постійно діючому режимі. Така модель передбачає участь громадян у вирішенні питань громадського життя через різні форми електронного волевиявлення. Її перевагою є забезпечення громадянам можливості прямої участі в обговоренні та вирішенні різних проблем, не залишаючи свого помешкання. Це дозволяє повніше забезпечити основоположний принцип демократії – провідним джерелом і носієм влади є народ. Шляхом голосування через Інтернет можна брати участь в обговоренні численних суспільних проблем. Головне питання полягає в адекватному підбитті підсумків такого опитування. Необхідно розробити механізми підрахунку його результатів, щоб вони обов'язково були враховані при прийнятті відповідних рішень.

Як уже зазначалося, оптимальна форма народо-владдя має зберігати представницькі виборні органи влади. Але принципи взаємодії виборців з обраними посадовцями мають бути змінені. Через певний проміжок часу після виборів, коли депутати мають змогу проявити себе, громадянам надається право висловити їм довіру в on-line режимі. Це доцільно робити за аналогією голосування в соціальних мережах. Але цим взаємодія не обмежується. Важливо забезпечити постійне спілкування. Відкликання виборцями обраних представників також можливо здійснювати в такий же спосіб.

Все це має сприяти створенню більш потужних засад легітимності влади, саме на основі забезпечення широкої суспільної присутності в політиці. При цьому потрібно неухильно дотримуватися принципу, щоб громадське волевиявлення з приводу різних проблем реально враховувалося при прийнятті владних рішень, а не було черговою імітацією політичної активності.

Список використаних джерел:

1. Електронна демократія : навч. посіб. Київ : НАДУ, 2015. 66 с.
2. United Nations E-Government Survey 2014. E-Government for the Future We Want. URL: https://publicadministration.un.org/egovkb/Portals/egovkb/Documents/un/2014-Survey/E-Gov_Complete_Survey-2014.pdf

Секція 4. Германські мови та літератури (переклад включно) – перша англійська

Бойко Ярослав, освітньо-професійна програма Германські мови та літератури (переклад включно) – перша англійська, спеціальності 035 Філологія, СВО «Бакалавр»

Науковий керівник – Купар Майя, старший викладач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін

УКРАЇНСЬКО-АНГЛІЙСЬКИЙ ПЕРЕКЛАД ДІЛОВОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ВИРІШЕННЯ

Переклад ділової документації з однієї мови на іншу завжди викликає певні виклики та складнощі, особливо, коли мовами є українська та англійська. У сучасному світі, де глобалізація вже стала нормою, ефективне володіння обома мовами та здатність до точного та зрозумілого перекладу ділової документації стає важливим аспектом співпраці між країнами та компаніями. Однак, процес перекладу з української на англійську мову не обмежується простою заміною слів з однієї мови на іншу.

Переклад ділової документації з української на англійську може зустрічати різні складнощі через різницю між мовами, культурні особливості та стилістичні відмінності. Ось деякі з найпоширеніших складнощів:

Термінологія: Ділова мова має свою власну термінологію, яка може відрізнятися від мови до мови. Знати точну термінологію в обох мовах є ключовим для точного перекладу.

Культурні аспекти: Деякі вирази або поняття можуть мати різний контекст у різних культурах. При перекладі важливо враховувати цю культурну специфіку, щоб уникнути непорозумінь.

Структура речень: Українська та англійська мають різні структури речень. При перекладі необхідно враховувати цю відмінність, щоб зберегти зміст і логіку тексту.

Юридична точність: Переклад ділової документації часто пов'язаний з юридичною точністю. Навіть найменші неточності можуть мати велике значення, тому важливо мати розуміння як української, так і англійської юридичної термінології.

Контекст: У діловій документації часто важливий контекст. Перекладач повинен розуміти цей контекст і передати його точно у перекладі.

Стиль: Стиль письма може відрізнятися від мови до мови. Наприклад, українська мова може бути більш формальною або більш прямою, ніж англійська. При перекладі важливо враховувати цю стилістичну відмінність.

Загалом, успішний переклад ділової документації вимагає не лише знання мови, а й розуміння контексту, культурних відмінностей та специфіки сфери, до якої належить документація.

А ось що саме потрібно для якісного перекладу ділової документації:

Ретельне розуміння тексту: Перед початком перекладу перекладач

повинен ретельно ознайомитися з текстом, розібратися в його змісті та специфіці. Розуміння контексту та мети тексту допоможе уникнути неточностей та помилок.

Використання професійних навичок: Перекладач повинен мати високий рівень володіння обох мов, а також розуміння особливостей ділової мови та термінології. Професійні знання і навички дозволяють забезпечити точність та чіткість перекладу.

Використання словників та ресурсів: Під час перекладу корисно користуватися різноманітними словниками, глосаріями та онлайн-ресурсами для перевірки та вибору відповідних термінів і виразів.

Збереження стилістики та тону: Важливо зберігати стиль та тон оригінального тексту. Наприклад, якщо документація є формальною, переклад також повинен бути формальним.

Перевірка та редагування: Після завершення перекладу необхідно провести перевірку на наявність орфографічних, граматичних та стилістичних помилок. Також важливо переконатися, що переклад відповідає вимогам та потребам цільової аудиторії.

Взаємодія з експертами: При потребі перекладач може консультуватися з фахівцями з відповідної галузі або замовником документації для уточнення термінології та контексту.

Використання перекладацьких програмних засобів: Використання спеціалізованих програмних засобів для перекладу (наприклад, CAT інструменти) може полегшити роботу перекладача та забезпечити більшу консистентність та ефективність перекладу.

Виконання цих кроків допоможе забезпечити якісний переклад ділової документації з української на англійську мову.

Що таке CAT інструмент? CAT (Computer-Assisted Translation) - це програмне забезпечення, яке допомагає перекладачам в їхній роботі, шляхом автоматизації та полегшення ряду перекладацьких завдань. Основні функції CAT-інструментів включають у себе:

Сегментація тексту: CAT-інструмент розбиває текст на невеликі сегменти, такі як речення або абзаци, для зручності перекладу та організації робочого процесу.

Збереження попередніх перекладів: CAT-інструменти зберігають раніше введені переклади у базі даних та автоматично використовують їх для повторних входжень цього ж або схожого тексту. Це дозволяє забезпечити консистентність перекладу та заощадити час перекладача.

Робота з глосаріями та термінологічними базами: CAT-інструменти можуть використовувати глосарії та термінологічні бази даних для автоматичного розпізнавання та перекладу специфічних термінів та виразів.

Керування проектами: Деякі CAT-інструменти надають засоби для керування різними перекладацькими проектами, включаючи розподіл завдань між перекладачами, відстеження прогресу та управління термінами.

Підтримка форматів файлів: CAT-інструменти можуть обробляти різноманітні формати файлів, такі як DOCX, XLSX, HTML, XML, та інші,

забезпечуючи зручність перекладу різних видів документів.

Популярні CAT-інструменти включають у себе SDLTrados, MemoQ, Wordfast, а також безкоштовні інструменти, такі як OmegaT та CafeTranEspresso. Використання CAT-інструментів може значно полегшити та прискорити процес перекладу, забезпечуючи високу якість та ефективність роботи перекладача.

Список використаних джерел:

1. Карабан В. Переклад наукової і технічної літератури, Видавництво «Нова Книга», 2004. 279-297 с. URL: https://pdf.lib.vntu.edu.ua/books/Karaban_2004_576.pdf (дата звернення 29.02.2024).
2. Новий словник іншомовних слів: близько 40 000 слів і словосполучень / Л.І. Шевченко, О.І. Ніка, О.І. Хом'як, А.А. Дем'янюк ; [за ред. Л.І. Шевченко]. – К. : АРІЙ, 2008. – 672 с.
3. ISO (International Organization for Standardization) URL: <https://www.iso.org/about-us.html> (дата звернення 29.02.2024).
4. New Oxford American Dictionary, URL: https://play.google.com/store/apps/details?id=com.mobisystems.msdict.embedded.wireless.oxford.newamerican&hl=en_US&pli=1 (дата звернення 29.02.2024).
5. The Cambridge Dictionary, URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (дата звернення 29.02.2024).

*Кошаріна Аліна, освітньо-професійна програма Германські мови і переклад (англійська та німецька мови) 035 «Філологія», СВО «Магістр»
Тагільцева Яніна, к. філол. н., доцент, доцент кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін*

ВИРОБНИЧА ПРАКТИКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕРЕКЛАДАЧА

Виробнича практика «Перекладацька практика» є невід'ємною частиною навчальної програми здобувача вищої освіти, оскільки вона відіграє важливу роль у розвитку та вдосконаленні навичок перекладу. Проходження практики надає студенту можливість застосувати теоретичні знання в практичній діяльності та ознайомитися з реальними перекладацькими завданнями, що надає організація, яка спеціалізується на перекладі різногалузевих текстів.

Мета виробничої практики «Перекладацька практика»: закріплення й поглиблення знань, отриманих під час вивчення теоретичних курсів з лінгвістичних дисциплін, розвиток і вдосконалення навичок перекладу.

Під час проходження практики здобувачі формують професійні вміння і навички у галузі письмового перекладу, приймають самостійні рішення у реальних умовах роботи, закріплюють навички редагування текстів перекладу, розвивають уміння використовувати інформаційні технології в процесі перекладацької діяльності, формують потребу в систематичному безперервному поновленні й удосконаленні знань і вмінь та творчого їх застосування у практичній діяльності.

На нашу думку, на сучасному етапі розвитку суспільства міжнародні відносини набувають надзвичайної актуальності, але не всі досконало володіють іноземною мовою, тому необхідно користуватися послугами перекладача.

Під час виробничої практики ми встановили, що найбільш поширеним аспектом письмового перекладу, який використовується у більшості сфер життя сучасної людини, є перекладацька еквівалентність та переклад економічної та фінансової термінології.

Перекладацька еквівалентність – це співвідношення між одиницями оригіналу та перекладу, яке ґрунтується на їх семантичній, стилістичній та комунікативній тотожності [2].

Переклад економічної та фінансової термінології – це складний процес, який потребує від перекладача не лише знання мови, але й розуміння економічних та фінансових концепцій [1].

Ми виділили наступні особливості перекладу економічної та фінансової термінології:

- багатозначність термінів: економічні та фінансові терміни часто мають кілька значень, залежно від контексту;
- неоднозначність термінів: деякі економічні та фінансові терміни не мають чітко визначеного значення, що може призвести до неточного перекладу;
- аббревіатури: тексти даної тематики часто містять аббревіатури, які не завжди зрозумілі людям, які не працюють у цій галузі;
- складні граматичні конструкції: матеріали економічного і фінансового

спрямування часто містять граматичні структури, які можуть бути складними для перекладу.

Під час виробничої практики було здійснено переклад технічного тексту “Devired Smart”.

Здійснюючи трансформацію текстового матеріалу з української на англійську мову, нам необхідно було виконати наступні завдання:

- зберегти точність технічних характеристик та описів функцій;
- зробити текст зрозумілим для цільової аудиторії, уникаючи надмірно технічної мови;
- адаптувати назви стандартів та одиниць вимірювання до стандартів країни мови перекладу;
- перекласти назви кольорів термостатів відповідно до місцевих норм;
- переконатися, що заклик до дії є зрозумілим, та виклад інструкцій – доступним.

Особливості стилю тексту для перекладу:

1. Технічний:

- текст містить багато термінів та специфічних описів, які потребують точного перекладу;
- важливо зберегти чітку структуру та логіку тексту;
- мова тексту нейтральна, без емоційної забарвленості.

2. Інформативний:

- текст має на меті дати читачеві чітке уявлення про термостат DEVIreg™ Smart;
- важливо зберегти всі важливі характеристики та функції пристрою;
- мова тексту лаконічна та зрозуміла.

3. Рекламний:

- текст має на меті зацікавити читача термостатом DEVIreg™ Smart;
- важливо зберегти переконливий стиль тексту;
- мова тексту може використовувати емоційні маркери та заклики до дії.

4. Звернення до фахівців:

- текст адресований фахівцям з електромонтажу, інженерам-будівельникам та власникам будинків;
- важливо використовувати термінологію, зрозумілу цільовій аудиторії;
- мова тексту може бути більш складною, але зрозумілою для неспеціалістів.

5. Міжнародний:

- текст може бути перекладений різними мовами;
- важливо врахувати особливості кожної мови при перекладі;

Мова тексту повинна бути адаптована до культурних та мовних норм країни перекладу [3].

Працюючи з науково-технічним видом перекладу, ми стикнулися з низкою труднощів та знайшли оптимальні шляхи їх подолання.

Отже, ми доходимо висновку, що виробнича практика сприяє вдосконаленню навичок з перекладу, розвитку пам'яті, уваги та комунікабельності, допомогла відчувати специфіку виконання письмового перекладу в реальних умо-

вах, об'єктивно оцінювати власні можливості.

Таблиця 1

Оптимальні шляхи подолання труднощів при науково-технічному перекладі

Труднощі при перекладі	Шляхи подолання
Термінологія: текст містить багато термінів з електротехніки та будівництва, які не завжди мають еквіваленти в українській мові.	Використання словників та глосаріїв: перекладач повинен використовувати словники та глосарії для точного перекладу термінів.
Складні речення: текст містить багато складних речень з підрядними частинами, що може ускладнити переклад.	Аналіз контексту: перекладач повинен уважно аналізувати контекст, щоб правильно дібрати еквіваленти для слів та словосполучень.
Стилістика: текст написано нейтральним стилем, але при перекладі важливо зберегти його інформативність та переконливість.	Перефразовування: перекладач може використовувати перефразовування, щоб зробити текст більш зрозумілим для українського читача.
Нестача інформації: деякі терміни та поняття можуть не мати чіткого визначення або опису в українських джерелах.	Використання авторитетних джерел: перекладач повинен використовувати відповідні джерела інформації, такі як наукові статті, технічні довідники та веб-сайти виробників.
Ненадійність джерел: не всі інтернет-ресурси є надійними джерелами інформації.	Перевірка інформації: перекладач повинен перевіряти інформацію з кількох джерел.
Мова джерел: деякі джерела інформації можуть бути доступні лише англійською мовою.	Використання машинного перекладу: перекладач може використовувати машинний переклад для отримання загального уявлення про текст джерела.

Здобувачі мають можливість застосовувати різноманітні методи та прийоми перекладу на практиці, а також переконатися в тому, якими якостями має бути наділений професійний перекладач.

Список використаних джерел:

1. Воскобойник В. І., Тагільцева Я. М. Особливості перекладу англійських афіксальних економічних термінів українською мовою. *Закарпатські філологічні студії*. Вип. 22. Т. 2, 2022. С. 148 – 153. URL: <https://bit.ly/3cZ9dbt>.
2. Губарець В. Редактор і переклад. Основи видавничої роботи з відтвореними текстами. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2012. 176 с.
3. Зарицький М. С. Переклад: створення та редагування: Посібник. К. : Парламентське видавництво, 2004. 120 с.

Радченко Руслан, освітньо-професійна програма Германські мови та літератури (переклад включно) – перша англійська, спеціальності 035 Філологія, СВО «Бакалавр»

Науковий керівник – Купар Майя, старший викладач кафедри гуманітарних і соціальних дисциплін

СПОСОБИ ТРАНСФОРМАЦІЇ, ТРУДНОЩІ ТА ЇХ ПОДОЛАННЯ В ПРОЦЕСІ ПОСЛІДОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ

Мета практики "Практика з усного перекладу" полягає в систематизації та закріпленні теоретичних знань, які студенти здобули під час навчання, а також у формуванні практичних навичок усного перекладу. Цей етап професійної підготовки спрямований на розвиток ключових компетенцій, що стосуються не лише мовного мистецтва, але й вміння вирішувати професійні завдання в реальних ситуаціях. В процесі практики студенти отримують можливість використовувати набуті знання та вміння в практичних сценаріях, що дозволяє їм адаптувати теоретичні концепції до конкретних вимог перекладу. Крім того, ця практика сприяє професійному зростанню студентів, допомагаючи їм перетворити абстрактні знання в реальні професійні функції та навички. Основними завданнями практики "Практика з усного перекладу" є виконання робіт, що входять до прямих обов'язків перекладача під керівництвом досвідчених фахівців-практиків, розвиток навичок аналізу та інтерпретації інформації з метою створення конструктивних пропозицій. Під час проходження практики було виконано: Послідовний переклад документального фільму каналу National Geographic «Подорож на край світу» (в перекладі українською), переклад з аркуша, який включав в себе переклад документа, від бази практики, двосторонній переклад 2-ох інтерв'ю та індивідуальне завдання, метою якого було виконати письмовий переклад тексту промислової тематики. Проаналізувати труднощі, що виникали під час виконання перекладу. Знайти можливі шляхи подолання цих труднощів.

У даній роботі буде розглянуто перше завдання: послідовний переклад документального фільму «Подорож на край світу». Фільм пропонує унікальну можливість побачити найвідоміші об'єкти космосу - від наших сусідніх планет до величних галактик та чорних дір. Він створений для того, щоб захопити увагу глядачів і розкрити їм красу космічного простору, а також підтримати науковий інтерес до астрономії та космології.

Насамперед, послідовний переклад, згідно з інформації, наданої бюро перекладів Ellen [5, ст.3] -це один з видів усного перекладу, при якому перекладач починає перекладати лише після того, як оратор перестав говорити, закінчивши всю промову або якусь її частину. Цей вид перекладу використовується у різних ситуаціях і галузях, де потрібен мовний переклад з однієї мови на іншу в реальному часі.

Перекладацький коментар

На прикладі цього речення розглянемо прийоми перекладу, які були використані в роботі:

Оригінал: Галактика Цівочне колесо знаходиться так далеко від Землі, що

повідомлення, яке ми зараз відправимо додому, дійде лише за 27 мільйонів років.

Переклад: The Pinwheel galaxy is so far from Earth that *if* we send a message home now, it'll take 27 million years to get there.

На прикладі цього уривка можна виявити використання таких прийомів перекладу, як адаптація, еквівалентний переклад, пермутація та компенсація.

Адаптація використовується для підлаштування мовного виразу таким чином, щоб він був зрозумілий та природно звучав у цільовій мові. У цьому випадку адаптація відбулася за допомогою заміни терміну "Цівочне колесо" на "Pinwheel", що є його відомою назвою в англійській мові. Еквівалентний переклад використано для відтворення мовних одиниць оригіналу, які мають прями або близькі еквіваленти у цільовій мові. В даному випадку, наприклад, використано "повідомлення" для перекладу "message", що є близьким еквівалентом.

Пермутація або перестановка слів – це лексична трансформація, суть якої полягає у зміні місць лексем у словосполученні або елементів у фраземі. Приклади перестановок в перекладі:

- "дійде лише за 27 мільйонів років" - "it'll take 27 million years to get there" (перестановка порядку слів).

- "яке ми зараз відправимо додому" - "if we send a message home now" (перестановка місцями словосполучення "додому" та "відправимо").

- "Галактика Цівочне колесо" - "The Pinwheel galaxy" (перестановка порядку слів та заміна українського терміну "Цівочне колесо" на англійський аналог "Pinwheel galaxy").

Ці перестановки використовуються для забезпечення природного звучання та логічного порядку в цільовій мові.

Також було змінено структуру речення для дотримання мовних стандартів і розуміння речення з допомогою прийому додавання, яке виділено *курсивом* (Згідно статті: «Джерела лексичних труднощів при перекладі текстів суспільно-політичного характеру українською мовою з англійської мови» за авторством Борисова А.О., Колесник А.О.[2, ст.3] Додавання - це лінгвістична операція, яка при перекладі призводить до збільшення обсягу слів, словоформ або частин речення). Тут це, наприклад: «що повідомлення яке ми зараз відправимо додому» «that *if* we send a message home now».

Переклад ключових слів, галузевих термінів, власних імен та назв є одним із важливих аспектів перекладу текстів, особливо у науковому контексті. Оскільки англійські країни перебувають на передовому рівні у розвитку космічних наук, більшість термінів, пов'язаних з астрономією та космосом, мають латинське або англійське походження. Ці терміни часто вперше використовуються або стандартизуються в англійських наукових джерелах, і лише пізніше потрапляють у словники мов перекладу. У зв'язку з цим, перекладачі можуть мати складнощі зі збереженням точності та адекватності перекладу цих термінів, особливо, коли відсутній їхній еквівалент в мові перекладу. Додатково, існує проблема лексико-граматичних трансформацій, оскільки терміни космічних наук часто мають специфічну граматичну структуру або вимагають специфічного синтаксису. Однак, у випадку перекладу документальних фільмів про кос-

мос, подібні труднощі зазвичай не виникають, оскільки переважна більшість термінів вже мають встановлені еквіваленти або використовуються у світовій науковій спільноті, тому перекладачі можуть користуватися загальноприйнятими термінами та термінологією. Така однорідність у термінології сприяє більш легкому та точному перекладу документальних матеріалів про космос.

Список використаних джерел:

1. Академічний тлумачний словник: веб-сайт. URL: <http://sum.in.ua> (дата звернення: 25.02.2023).
2. Борисова А. О. Джерела лексичних труднощів при перекладі текстів суспільно-політичного характеру українською мовою з англійської мови. Харків. 2010.
3. НАУКОВИЙ ПОРТАЛ УДПУ ім. Павла Тичини: веб-сайт. URL: <https://nauka.udpu.edu.ua>
4. Crystal D., A Dictionary of Linguistics and Phonetics. (2003) Malden: Wiley-Blackwell. ISBN 0-6312-2664-8.
5. Ellen Бюро перекладів: веб-сайт. URL: <https://www.ellen.kiev.ua> (дата звернення: 23.01.2024).